

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Danes na 5. strani:

Brez strokovnih kadrov ni napredka

Sobota, 17. marca 1962
Štev. 10, leto XX

V OKVIRU

Odprava različnih administrativnih ekonomskih olajšav, prenos bremen in odgovornosti čim bliže h koristnikom, potreba po čim bolj ekonomičnem gospodarjenju in rešitvi iz zadreg, so počeli željo po ekonomičnosti. Ta želja je v svojem bistvu zelo pozitivna in ji v načelu ni mogoče nasprotovati. Prav tako ni mogoče nasprotovati želji, da bi dobili ekonomske izračune, da bi vedeli že vnaprej, koliko bo posamezen proizvod ali usluga stala. Vse to je za dobro gospodarjenje osnovni pogoj.

Težave pa seveda nastanejo pri reševanju. Dokler iščemo ekonomičnost in rentabilnost v proizvodnji, je izhodišče na mestu. Drugače pa je, če iščemo izhodišče za gospodarnost različnih družbenih služb in uslug neposredno pri potrošni-

manj nesreč pri delu, manj invalidov, manj izostankov od dela. Naposled pomeni tudi boljšo delovno sposobnost delavca, kar se odraža v njegovi večji vzdržljivosti in produktivnosti. V tem so skrite poleg humanosti tudi ekonomske prednosti.

Servisi stanovanjskih skupnosti naj bodo rentabilni. Prepričani smo, da se bo v naslednjih letih to zgodilo, ko bodo bolj opremljeni, ko bo dosežena večja specializacija, koncentracija in s tem tudi večja rentabilnost. Toda, ali so lahko ti servisi, ki so se razvili iz skromnih razmer in pozitivnih družbenih pobud, rentabilni tudi že v tej stopnji? In če iz proizvodno tehničnih razlogov trenutno še niso, naj plača razliko do rentabilnosti neposredni koristnik? In dalje —

Res ekonomizacija za vsako ceno?

ku. Nekaj bremen v današnjem položaju potrošnik vsekakor prenese, vprašanje pa je, če mu lahko preložimo na rame vsa bremena?

Zakaj pravzaprav načena? Zato problem? Načena je zaradi tega, ker opažamo, da je postal izhod rentabilnih rešitev vse bolj pogosto — državljani. Na občinah so vse bolj pogoste želje: kulturne usluge, izobraževanje, naj plačuje koristnik sam. Prav tako naj bi gledalci in aktivni športniki, nosili glavno breme športne dejavnosti. Obrati družbene prehrane postajajo nerentabilni, ker so stroški pripravljavanja hrane večji kot pa je cena, ki jo plača za obrok hrane delavec. Podjetja kažejo čedalje manj razumevanja za subvencioniranje in ocenjujejo tople obroke zgolj skozi neposredni, enostavni izračun. Skratka, rade bi se otrele prispevkov za tople obroke. Ob tem pa celo pozabljajo na čisto ekonomske izračune, kajti tople obroke ne pomeni samo usluga, boljše počutje, ampak pomeni

družbeno varstvene ustanove. Naj bodo te rentabilne samo s prispevki koristnikov? Ali pomeni zaposlena žena in mati samo enakovredno ekonomsko postavko za moškimi ali samsko ženo? Ne! Predstavlja veliko več. Prvič ta žena, ki je že itak socialno zavarovana, ponovno prispeva v fond socialnega zavarovanja, ki se s tem večja. Poleg tega ta žena ne zahteva novega stanovanja, izkorišča že obstoječe komunalne usluge. To so objektivni prihranki, seveda ne v čisto neposrednih relacijah.

Vse več je tudi želja, da bi potrošniki neposredno financirali razvoj in modernizacijo trgovine, gostinstva, komunalnih služb itd. Do pametne mere je to nujno. Toda nastane problem, koliko vseh teh bremen lahko neposredno prenese državljan, da ne bo spričo njegovih sedanjih dohodkov, ki nimajo neomejenih možnosti, neposredno ogrožen njegov življenjski standard.

VINKO TRINKAUS

DVOJE MISLI S SEJE PREDSEDSTVA ZVEZE SINDIKATOV ZA SLOVENIJO

Dobre družbene rešitve morajo dati dobre ekonomske rezultate

Iz živahne razprave, v kateri je sodelovalo skoraj polovica članov predsedstva, je izzvenel edini in glavni refren: Rešitev vseh težav je v dobrem gospodarjenju, v ekonomskih rezultatih. To je osrednja naloga novih delavskih svetov v letošnjem letu. Če bomo to nalogo zadovoljivo izpolnili in mobilizirali vse notranje razpoložljive rezerve, potem bomo postopoma odpravili tudi še nekatere slabosti, ki zavirajo hitrejšo rast proizvodnih sil in krepitve samoupravljanja.

Takšna ocena trenutnega stanja in nalog za v bodoče je izzvenela kljub temu, da so nekateri tovariši tudi ostro obsodili nekatere neskladnosti in ukrepe v notranjegospodarskih odnosih in zunanjetrgovinski menjavi. Glavna gospodarska problema, ki se pojavljata v letošnjem letu, sta — nezadostna in pomankljiva preskrbljenost s surovinami in slaba zunanjetrgovinska menjava. Prva in druga težava ni nekaj specifičnega, nekaj, kar je nastalo izjemoma v letošnjem letu, ampak je samo posledica slabosti in napak iz prejšnjih let. Tako se na primer kaže, da bi slovenska industrija lahko izvozila dosti več, če bi imela na razpolago več surovin, izvozila bi lahko več, če bi imela boljše proučeno zunanje tržišče.

Toda odveč bi bilo slabosti iskati samo v preteklosti, v nekaterih ukrepih, ki presegajo okvire delovnih kolektivov. Posledice konjunkturnega domačega tržišča, različnih ugodnosti v izvozu so močno uspevale nekatere delovne kolektive, ki tožijo nad težavami in iščejo rešitve v različnih administrativnih olajšavah in ukrepih. Na srečo je teh kolektivov vsak dan manj, vseeno pa se nam zdi, da se še vse prepočasni, s premajhno prizadevanostjo in domiselnostjo zatekajo k lastnim rešitvam. Zdi se, da nekateri poizkušajo iskati rešitve po najlažji poti, da se

prehitro zadovolje s trenutnimi nekajmesečnimi rezultati, namesto da bi poiskali ekonomske in proizvodne rešitve za daljše razdobje. Ta slabost se najbolj odraža v tem, da tudi manjša podjetja poizkušajo reševati težave s plasmajem svojih proizvodov iz neproučenega zunanega tržišča, da še ni povsod, kjer so pogojli zavestne usmeritve v izvoz, ampak da se ta težnja pokaže šele takrat, ko na notranjem tržišču ne morejo več prodati vseh svojih proizvodov. To se pravi, da postaja zunanjetrgovinska menjava šele posledica notranje menjave, ne pa vedno zavestno spoznanje, da usmeritev zgolj na notranje tržišče pomeni nujno gospodarske težave.

Razumljivo pa je, da so za proučitev domačega tržišča potrebni veliko manj usposobljeni kadri, da je plazma doma enostavnejši in da ni mogoče z enako prakso uspešno preiti tudi na mednarodno menjavo. Za to je potrebna večja spretnost, boljše poznavanje trga. Dogaja pa se, da nekatera podjetja pošljejo v inozemstvo enega, včasih po dva predstavnika, ki obiščeta nekaj najbližjih sosednih držav, in v podjetju imajo občutek, da so s tem proučili mednarodno tržišče. Zato se včasih dogaja, da ti predstavniki povedo: Na evropskem tržišču nismo uspeli, zdaj moramo preiti na ameriško, azijsko tržišče. Kakor da bi tam veljali bistve-

no drugačni ekonomski zakoni. Zgodi se celo, da se delavski svet nad takim poročilom zamisli, da se mu zdi škoda porabljenih sredstev in se odloči: »Če nismo po tem potovanju uspeli, bomo pa bolje pogledali doma in videli. Dokler bo šlo, bomo prodajali.«

Nekateri znaki z mednarodnega trga pa kažejo, da so zanj zelo zanimive množične ali visoko specializirane proizvodnje. To pa predvsem zaradi tega, ker je množično organizirana proizvodnja praviloma cenejša, ker je trg obširnejši in se kupci najraje držijo tistih proizvajalcev, ki jim lahko dobavljajo vso potrebno količino proizvodov. Koliko za nas zanimivih pogodb ni bilo sklenjenih samo zato, ker nismo mogli zagotoviti dovoljne zaželeno količine. Če k temu pridodamo že znano ugotovitev, da je specializirana, množična proizvodnja cenejša, potem se nam nujno vsiljuje zaključek: Potrebno je večje proizvodno sodelovanje. Ob tem pa se ne nameravamo spuščati v to, kakšne konkretne rešitve so najboljše. To je stvar konkretnih ekonomskih izračunov in dogovorov.

Težava pri sodelovanju pa so največkrat ozki, lokalistični komunalni interesi in strah pred tem, da bi proizvodno sodelovanje lahko rodilo željo po združitvi sorodnih podjetij, da bi se potem sedež podjetja preselil iz ene v drugo komunio. S tem bi odpadle izredno zanimive kombinacije — vodstvo podjetja — komunio, ki lahko rodi dodatni preliv sredstev.

Naslednja ovira pa je v nesolidnosti poslovanja, v nezaupanju v kooperacijo zaradi zamujenih dobavnih rokov, pre-slabe kvalitete, kar vse se je v preteklosti že dogajalo. Tako se marsikatero večje podjetje raje odloči za izdelavo večjega števila proizvodov, kot bi želelo, kajti tako lahko samo uravnava svoj proizvodni cikel, odstranjuje ozka grla in prej dokončuje proizvodnjo.

Te slabosti pa kažejo na dvoje: Prvič, da posamezne komunio še niso uvidele prednosti kooperativnega sodelovanja, kjer bi lahko z manjšim investiranjem dosegli boljše gospodarske rezultate, in drugič, da imamo v podjetjih še precejšnje notranje rezerve, kajti proizvodno sodelovanje je ekonomska nujnost. Tudi drugje ni nastalo spontano, iz želja producentov, ampak iz ekonomske računice, iz nujne prilagoditve se zahtevam tržišča ali pa propasti.

Rešitev vseh teh problemov pa — kot smo že uvodoma omenili — zahteva bolj elastično ukrepanje. Zato je potrebno, da delavski sveti, tehnična vodstva podjetij vztrajno iščejo trajnejše rešitve, ki pa se v svoji končni stopnji zreducirajo na znanem spoznanju, da je treba proizvodnjo poceniti in prilagoditi zahtevam trga. Zato tudi ne bi bilo odveč razmišljati o tem, kako bi prirejali seminarje tudi za tehnični kader, kajti nekatere izkušnje kažejo, da ni v celoti kos trenutnim nalogam.

Dobršen del razprave je bil posvečen različnim problemom naših komun. Ugotovljeno je bilo, da se komunio v letošnjem letu ne nahajajo v rožnatem položaju glede oblikovanja dohodkov, da pa se marsikdaj poslužujejo tudi nekaterih kratkovidnih ukrepov, ki bi utegnili povzročiti težave v notranji potrošnji in narušiti razmerja med dohodki in cenami. Na cene in realni standard lahko občutno vplivajo različne davščine občin, s katerimi skušajo pridobiti manjkajoča sredstva za pokritje proračunov. Tako imamo tudi primere, ko so samo v letošnjem letu v nekaterih občinah dvignili različne davščine tudi za 37 odstotkov. Res je, da te davščine ne bodo v celoti neposredno zadele vseh občanov, da ne bodo v celoti posegle v proračune družin, toda če hočemo zadržati načelo nagrajevanja po delu, načela, da naj dohodki proizvajalcev rastejo samo skladno s povečano proizvodnjo, potem se zaskrbljeno vprašujemo, kje bomo pokrili razliko pred zelo očitnimi tendencami, da se dodatna sredstva komunio stekajo iz tistih oblik davščin, ki v tej ali oni obliki zadevajo proizvajalce. Če bo ta praksa, ki je posebno izrazita v prvih mesecih, to pa iz znanega razloga, da se zagotovi sredstva za vse leto, dobila še dodatne apeteite, potem bo treba o njej temeljiteje razmišljati. Predvsem pa bi kazalo občinske ljudske odbore že zdaj opozoriti, da ni potrebno vseh zadanih nalog na področju gradenj realizirati že v letošnjem letu, če nimamo za to na razpolago dovolj sredstev.

Kot vsepovsod bi morali tudi v komunio upoštevati načelo zmogljivosti in strpnosti. Počakati bi morali na edino stvarno možno razrešitev materialnih problemov — na povečano, visoko rentabilno proizvodnjo. Edino iz tega izhodišča lahko iščemo zares stvarne razrešitve iz težav.

OBČINSKI LJUDSKI ODBORI IN PRENOS NOVIH PRISTOJNOSTI

OSNOVNO: POT DO SREDSTEV

Naše komunio dobivajo vedno več novih pristojnosti, žal pa se vzporedno s tem ne povečuje njihova udeležba na ustvarjenih sredstvih. Zato se občine nahajajo v težavah, kako zagotoviti dovolj sredstev za finansiranje vseh potreb. Manjkajoči del sredstev zbirajo zdaj predvsem s različnimi novimi davščinami. To pa — če se bo preveč razširilo — lahko občutno ogroža življenjsko raven občanov.

Komunio pokrivajo svoje dolžnosti do občanov s sredstvi proračunov in s sredstvi družbenih skladov. Če upoštevamo, da so potrebe vsak dan večje, bi pričakovali, da skladno z njimi naraščajo tudi sredstva. Komunio pa vse bolj opozarjajo, da z dosedanjimi viri dohodkov niso v stanju pokriti naraščajočih potreb. Dopovedujejo, da delitev narodnega dohodka ne poteka skladno z razvojem občine, oziroma z razvojem komunalnega samoupravljanja sistema. Še več: delitev narodnega dohodka se po njihovem mnenju celo zastruje v škodo ljudskih odborov. Za prvo ilustracijo take primer:

V SKODO LJUDSKIH ODBOROV

V letih 1960 in 1961 je bila federacija udeležena pri skupnih virih proračunskih sredstev, ki se delijo med politično teritorialne enote, s 3%. Slovenski okrajni in občinski ljudski odbori skupaj so dobili leta 1960

65,94% zbranih skupnih proračunskih sredstev. Z letošnjim letom pa se je udeležba federacije povečala na istih sredstvih od 3% na 10%. Iz orientacijskih podatkov Državnega sekretariata za finance LRS je razvidno, da bo okrajnim in občinskim ljudskim odborom skupaj pripadlo le še 59,79% sredstev skupnih virov proračunskih dohodkov, kar pomeni 6,15% manj kot pred tremi leti.

Glede na predvideni porast bruto produkta in osebnih dohodkov je mogoče sklepati, da bodo ljudski odbori razpolagali z višjimi skupnimi viri proračunskih dohodkov, čeprav se je sistem delitve teh sredstev spremenil v njihovo škodo. Toda rahlo zvišana vsota še ne pomeni enake vrednosti, kajti ob zviševanju moramo upoštevati porast cen in osebnih dohodkov v javnih službah, kar finansirajo komunio in kar vrednost povišanih stalnih proračunskih dohodkov objektivno zmanjšuje.

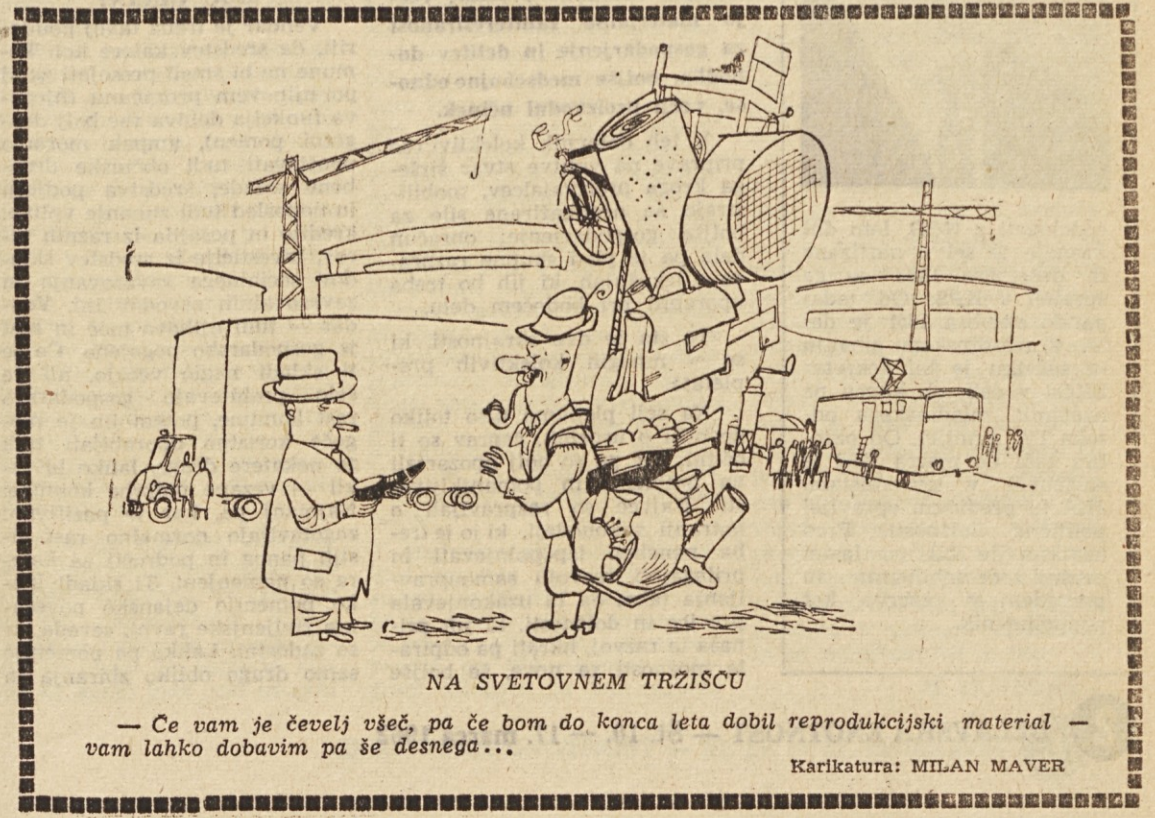
Kakšna bo povprečna udeležba slovenskih občin pri skupnih virih proračunskih dohodkov, še ni znano. Povsod namreč še ni bil izvršen prenos pristojnosti z okrajnih na občinske ljudske odbore; razen tega pa ta prenos (in v zvezi z njimi razdelitev sredstev) v vseh okrajih ne bo izveden v enakem obsegu. Ne glede na to vendarle lahko ugotovimo, da bodo morali letos slovenski občinski ljudski odbori mimo dosedanjih pristojnosti financirati vsaj še poslovanje okrajnih sodišč, nekaterih služb notranje uprave, služb za vprašanja borcev in za razširjeno socialno skrbstvo.

V pristojnost komunio pa je razen tega prišlo še precej šol, marsikatera dosedanja okrajna cesta itd., za kar so občine zvečine dobile tisti del sredstev, ki so jih za te namene predvidele doslej pristojne politično teritorialne enote, to je okrajni in včasih tudi republika. Vendar ta sredstva po izračunih občinskih ljudskih odborov ne zadoščajo za kritje potreb.

Z NOVIMI OBDAVČITVAMI IZ ZADREGE

Ljudski odbori so zdaj v težavah. Imajo vedno več pristojnosti, zagotovljenih sredstev pa samo toliko več, kolikor višji bo priliv dohodkov od proračunskega prispevka zaradi višjih

zaslužkov delavcev. Nominalni osebni dohodki zaposlenih v Sloveniji pa naj bi se po predlogu resolucije gospodarskega razvoja naše republike v letošnjem (Nadaljevanje na 2. strani)

Karikatura: MILAN MAVER

Na nedavnem plenumu Okrajnega sindikalnega sveta Ljubljana so razrešili dolžnosti dosedanjega predsednika OSS Vinka Kramarja, ki je zaprosil za študijski dopust, za novega predsednika pa so izvolili Andreja Verbiča, dosedanjega predsednika OSS Kranj. Hkrati so za novega podpredsednika OSS izvolili Lojzeta Erbežnika, ki je bil doslej aktivni oficir in politični delavec v JLA.

ANDREJ VERBIČ

novi predsednik OSS Ljubljana

se je že pred vojno kot mlad kmečki fant vključil v revolucionarno gibanje. Leta 1938, ko je bil star 18 let, je postal predsednik Zveze kmečkih fantov in deklet in kmalu potem so ga sprejeli v SKOJ. Julija

1941 je odšel v partizane (je tudi nosilec Spomenice) in v drugi polovici leta 1941 aktivno sodeloval pri vključevanju članov Zveze kmečkih fantov in deklet v SKOJ. Leta 1942 in 1943 je bil v laških zaporih, po kapitulaciji Italije je bil instruktor Notranjskega okrožja, potem je delal v gospodarski komisiji za Novo mesto, na Stajerskem in Primorskem je bil kot instruktor SNOS.

Po vojni je bil dve leti sekretar Okrajnega komiteja KPS Lendava, kasneje je delal v kontrolni komisiji CK KPS, bil je direktor tovarne na Vrhniku in »Planike« v Kranju, leta 1958 pa so ga izvolili za predsednika OSS Kranj.

LOJZE ERBEŽNIK

novi podpredsednik OSS Ljubljana

se je rodil pred 36 leti na Gornjem Polju v kmečki družini. Leta 1942 je začel

sodelovati z NOB, leto dni kasneje je šel v partizane in decembra 1943 so ga sprejeli v KPS. Od tedaj pa do oktobra 1951 je delal v mladinskem gibanju (v začetku je bil sekretar SKOJ v četi, ob koncu pa načelnik mladinskega oddelka IV. Armije). Od oktobra 1951 do marca 1962 je služboval v generalštabu JLA in predvsem opravljal politične dolžnosti. Pred kratkim je bil po lastni prošnji demobiliziran in preveden v rezervo kot podpolkovnik.

OBRAČUN GOSPODARJENJA

Številni delovni kolektivi gospodarskih organizacij in njihove sindikalne podružnice se v teh dneh že bolj ali manj resno pripravljajo na volitve novih organov delavskega samoupravljanja, ocenjujejo delo dosedanjih delavskih svetov, uspehe in pomanjkljivosti. Zdaj gre za to, da bi bile te priprave — družbeno-politične, pa tudi organizacijske — kar najbolje, ocene minulega dela konkretne in naj bi zajele res bistvene probleme, tako da bi lahko posredovali novoizvoljenim delavskim svetom vse pozitivne izkušnje dosedanje dejavnosti.

Zato je plenum Okrajnega sindikalnega sveta Ljubljana, ki se je sestel v ponedeljek 12. marca, razpravljal predvsem o nalogah sindikatov pred volitvami novih delavskih svetov, hkrati pa je opozoril na nekatera vprašanja notranje delitve, ki naj bi jim v predvolilnem obdobju posvetili čimvečjo skrb. Po uvodnih besedah predsednika OSS Vinka Kramarja in referatu podpredsednika Marka Kamenška, je v razpravi sodelovalo več članov plenuma, govoril pa je tudi tovariš Stane Kavčič, predsednik Republiškega sveta sindikatov Slovenije. Ob koncu se je plenum razrešil dolžnosti dosedanjega predsednika Vinka Kramarja, ki odhaja v Višjo šolo za politične vede, in za novega predsednika izvolil Andreja Verbiča, ki je bil doslej predsednik OSS Kranj. Za novega podpredsednika pa je izvolil Lojzeta Erbežnika, do nedavnega aktivnega oficirja in političnega delavca v JLA.

Če hočemo, da se bomo res temeljito pripravili na volitve novih organov delavskega samoupravljanja, moramo vedeti, kaj bi radi s temi pripravami dosegli, katera so tista poglavitna vprašanja, ki jih je treba obdelati in kakšen je njihov skupni imenovalec.

V tistih gospodarskih organizacijah, kjer tega ne vedo, se izboljšajo v organizacijsko-tehničnih pripravah (čeprav so tudi te pomembne), v pisarnah pripravljajo poročila, sklicujejo sestanke zgolj zato, da bi zadostili formalnosti. Volilne priprave so stvar nekaj ljudi, ki pozno v noč žde na sestankih, sestavljajo kandidatne liste in spiske članov komisij.

Marsikje pa so si zastavili jasen cilj:

Obračun dosedanjega dela naj bo predvsem obračun gospodarjenja, materialnih rezultatov samoupravljanja, ocena vseh izkoriščenih in še neizkoriščenih možnosti za doseg večjih proizvodnih učinkov, večje rentabilnosti in ekonomičnosti poslovanja, ki jih nudi decentralizacija delavskega samoupravljanja. In ocena decentralizacije (pravim tako, mislim na vse korenite vsebinske spremembe, ki jih je v zadnjem obdobju doživelo samoupravljanje proizvajalcev), kako globoko je prodrla, ali je sprožila pozitivne procese, večjo materialno zainteresiranost za gospodarjenje in delitev dohodka, boljše medsebojne odnose, večji proizvodni učinek.

V teh delovnih kolektivih so priprave na volitve stvar širšega kroga proizvajalcev, mobilizirajo še neangažirane sile za boljše gospodarjenje; obračun dela pa je plod skupne razprave o izkušnjah, ki jih bo treba uporabiti pri bodočem delu.

To sta le dve skrajnosti, ki se v mnogih kolektivih prepletata.

Na seji plenuma niso toliko govorili o uspehih, čeprav so ti očitni, pač pa so bolj opozarjali na probleme in pomanjkljivosti. Največ so razpravljali o notranji zakonodaji, ki jo je treba nenehno izpopolnjevati in prilagajati razvoju samoupravljanja tako, da bi zakonjevala pravice in dolžnosti, ki jih prinaša ta razvoj, hkrati pa odpirala možnosti za nove, še boljše

rešitve. Na tem področju so številne slabosti: Sestavijo pravilnik, v njem povedo veliko dobrega, ga zapro v predal, delajo pa po starem. Imajo nova pravilnika o delitvi čistega in osebnega dohodka, vsi drugi notranji zakoni, pravilniki in pravila pa so stari po pet let. V pravilnik zapišejo, kakšne so nove pravice ekonomskih enot, organi uprave podjetja pa še odločajo o stvareh, ki niso več v njihovi pristojnosti...

Govorili so tudi o organizaciji notranjih služb in opozorili do so le redka podjetja, kjer so te službe že tako razvili, da ekonomske enote vnaprej vedo, kakšni so stroški, ki jih bremene, in kjer so stroški res realni. Pa o kadrovskih vprašanjih, o pritegovanju mlajših ljudi v samoupravne organe, ki so že pokazali zavzetost za boljše gospodarjenje, o izobraževanju članov novih delavskih svetov in vseh upravljavcev itd., na vsa ta vprašanja pa so gledali skozi prizmo boljšega gospodarjenja.

Plenum je pozval sindikalne organizacije, da samostojno, z vso svojo družbeno-politično veljavo in preudarnostjo ocenijo dosedanje pozitivne procese, dosežke in pomanjkljivosti v razvoju in poglobljanju demokratičnega upravljanja v delovnih kolektivih in materialne učinkovitosti samoupravljanja ter tako vsebinsko bogate in politično usmerjajo priprave na bližnje volitve novih organov delavskega samoupravljanja.

OBČINSKI LJUDSKI ODBORI IN PRENOS NOVIH PRISTOJNOSTI

OSNOVNO: POT DO SREDSTEV

(Nadaljevanje s 1. strani) njem letu dvignili za 13,1% (prejemki iz delovnega razmera) in še za 9,1% na račun prejemkov iz naslova socialnega zavarovanja. Vendar je treba upoštevati, da se bo povečanje proračunskih sredstev ljudskih odborov iz tega naslova v znatni meri prelilo na osebne dohodke delavcev v javnih službah v komunah (prosveta, zdravstvo, državna uprava itd.). S tem pa bo na razpolago pre malo sredstev za funkcionalne izdatke teh služb.

Zapisali pa smo, da občine izpolnjujejo svoje dolžnosti do državljanov s sredstvi proračunov in družbenih skladov. Zato velja povedati tudi to, da njihov proračun ni sestavljen samo na podlagi soudeležbe pri skupnih proračunskih dohodkih, ampak vanj pritekajo tudi po-

Skupaj družbeni proizvod	1960	1961	ocena 1962
Indeks	100,0	100,0	100,0
Federacija	33,1	27,5	29,1
Ljudska republika	2,9	4,3	5,2
Ljudski odbori	7,3	7,8	7,5
Gospodarske organizacije	46,3	48,7	46,6
Ostali koristniki	10,4	11,7	11,6

Ce pogledamo to tabelo, lahko takoj ugotovimo, da se zmanjšuje udeležba federacije. Za približno enak znesek se povečuje udeležba ljudske republike, medtem ko ljudski odbori ostajajo na istem!

V ČEM JE GOSPODARSKA MOČ OBČIN?

Vendar je treba takoj poudariti, da sredstev katere koli komune ne bi smeli presojeti zgolj po njihovem proračunu (njegova funkcija dobiva vse bolj drugotni pomen), ampak moramo upoštevati tudi občinske družbene sklade, sredstva podjetji in naposled tudi zunanje vplive: kredite in posojila iz raznih virov, investicije iz sredstev sklada socialnega zavarovanja in zavarovalnih zavodov itd. Vendar — tudi njihova moč in rast je gospodarsko pogojena. Če se ti skladi naglo večajo, ali če celo prehitvejo gospodarsko rast komune, potem jih je mogoče koristno uporabljati tudi za nekatere druge, lahko bi rekli — vezane potrebe komune. Najmanj pa, kar je pozitivno: zagotavljajo normalno rast tistih panog in področij za katera so namenjeni. Ti skladi lahko pomenijo dejansko povečanje življenjske ravni, seveda, če so zadostni. Lahko pa pomenijo samo drugo obliko zbiranja in

V torek, 13. marca se je prvič v letošnjem letu sestala Zvezna ljudska skupščina. Zvezni zbor in zbor proizvajalcev sta skupno obravnavala predložene spremembe v zakonih s stanovanjskega področja, predlog splošnega zakona o urejanju in izkoriščanju mestnega zemljišča, predlog o zakonu o revalorizaciji osnovnih sredstev skupne potrošnje gospodarskih organizacij in predloge nekaterih novih odlokov. Zvezni zbor pa je na posebni seji razpravljal o predlogu zakona o amnestiji, o dopolnitvah kazenskega zakonika in spremembah v zakonu o vojaških vojnih invalidih.

Danes nameravamo spregovoriti samo nekaj besed o spremembah stanovanjskih zakonov.

Ze dalj časa smo čutili, da so nekateri predpisi s področja stanovanjske zakonodaje zastareli in da praksa terja nove rešitve, s katerimi naj bi zagotovili nadaljnji razvoj ekonomskih odnosov na tem področju, svobodnejše oblikovanje in uporabo dela stanarine za upravljanje in vzdrževanje hiš, hkrati pa poenostaviti poslovanje hišnih svetov. Natančneje je bilo treba urediti sostanovalske odnose, najem poslovnih prostorov in finansiranje stanovanjske graditve.

Glavne značilnosti sprememb v zakonu so stanovanjskih odnosih so:

Občinski ljudski odbori dobijo s temi spremembami možnost, da s svojimi predpisi določijo način oblikovanja dela stanarine za upravljanje, vzdrževanje in popravila stanovanjskih hiš, ki naj bi se poslej formirali po dejanskih stroških (o čemer bodo sklepali ljudski odbori in hišni sveti) ter tako določili realnejši odnos med delom stanarine za amortizacijo in delom za stroške upravljanja, vzdrževanja in popravil.

V veljavi pa še ostane načelo, da izvira amortizacija iz vrednosti hiše in se bo tudi v prihodnje obračunavala praviloma za dobo sto let.

Dosedanji sklad za upravljanje in sklad za popravila se združita v enotni sklad poslopja.

Uvaja se načelo, naj povečane stroške nad predpisano stanarino poravnajo stanovalci sami, kar je bilo doslej mogoče le za stroške upravljanja, ne pa tudi vzdrževanja. To pomeni, da bo vsaka zgradba lahko dobila v banki posojilo.

SPREMEMBE ne terjajo višjih stanarin

Občinski ljubski odbori lahko prenesejo zadeve, ki se nanašajo na upravljanje in vzdrževanje zgradbe in določanje stanarine na občinski sklad za stanovanjsko graditev, na krajevni odbor, stanovanjsko skupnost oziroma na posebno organizacijo. S tem je omogočeno nadaljnje uveljavljanje ekonomskih načel v stanovanjskem gospodarstvu, hkrati pa se omejuje administrativni postopek.

Vse naštetje spremembe v zakonu o stanovanjskih odnosih torej odpirajo možnosti, da ljudski odbori neposredno usmerjajo politiko določanja stanarin, medtem ko bi se z zveznimi predpisi odločala samo amortizacija zgradb.

V ekspoziciji, ki ga je na skupni seji obeh Zborov Zvezne ljudske skupščine podala članica ZIS Lidija Sentjurc, je med drugim rečeno:

»Ponovno bi hotela poudariti, da spremembe v zakonu ne bodo terjale nikakršnih sprememb glede višine stanarine in načina njenega oblikovanja, omogočile pa bodo nadaljnje razvijanje procesa v smeri bolj ekonomičnega in demokratičnega upravljanja s skladom stanovanjskih poslopij!«

Novi predpisi ljudskih odborov glede določanja stanarin pa ne morejo veljati pred 1. januarjem 1963.

Spreme v zakonu o uporabljanju poslovnih prostorov dajejo večjo gotovost najemnikom teh prostorov, ker pooblašajo ljudske odbore, da sprejmejo predpis o pogojih, v katerih je mogoče odpovedati sporazum o odkupu.

S spremembami v zakonu o finansiranju stanovanjske graditve, ki so tesno povezane s spremembami v zakonu o stanovanjskih odnosih, pa je omogočeno občinskim skladom za stanovanjsko graditev, da po svojih poslovnih enotah prevzamejo skrb o stanovanjskih poslopijih v družbenih listih. Skladi bodo lahko kreditirali komunalna dela in objekte, pa tudi poslovne prostore, ki služijo naselju.

čunjskega prispevka od zasluzkov delavcev uravnava. Začnemo lahko kar pri bruto produktu. Resda to ni najboljšje merilo za razvoj gospodarstva, ker se v njem skrivajo proizvodni uspehi in zviševanje cen.

NEKATERI PRIMERJALNI PODATKI ZA OBČINO ZAGORJE

V indeksih	1959	1960	1961	ocena 1962
Bruto produkt	100	114	126	140
Skladi gospodarskih in drugih organizacij	100	132,5	141	195,5
Občinski proračun	100	115,4	147,9	194,6
Sredstva občinskih družbenih skladov	100	84,4	131,9	143,4
Osebnih dohodki v gospodarstvu in izven gospodarstva	100	109,9	120,6	143,3

Kaj nam povedo ti podatki iz gornje tabele? Predvsem kažejo pri vseh postavkah občuten porast. Medtem ko se stopnja rasti bruto produkta, sredstev občinskih in družbenih skladov ter osebni dohodki izenačujejo, kažeta približno enak porast občinski proračun ter skladi gospodarskih in družbenih organizacij. Če potrebujemo razvijajoča se industrija večino skladov za rekonstrukcijo in izgradnjo, občinski ljudski odbor pa ne more pokriti svojih obveznosti z dosedanjimi sredstvi, potem si je prisiljen zbrati zadostne virov dohodkov predvsem z dodatnimi obdavčitvami ali kakšnimi drugimi oblikami pomoči.

Ob tem pa lahko ugotovimo veliko nasprotje: govorimo, da komuna predstavlja tisto skupnost, kjer se urejajo osnovni problemi občanov. Sedanji način zbiranja proračunskih in drugih sredstev, s katerimi komune izpolnjujejo svoje dolžnosti do državljanov, pa pravzaprav pomeni tudi vse bolj občuten pritisk na gospodarske organizacije, da mobilizirajo dodatna sredstva. Ta sredstva pa so gospodarskim organizacijam še kako potrebna za povečevanje njihove gospodarske trdnosti, za doseganje boljše in rentabilnejše proizvodnje, kar je osnovni pogoj za uspeh na tujih tržiščih in v domovini.

Ob tem pa lahko ugotovimo veliko nasprotje: govorimo, da komuna predstavlja tisto skupnost, kjer se urejajo osnovni problemi občanov. Sedanji način zbiranja proračunskih in drugih sredstev, s katerimi komune izpolnjujejo svoje dolžnosti do državljanov, pa pravzaprav pomeni tudi vse bolj občuten pritisk na gospodarske organizacije, da mobilizirajo dodatna sredstva. Ta sredstva pa so gospodarskim organizacijam še kako potrebna za povečevanje njihove gospodarske trdnosti, za doseganje boljše in rentabilnejše proizvodnje, kar je osnovni pogoj za uspeh na tujih tržiščih in v domovini.

Zato se oziroma tudi na to, kakšna je — gledano s finančne strani — v praksi naša komuna skupno s skladi, kakšne so njene pristojnosti in kakšnih poti se ta komuna poslužuje, da bi zadovoljila najosnovnejše potrebe in zahteve prebivalstva na svojem področju.

VISJI DOHODKI, SE VEČJI PA IZDATKI

Za primer smo izbrali občino Zagorje ob Savi (glej tabelo), ki je med gospodarsko povprečnimi komunami pri nas. Razvija pa se pretežno z lastnimi sredstvi. Na izbor je posebej vplivala okolnost, da zadnja reforma proračunskega prispevka (50% dobi občina, kjer delavec živi, drugih 50% pa občina, kjer je zaposlen) na dohodke te občine ne vpliva, ker se prelijevanje in oddivanje prora-

čunjskega prispevka od zasluzkov delavcev uravnava. Začnemo lahko kar pri bruto produktu. Resda to ni najboljšje merilo za razvoj gospodarstva, ker se v njem skrivajo proizvodni uspehi in zviševanje cen.

Toda kljub temu je bruto produkt osnova za izračun čistega dohodka, ki se preliva v osebne dohodke in sklade. Na teh sredstvih pa sta na razne načine udeležena proračun in občinski družbeni skladi.

hkov, ki se delijo med okraj in občine. Navzlic temu je moral ObLO Zagorje za 24,9% povečati posebne proračunske dohodke (davščine), ki so bile doslej že v tej občini med najvišjimi v naši republiki. Od tu naj bi letos priteklo 97,8 milijona dinarjev, medtem ko so prebivalci občine Zagorje lani plačali 78,3 milijona občinskih davščin.

Na vprašanje, zakaj je bilo potrebno tolikšno povišanje posebnih proračunskih dohodkov, imajo na ObLO Zagorje kratek odgovor: Prenos novih pristojnosti (socialno skrbstvo, služba za pomoč borecem NOB, Okrajno sodišče, posli notranje uprave, vzdrževanje 30 km »pridobljelih« dosedanjih okrajnih cest, višji stroški zavarovanja kmetijskih proizvajalcev in zemljiškega katastra, kar oboje so spet »pridobili« lani; razen tega pa še vrsta manjših novih izdatkov) bo veljal okoli 20 milijonov dodatnih stroškov. Izdatki za povišanje dosedanjih nizkih prejemkov prosvetnih delavcev bodo znesli vsaj 15 milijonov. Ne glede na to bo treba zbrati še okoli 35 milijonov dinarjev sredstev šolskega sklada, iz katerih se tudi finansirajo potrebe prosvete in šolstva.

Ob tem pa naj še enkrat opozorimo: zagorska ali katerakoli druga komuna se ne brani novih pristojnosti. To nikakor ne. Toda opozarja, da pri sedanjih delitvah narodnega dohodka in veljavnem sistemu delitve proračunskih sredstev komajda se izpolnjuje najosnovnejše dolžnosti do državljanov — na račun vedno novega in novega obdavčevanja.

Je to res edini izhod?

MILAN GOVEKAR

NOVI POGLEDI NA STARA VPRAŠANJA IN NJIH NOVE REŠITVE

Pred osmimi leti je v Mariborski livarni delalo komaj 300 in nekaj več delavcev, zdaj pa jih je že 1050. leta 1960 so ustvarili 4 milijarde 403 milijone dinarjev skupnega dohodka, lani dobrih 5 milijard, skupaj z dohodki stranskih dejavnosti pa 5 milijard 220 milijonov. Predlanskim je bil povprečni mesečni dohodek zaposlenega 24.244 din, lani 28.525 din, v zadnjih mesecih lanskega leta pa več kot 32.000 din. Že leto dni imajo v podjetju razen centralnega delavskega sveta tri obratne delavske svete, 6 ekonomskih enot in več kot 30 obračunskih enot. Proizvodnost dela so lani povečali za 9 odstotkov. Izdelujejo kakih 600 končnih izdelkov, polizdelkov pa več tisoč.

Tehle nekaj številka pa ne pove tistega, zaradi česar sem obiskal ta kolektiv. S temi podatki sem vam predstavil Mariborsko livarno nekako tako kot predstavi znanec znanca svojega prijatelja. »Dovoli, da ti predstavim...« V Mariborsko livarno sem namreč prišel zato, da bi zvedel, kaj vse je skrito za temi podatki, in da bi skušal dometi, zakaj in kako spodbuja krepitev delavskega samoupravljanja večjo rentabilnost in ekonomičnost poslovanja, višjo storilnost in večjo proizvodnjo ter zboljšuje odnose med proizvajalci.

Sem svoj namen uresničil? Presodite sami!

Kolikor bolj se krepí samoupravljanje, toliko več problemov, ki so jih sicer prej poznali, niso pa jih uspešno reševali, vedno bolj glasno terjajo rešitve.

Nekako pred dobrim letom dni, ko so začeli razmišljati o krepitvi in razširitvi (rekli so »decentralizaciji«) delavskega samoupravljanja, so bili v tovarni še precej glasni tisti ljudje, ki niso verjeli, da smo delavci sposobni neposredno odločati o gospodarjenju, se pravi o proizvodnji, delitvi dohodka in osebnih dohodkih, o medsebojnih odnosih. Zdaj težko najdeš takega človeka, čeprav so se »decentralizacije« lotili zelo previdno. Če pogledamo njihove pravilnike, bomo ugotovili, da precej zaostajajo za pravilniki nekaterih drugih podjetij, kajti čisti dohodek se vedno delijo z vrha in sploh je v pravilnikih veliko centralizma. Najbrž je to posledica začasnega nezaujanja ali črnogledosti in težnje po previdnih, tipajočih korakih. Toda resnica ni več takšna. V pravilnikih so komajda odskrnili vrata, praska pa jih odpira na stečaj in podira traso, zakoličeno v pravilnikih. Obračunske enote postajajo samoupravno proizvodne enote, v njih razpravljajo ter sklepajo o vsem, kar koristi večji proizvodnji in zagotavlja večji dohodek. Dokler ni bil dohodek slehernega delavca odvisen od proizvodnosti dela na njegovem delovnem mestu in delovnega učinka njegove ekonomske enote ter podjetja, se niso tako ukvarjali z oblikovanjem dohodka, kot se sedaj. Na tem področju so sicer storili šteje prve korake, vendar so že ti prinesli toliko dobrega, da najhujši pesimisti postajajo optimisti.

Začeli so uveljavljati nove odnose med obračunskimi enotami, katerih glavna značilnost je, obračun po sistemu primopredaje.

Pred dobrim letom dni enote in obrati niso med seboj poslovali po ekonomskem obračunu. Enota je polizdelke sprejela, pa naj so bili dobri ali slabi. Dohodek so ugotovljali za celotni kolektiv in skoraj vseeno jim je bilo, če ta ali oni obrat pošlje polizdelke, ki je zanič ali terja veliko dela. Izmeček je dosegal tudi 15 % proizvodnje.

Zdaj pa obračunska enota ne sprejme vsega, kar ji hoče izročiti druga enota. Slabe izdelke vrne ali pa od skupne cene odračuna stroške, ki jih bo imela s popraviljem napak. Cimveč je teh stroškov, toliko manjši je sklad osebnih dohodkov v enoti.

V obračunskih enotah se sestajajo vsak mesec ali pa tudi večkrat na mesec. Med drugim razpravljajo o kvaliteti izdelkov, izmečku in o storilnosti dela, iščejo vzroke slabosti. V obračunski enoti strugarna so imeli pred novim načinom delitve osebnih dohodkov tudi do 10 % izmečka, sedaj ga imajo povprečno komaj 2 %. Zdaj namreč izmeček bremeni sklad osebnih dohodkov, vsak dan govorijo o

kvaliteti izdelkov, o neupravičenih izostankih. Prej je bilo takih izostankov 14 %, lani 9 %. Od januarja letos so izdali le eno dovoljenje za izhod iz tovarne, pred letom pa samo v enem mesecu do 300.

Skrb za izdatke obračunske enote postaja skupna zadeva.

V enoti tlačen liv delajo z zelo dragim orodjem. Nekatera veljajo tudi več milijonov. Prej se nihče ni resno zamislil nad kvarom orodja. Zdaj pa, ko je od tega, koliko morajo plačati za popravilo orodja, odvisen tudi njihov osebni dohodek, vsi razmišljajo, kako bi ga kar najbolje in dalj časa uporabljali. Zgodilo se je, da je nekdo (krivca niso našli) pokvaril neko orodje in ko so ga popravili, so morali plačati 400 tisoč dinarjev. Zaradi tega je vsak delavec v tej obračunski enoti izgubil 6 % osebnih dohodkov. Namesto, da bi tisti mesec dobili 20 % gibljivega dela, ki je odvisen od gospodarjenja enote, so dobili le 14 %. Od tedaj vsi skrbijo za orodje.

Sploh pa je skrb za izdatke postala že tolikšna, da so na primer električarja, ki so ga poklicali, naj bi jim popravil električno napeljavno, pa je postopal po oddelku — delavci nagnali.

Očitki na račun strokovnih in upravnih služb niso

več stvar pomenkov za vogali, pač pa javen poziv na akcijo.

Ni dolgo tega, ko so odprli vrata številnim inženirjem in tehnikom. Zdaj imajo 11 inženirjev in cel štab tehnikov, ki so odgovorni za tehnološke postopke in kakovostno proizvodnjo. Imajo tudi, vsaj po njihovem mnenju, dovolj komercialnega in drugega strokovnega kadra. Vendar se večkrat dogodi, da temu ali onemu oddelku zmanjka dela, čeprav so pričakovali, da bo dela dovolj in so zato sprejemali nove delavce, ki jih pošiljajo iz oddelka v oddelke, tja, kjer jih je moč zaposliti. Osvojili so nekatere nove izdelke, pa se njihove službe prej niso pozanimale, če jih bodo lahko prodali. Nekaterim uslužbenecem je vseeno, kdaj bodo poslali nov proizvod v izdelavo, načrti ležijo v predalih, enote pa ne delajo z vso zmogljivostjo. Vsa ta vprašanja bolj in bolj postajajo skupna zadeva in samoupravni organi se od seje do seje bolj konkretno in resno ukvarjajo z njim.

Odločili so se za rekonstrukcijo. S kakimi tremi milijardami (nekaj denarja bodo dali sami, večji del pa so krediti), bodo v petih letih povsem prenovili tovarno.

Še ni dolgo tega, ko so na svoje izdelke gledali skozi dvojna očala. Tisti, ki so bili namenjeni za izvoz (20 % vse proizvodnje) so morali biti najboljši, o kakovosti tistih, ki so bili namenjeni za domače tržišče, pa niso dovolj razmišljali. Domači trg je do lani marsikaj prenesel, letos pa ne več. Konkurenca je že zelo močna. Njihovi izdelki se jim ne morejo pošteno upreti. Kvaliteta je slaba. Zaradi tega jih tudi že grajajo v časopisih (n. pr., da so njihove tako imenovane švedske baterije zanič, da njihovi radiatorski ventili ne tesnijo itd.). Zato so sklenili, da bodo zagotovili enako kakovost proizvodov za izvoz in tistih, ki so namenjeni za do-

mači trg. Če pa bodo hoteli to storiti in konkurirati drugim sorodnim podjetjem, bodo morali rekonstruirati tovarno. Podjetje kar kriči po rekonstrukciji in pred nedavnim so se zanjo zavestno odločili, čeprav bo terjala precej denarja, ki bi ga drugače porabili za dvig standarda. Imajo nad 45 % strojev izrabljenih, nekateri so stari tudi do sto let. Delajo na obrtniški način, organizacija dela je slaba, režijski stroški močno bremenijo ceno izdelkov. (Sorodno podjetje v Skofji Loki prodaja kilogram tisljenega liva za 200 din ceneje kot Mariborska livarna!).

Dosedanji rezultati »decentralizacije« samoupravljanja opozarjajo, da bo treba čimprej omogočiti neposredno odločanje proizvajalcev v proizvodnih enotah ter se tehnično in organizacijsko dobro pripraviti za takšno odločanje.

Zagotovili so mi, da bodo ob koncu leta v vseh sedanjih obračunskih enotah delovali zbori proizvajalcev kot osnovni samoupravni organi, ki bodo samostojno in v skladu s skupnimi odločitvami oblikovali in delili dohodek. V sedanjih ekonomskih enotah nameravajo ustanoviti svete, ki naj bi bili koordinacijski organi in bi jim zbori proizvajalcev svobodno prepuščali nekatere pravice in dolžnosti. Hkrati bodo izpopolnili notranjo organizacijo, ki so jo še pred letom dni zanemarjali, jo usposobili za nove naloge ter prilagodili novemu sistemu samouprave.

»Potlej pa, boste videli,« mi je ob slovesu dejal predsednik sindikalne organizacije v Mariborski livarni, »bo uspehov toliko, da jih vseh niti ne boste mogli zapisati.«

Zasmejala sva se in jaz sem odvrnil:

»Verjamem!«

JANEZ VOLJČ

Člani plenuma OSS Ljubljana na svoji nedavni seji

ZUNANJETRGOVINSKA IZMENJAVA NAJ TEMELJI NA RAZUMNOSTI IN EKONOMIČNOSTI POSLOVANJA

Ne na škodo družbenih interesov

Zdaj, ko se tudi naša država vse bolj vključuje v mednarodno delitev dela, je kajpak osnovno vprašanje naših proizvajalcev, kako doseči, vzdržati ali celo povečati konkurenčnost v primerjavi z inozemsko proizvodnjo. V zvezi s tem večina naših proizvajalcev zatrjuje, da je sposobna izdelovati svoje proizvode po svetovnih cenah in v ustreznih kvalitetah, če bi jim držba pomagala s tem, da bi uredila preskrbo s surovinami in ostalim reprodukcijskim materialom, če bi pomagala z zadostnimi krediti za obratna sredstva in druge potrebe. Skratka — po sodbi mnogih proizvajalcev je treba docela izenačiti pogoje, pa bo domača proizvodnja na mah rešena vseh težav, nagleje bomo prodrli na tuja tržišča itd.

Tako razmišljanje je (kakor se z ene strani zdi utemeljeno) precej sporno. Odpiranje meja zaradi naglejšje mednarodne delitve dela, razni intervencijski uvozi in podobni ukrepi imajo

med drugim tudi ta namen, da z njimi naše proizvajalce pripravimo do tega, da izboljšajo kakovost in izbiro blaga, da vodijo primerno politiko cen itd. Tovrstni ukrepi torej silijo proizvajalce, da bolj temeljito kot doslej razmišljajo o gospodarjenju in v zvezi s tem o bolj ali manj občutnih notranjih rezervah.

Vse to pa spet pomeni, da ne moremo in smemo razmetavati deviz za uvoz nekaterih surovin ali polizdelkov, ki jih imamo sami, ali ki bi jih lahko izdelovali, pa je naša proizvodnja na primer dražja, tako da zavoljo tega ni mogoče govoriti o enakih pogojih naših in tujih proizvajalcev. Res je, da se intervencijskemu uvozu in uvozu nekaterih surovin ali polizdelkov ne moremo v celoti odpovedati, ker za to vselej enostavno nimamo pogojev oziroma domača proizvodnja ne bi mogla biti rentabilna. Toda to velja presojati ob vsakem primeru posebej, tako kot bi bilo treba sproti analizirati vzroke, zakaj je domača

surovina ali proizvodnja dražja od inozemske.

Ob teh analizah pa odkrivamo prav zanimive paradokse. V težnji čim več izvoziti, gleda marsikateri izvoznik predvsem na svoje interese, zato izvažna osnovno surovino. Domači proizvajalec pa potem išče prav tisto surovino na tujem, kjer jo plača običajno dražje, vselej pa z devizami. Druga, karakteristična skupina protislovij pa je, da družba zahteva od naših proizvajalcev, da prodajajo svoje izdelke po svetovnih cenah. Leti so prisljeni uporabljati domače, običajno dražje surovine, pogosto pa tudi razne uvozne reprodukcijske materiale, na katere morajo plačevati carino po različnih, včasih tudi zelo visokih stopnjah.

Po svoje značilen, vsekakor pa zanimiv je primer medvoške tovarne »Tesnilka«. To podjetje izdeluje najrazličnejše reprodukcijske materiale za našo industrijo. Lani je podjetje moralo za nekaj časa celo ustaviti

UTRINKI

Ondan sem bil v Idriji in potem v Mariboru in ko sem se vrnil v Ljubljano, sem obiskal še nekaj podjetij in skoro povsod so mi med drugim govorili o odnosih med mladimi in starimi, pravzaprav o odnosih do starejših delavcev. Nekateri so se mi potožili, drugi pohvalili, v glavnem pa je šlo za tole:

Delavci, ki delajo že 25 ali 30 let in nekateri med njimi so preživeli obe veliki vojni in delali v izredno težavnih delovnih in življenjskih razmerah (zlasti delavci na tistih delovnih mestih, ki terjajo velik telesni napor), ne zmorejo več toliko kot nekoč in kot danes naredijo mlajši. To je razumljivo, pa če bi sodili samo po letih in primerjali zmogljivosti mlajšega in starejšega človeka, kaj šele če bi pri tej presoji tudi upoštevali, kaj je starejši človek preživel in koliko je, če nič drugega, že sam po vojni dal, da bi naše gospodarstvo napredovalo. Njegova ustvarjalna moč je vgrajena v nove tovarne, stroje in naprave, ki nam vsem lajšajo delo, v večjo proizvodnjo, ki nam zboljšuje življenjske razmere,

Tale nekoliko dolg uvod, se mi je zdel potreben zato, da bi dobila občutili, kako je starejšemu delavcu, ki se je kot pravimo, zrasel s svojim strojem, če mu njegovi mlajši tovariši v imenu ekonomike in napredka sporoče:

»Priznal boš, da ne zmoreš toliko, kot bi na tvojem delovnem mestu lahko naredil mlajši; našli smo ti novo delo, na svežem zraku; prejemki bodo res nekoliko manjši, toda ne boš se toliko naprezal...«

Ali pa še huje:

»Oprosti, vidiš kako je, reorganizirali smo proizvodnjo, nabavili nove stroje in uvedli novo organizacijo dela, ne potrebujemo več toliko delavcev, pa nič ne skrbi, ne bomo te kar tako pahnili na cesto, ti bomo že našli kakšno lažje delo drugje.«

In najhuje:

»Pošljete mu dekret o premestitvi ali o odpustu, ne da bi se z njim pogovorili.«

Kdo je odveč?

Takih primerov res ni veliko. Jih je pa toliko, in pritrtili mi boste, da se moramo o njih resneje pogovarjati kot doslej.

Ne gre pa samo za tako kriče primere.

Znano je, da se intelektualcu delovna sposobnost iz leta v leto veča in hkrati potuje od razreda do razreda ter dobiva vedno večje prejemke. Fizičnemu delavcu pa po 20 letih ali več (odvisno od težine njegovega dela in njegove telesne zmogljivosti) začne delovna sposobnost padati; njegovi prejemki so odvisni od njegovih delovnih rezultatov, od osebnih dohodkov v zadnjih treh letih pa je odvisna njegova pokojnina.

Ne bom se zmotil, če trdim, da starejši delavci ne naspotujejo nagrajevanju po učinku, saj so se mnogi med njimi že leta in leta zavzemali za takšen način nagrajevanja. Ne strinjajo se samo z odnosom do njih, ki se tu in tam pojavlja, in ki je do skrajnosti ekonomiziran in brezdružben.

Fant, ki je pred leti prišel v tovarno in se je v njej izučil, mi je dejal:

»Kaj moremo za to. Uveljavili smo načelo, da vsakdo dobi samo toliko, kolikor naredi in od tega je odvisen njegov delež pri skupnem dohodku, pa naj bo mlad ali star. Zdaj, ko se točemo proti meznim ostankom, moramo do konca očistiti osebne dohodke vseh privilegijev in dohodkov, ki ne temelje na delovnem učinku.« In dejal je, da bodo v njegovem obratu »v imenu boja proti meznim ostankom« ukinitili tudi dodatek na delovna leta. »Kdor ne zmore te tekme, ki edina lahko poveča proizvodnjo, naj gre na lažje delovno mesto ali pa iz tovarne.«

Je že res, kajne, da moramo kar najbolj ekonomizirati poslovanje podjetij in zadnje čase se za to vedno bolj prizadevamo. Tudi je res, da moramo uveljaviti kar najbolj učinkovito nagrajevanje po delu. Ni pa res, da bi morali hkrati tudi »ekonomizirati« odnose znotraj kolektiva in še posebej odnose do starejših delavcev.

Dobro, pa če že gledamo ekonomsko, potlej pogledjmo celoto, tudi preteklost in ne samo sedanjost in trenutne interese. Starejši delavci so dobršen del vrednosti svojega dela vgradili v tovarne in podjetja, po njihovi zaslugi se je povečala vrednost osnovnih sredstev, njihovo delo je torej ostalo v tovarni. In če se zdaj najde kdo, ki jim zato očita, ker ne zmore več toliko kot nekoč in kot zmorejo mlajši, jih meni nič tebi nič prestavlja ali celo odpušča, se nujno moramo vsi, in ne samo prizadeti, vprašati: »S kakšno pravico in v čigavem imenu?«

Fantu, ki mi je povedal, da bodo v njegovem obratu ukinitili dodatek na delovna mesta, pa sem odgovoril, da poznam veliko ljudi, ki sicer niso zagrizeni zagovorniki tega dodatka, vendar sodijo, da se z njim (če ga preudarno delimo in ne gledamo nanj kot na vir iz rednih dohodkov vseh) vsaj delno oddolžujemo za vso tisto vrednost njihovega dela, ki so jo vložili v osnovna sredstva. Če tako gledamo na te odnose, bomo našli precej rešitev, ki v ničemer ne bodo prizadele nagrajevanja po delu.

Vse, kar počnemo v gospodarstvu, vse naše prizadevanje za ekonomizacijo in rentabilnost proizvodnje, ni samo sebi namen, ni cilj, pač pa sredstvo za dosegajo cilja — boljsega življenja, humanih in enakopravnih odnosov med ljudmi.

In končno: pomislimo, tudi nas čaka starost.

za dva stotaka ceneje. Hitro so ugotovili, kaj tako občutno vpliva na njihovo kalkulacijo. Zadnja leta uporabljajo vse več domačih surovin (še leta 1957 je bilo v parolitu na primer le 25 % domačega azbesta, zdaj pa je ravno obratno), ki pa so neprimerno dražje od uvoženih. Tako je naš azbest 2,2 krat dražji od uvoženega, trikloretilen 2,95-krat itd. Zahtevati od proizvajalcev, naj uporabljajo surovine, ki so 200 ali 300 % dražje od uvoženih, izdelke pa naj prodajajo po svetovnih cenah, pa menda res ni mogoče.

Ob takih primerih, kot je omenjeni, se vprašanje smotrnosti in ekonomičnosti našega zunanjetrgovinskega poslovanja postavlja z vso ostrino. Kajti naša želja in cilj sta, da vključevanje v mednarodno delitev dela ne sme biti na škodo splošnih družbenih interesov. To pomeni, da moramo ustvariti čim več deviznih sredstev s čim višjim izvozom; po možnosti predvsem na tržišča s čvrsto valutno. Obenem pa je treba razpoložljive devize čim bolj smotno porabiti. V primeru »Tesnilke« in še marsikdaj žal ni tako.

M. GOVEKAR

Kakor se vzame

Polomili so ga ali pa tudi ne. Kakor se vzame. Za kaj gre?

Hja, v tovarni so organizirali kuharski tečaj. Prav ste prebrali: kuharski tečaj. Ali so ga prištel k splošnemu ali k strokovnemu izobraževanju, naj vam sami povedo, priznajte pa, da res ne sodi ne k prvemu ne k drugemu. V tovarni.

Torej so ga polomili. Ali pa tudi ne. Če na tečaj gledamo z njihovimi očmi. Tečaj je namreč produkt široke demokracije v tem podjetju. Ženske, delavke in uslužbenke, so ga zahtevale in so ga dobile. Sto dvajset žensk in morda še več — ker ni rečeno, da so ga samo zahtevale samo tiste, ki so se prijavile v tečaj — je uveljavilo svojo voljo in s tem dobilo nov dokaz o enakopravnosti z moškimi.

Ali pa tudi ne? Ko je tečaj že stekel, so namreč od zunaj dobili signal, da s kuharskim tečajem odvrta ženske od resnejšega študija, ki jim je vsaj tako potreben kakor moškim. Če ne še bolj.

Opozorilo so dobro premislili in nazadnje priznali, da ni brez soli in da bi v izobraževalnem centru namesto

kuharskega tečaja res lahko organizirali kaj drugega, kar bi za tovarno več pomenilo.

V svoje opravičilo pa še vedno navajajo globoke, rekla bi družbene vzroke. V mestu že leta in leta gradijo nov obrat družbene prehrane, pa še zdaj ni odprt. Zamenjujejo ga za gostilne, kako je z njimi in njihovimi cenami, pa sami veste. Če so delavke in uslužbenke staromodne in še nimajo pravega posluha za podružbljenje gospodinjstva, so deloma krive tudi okoliščine.

Najbrž za ženske svoji tovarni ne bi nakopale te sramote v obliki kuharskega tečaja, če bi ga kdo drug priredil v mestu. Ali pa jih vsaj pravočasno opozoril, da kuharsko izobraževanje v tovarni ni izobraževanje.

Tako. Hudo zapletena reč, ker se iz vsakega zornega kota drugače vidi.

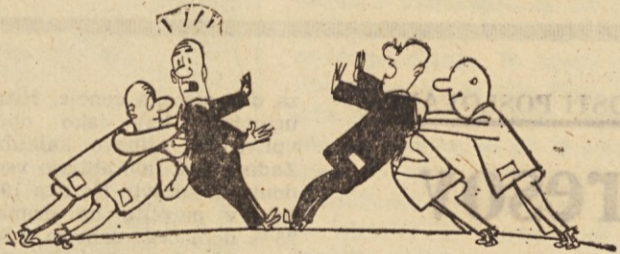
»Pa smo jih prepričali«

Pravzaprav niso storili nič takega, kar bi bilo vredno graje, če...

Niso se samo sestali in sklenili, kaj naj storijo drugi, pač pa so tudi poklicali predstavnike tistih, ki naj bi njihov sklep uresničili, prepričevali so jih in jih po 17 urah tudi »prepričali«.

Torej niso storili nič takega, kar bi bilo vredno graje, če bi se to dogodilo pred leti, toda zgodilo se je letos, ko se samoupravljanje izredno hitro krepil in se vedno bolj uveljavljajo novi odnosi v vsem našem življenju in tudi med gospodarskimi organizacijami ter komuno.

Šlo je za združevanje. Do nedavnega so imeli v občini štiri trgovska podjetja. Pa je tudi v ta kraj prodrla koristna zamisel o združevanju in specializaciji gospodarskih organizacij in na občini so sklenili, da bodo trgovine združili — ne v eno veliko trgovsko podjetje, pač pa v dve, kajti le tako bi zagotovili konkurenco. Sklicali so predstavnike trgovskih podjetij in jim svoj sklep obrazložili. Potem so jih začeli prepričevati.

Sestanek so začeli ob sedmih zjutraj in bilo je veliko ugovorov in slehernemu ugovoru je sledilo prepričevanje, ljudje so računali in še računali, zmajevali z glavami in se upirali; potem pa so jih spet prepričevali. Zastopniki trgovskih podjetij so hoteli predvsem vedeti, kaj jim bo takšna združitev prinesla koristnega in na to vprašanje niso dobili povsem zadovoljivega odgovora. Hoteli so tudi vedeti, zakaj bi se moralo podjetje, ki dobro gospodari, po vsej sili združiti s podjetjem, ki ne gospodari najboljše in so tisto podjetje, ki je »slabše idoček« (tako so ga imenovali), porivali drug drugemu.

Nekaj pred polnočjo se je to prepričevanje delovnih kolektivov po njihovih predstavnikih končalo, predstavniki so se uklonili in sklicatelj sestanka so bili zadovoljni.

»Pa smo jih le prepričali.« Niso pa se vprašali, če so s tem prepričali tudi delovne kolektive in nikogar ni bilo, ki bi dovolj odločno nastopil proti takemu načinu združevanja ter povedal, da je združitev lahko samo plod zavestne odločitve delovnih kolektivov, ne pa rezultat sklepa občinskega organa in sedemnajsturnega prepričevanja predstavnikov podjetij.

H KRONIKI TEDNA SO PRISPEVALI:

1. Tovarna Emajlirane posode, Celje — MARIOLA KOBAL

2. Slovenj Gradec — JANEZ VOLJČ

Nihče še ni izračunal, kolikšno škodo povzročajo tovarniški dimniki oziroma dim, ki se tako slikovito vali iz njih in zavija industrijska naselja v sivino. Prav tako še ni nihče izračunal, kolikšno bogastvo nam iz tovarniških dimnikov uhaja v zrak, ga onečiščuje in kvari, namesto da bi povečalo blaginjo. Dim je namreč tudi vir dragocenih surovin. V prispevku smo zbrali nekatera dejstva, ki kažejo, da gre za resen, vendar rešljiv problem.

Obtožnica

zoper tovarniške dimnike

Po mednarodnih zdravstvenih normativih bi smel kubični centimeter zraka vsebovati največ petdeset prašnih delcev, pri nas (in še marsikje drugje) pa jih plava v njem po več tisoč. Ob trboveljski Cementarni in Termoelektrarni celo do dvajset tisoč.

Se večjo škodo kot prah povzročajo plini, ki uhajajo skozi tovarniške dimnike. Dopusna količina žveplovega dioksida v zraku je 0,1 mg na kubični centimeter zraka, na Jesenicah pa so ga namerili 6 mg in v okolici celjske Cinkarne do 15 mg.

Premajhna skrb za dober zrak se nam maščuje. Na splošno v industrijskih naseljih naraščajo bolezni dihalnih organov. V ljubljanskih Mostah boleha polovica dojenčkov na dihalih. Seveda ni rečeno, da tega niso kriva tudi slaba stanovanja in še marsikaj drugega, prav gotovo pa otrokom in odraslim škoduje tudi zrak, ki je v tem delu mesta najbolj zaprašen.

Onečiščen zrak ne škoduje samo dihalnim organom. Iz podatkov, s katerimi razpolaga Zavod LRS za zdravstveno varstvo, je razvidno, da je na primer v Trbovljah in na Jesenicah dvakrat do devetkrat več vseh obolenj kakor v Kočevju. Zlasti pogostne so očesne bolezni, vnetje kože in sluznic, ki jih povzročata prah in žveplov dvokis. Številnejše pa so tudi druge bolezni, pri katerih ni na prvi pogled videti, da so v zvezi z onečiščenim zrakom. Na primer slabokrvnost in pozni rahitis pri otrokih. Zaradi prahu namreč ultravijolični žarki težje prodirajo na zemljo. Z njihovo pomočjo pa nastaja v koži vitamin D, od katerega je odvisno nalaganje kalcija v kosteh...

Nič čudnega tudi ni, če so v industrijskih krajih zelo pogostna tako imenovana alergična obolenja, kakor na primer astma in ekcemi, dalje gripa, tuberkuloza in več drugih bolezni. V močno onečiščenem zraku se namreč telesna odpornost iz leta v leto manjša, organizem postaja vedno bolj dovzeten za najrazličnejše škodljive vplive.

Vse to nam vedo povedati zaščitniki zdravja, zaman pa bi iskali pri njih podatke o materialni škodi, ki jo povzročajo onečiščen zrak. Zdravljenje astme, ekcemov in vseh drugih bolezni, izraženo v denarju, bi verjetno problem in njegovo neodložljivost prikazalo v jasnejši luči. Toda teh podatkov ne zbira niti zdravstvena služba, niti zavodi za zdravstveno varstvo niti zavodi za zdravstveno zavarovanje, ki plačujejo zdravljenje.

GOSPODARSKA ŠKODA GRE V MILJARDE

Tako pravijo, natančneje pa je pravzaprav nihče ne preračunava. Kaj lahko pa je ugotoviti, da okoli celjske Cinkarne, jeseniške železarne, rudnika kaolina v Črni, trboveljske Cementarne in Termoelektrarne usihajo posevki, sadno drevice in gozdovi, da tamkaj hira

živina in da morajo tovarne plačevati kmetom milijonske odškodnine za povzročeno škodo, ki pa še zdaleč ni v celoti povrnjena.

Trboveljska Cementarna in Termoelektrarna sta krivi, da se bo v perspektivi preselila zelena trava v vas, ki leži med Zagorjem in Trbovljami. Sama trpka dejstva, ki jih s cloveške plati ni mogoče opravičiti, z ekonomske pa tudi niso docela razumljiva.

PRVE LASTOVKE

Mnoge tovarne, ki onečiščujejo zrak, se izgovarjajo, da čistilnih naprav ne morejo kupiti, ker potrebujejo denar za nove stroje, dozidave, rekonstrukcije in nove gradnje. Ko bo vse to opravljeno (ali bo sploh kdaj, če ne bo proizvodnja stagnirala?), pa pridejo na vrsto dimniki.

Teško je presoditi, ali so izgovori o pomanjkanju denarja za čistilne naprave upravičeni ali ne in v katerih primerih ne kaže drugega kakor potrpeti, dokler industrija ne izpolni prioritarnih nalog. Zbori proizvajalcev v industrijsko razvitih občinah bi to laže ugotovili, samo prej mora zdravstvena služba sešteti stroške zdravljenja, ki jih imajo na vesti tovarniški dimniki, kmetijci pa drugo število.

Verjetno bi se stanje hitreje izboljševalo, če bi tovarniški kolektivi ne videli v dimu samo neprijetne nadloge, ampak tudi bogat vir surovin, ki v nekaj letih povrnejo investicije v čistilne naprave. Premogov pepel in pline, ki nastajajo pri gorenju, se da namreč dobro vnovčiti s prodajo in predelavo.

Nekatere tovarne so se tega že lotile. V šoštanjki termoelektrarni s posebnimi elektriškimi filtri prestrežejo 97% saj in jih prodajajo za zidake.

V trboveljskem rudniku bodo začeli čistiti odpadne vode iz separacije, ki sicer ne škodujejo zraku, pač pa uničujejo ribe v Savi. Čistilne naprave bodo drage, vendar računajo, da bo investicija povrnjena v nekaj letih, ker bo trboveljska Cementarna odkupovala prah kot dobro vezivo za opeko.

Najboljšo voljo, da bi preprečila škodo, kaže tudi celjska Cinkarna. Predvojnje naprave za predelavo žveplovega dvoksida v žvepleno kislino že dolgo ne ustrezajo več, ker se je proizvodnja cinka znatno povečala. Zdad konstruirajo nove, s katerimi naj bi zajeli skoraj vse plin. Po izračunih strokovnjakov se bodo naprave rentirale v treh do štirih letih s prodajo žveplene kisline doma in v tujini.

V ljubljanski tovarni Ilirija, kjer čistijo dim skozi vodo, kakor v poskusnem plavžu Rudarskega inštituta, pa uporabljajo saje za proizvodnjo mazila za čevlje in jim ni žal denarja, ki so ga dali za čistilne naprave.

Tolminske mlekarne bodo v svojem novem obratu za predelavo kazeina vgradile tako imenovane

ciklonske naprave z ventilatorji ob vhodu v dimnik, ki sučejo dim in povzročajo, da se večji prašni delci zaradi sredobezne sile izločijo.

Vse omenjene čistilne naprave razen elektriških filtrov, ki jih uporablja šoštanjka termoelektrarna, so izdelane doma in razmeroma poceni.

Sicer pa bi bilo na razpolago še več domačih naprav za čiščenje zraka, če bi kdo odkupil nove izume in se lotil proizvodnje.

Samo primer: Že poldrugo leto leži neizkoriščen izum o pridobivanju cianovodikove kisline iz dima plinarn in koksarn. Naprava bi stala nekaj sto tisoč dinarjev in bi se, po trditvi izumitelja in drugih strokovnjakov, izplačala v nekaj mesecih. Vsa nadaljnja proizvodnja te kisline bi pomenila za proizvajalce malo manj ko čisti dobiček. Kilogram kisline stane nad dva tisoč dinarjev in jo moramo zaradi naraščajočih potreb v desinfekcijske in desinsekcijske namene uvažati letno na sto tisoče kilogramov. In plačevati z devizami... Izumitelj pa trdi, da nam skozi dimnike plinarn in koksarn uhaja nad milijardo deviznih dinarjev. Kisline bi namreč lahko tudi izvažali, ker je na svetovnem trgu primanjkuje...

Avtor je sicer svoj izum ponujal tovarnam, vendar brez uspeha. Zdad republiško združenje izumiteljev intervenira, da bi sredstva za izdelavo teh naprav dobili iz zveznega sklada za raziskovalno delo, v katerem je letos štiri in pol milijarde dinarjev. Vprašanje je, če bo prodrlo s predlogom, čeprav ni mogoče dvomiti v smotrnost te naložbe.

Toda s tem načenjamo že drugo vprašanje, ki ga kaže posebej obravnavati — vprašanje novih izumov.

SLAB SLOVES

Čistilne dimne naprave so na splošno premalo popularizirane. Morda so tega krivi tudi zaščitniki zdravja. V tovarnah so se na primer sanitarni inšpektorji doslej pogovarjali o potrebnih preventivnih ukrepih, toda le v ozkem krogu in predvsem zaradi škode, ki jo povzročajo tovarniški dim, ne pa, kako bi se ga dalo izkoriščati v prid podjetja. Delno zato, ker mnogi nimajo primerne strokovnega znanja, deloma pa tudi zaradi tega, ker so dolžni predvsem ugotavljati pomanjkljivosti, opozoriti nanje in krivice eventualno kaznovati. S pisanjem poročil in s kaznovanjem pa seveda ni mogoče očistiti zraka, niti kogarkoli prepričati, da se da s čistilnimi napravami celo zaslužiti.

Napake v svoji delovni metodi so sanitarni inšpektorji že sami ugotovili in se nameravajo poslednje tesne nasloniti na delavske svete ter jih spodbuditi predvsem k razmišljanju, kako bi v njihovi tovarni izkoriščali odpadne snovi iz dima. Pri tem jim bodo nedvomno v veliko pomoč izkušnje kolektivov, ki jih že uporabljajo.

Kazalo pa bi jih posebej opozoriti, da se je treba pred nakupom čistilnih naprav dobro pogovoriti s strokovnjaki, kaj pride za posamezno tovarno v poštev in kaj ne. Pravijo, da je železarna v Zenici nakupila za 50 milijonov teh naprav, zrak pa ni odletel nič bolj čist. Neuspeh jih je tako deprimiral, da nočejo več slišati o čistilnih napravah, čeprav še vedno plačujejo kmetom milijonsko odškodnino in še kazni, ki jih odmerjajo sanitarni inšpektorji.

Slabe oziroma neustrezne čistilne naprave so prizadele tudi jeseniške železarne. Večmilijonski izdatki se ni izplačal. Vendar volje niso izgubili. V drugi etapi rekonstrukcije, ki je že v polnem teku, nameravajo znova poskusiti srečo. Tokrat seveda previdneje in z večjim zagotovilom, da žveplov dvokis ne bo več uhajal v zrak in v primeru nekajdnevnega zatíjšja ogrožal življenje jeseniških delavcev in Jeseničanov nasploh.

V obeh železarnah so montirali domače čistilne naprave. Potemtakem res ni nič čudnega, če bolj zaupajo tujim. In poleg njih še mnogi drugi, ki jim je prišlo to na uho. Jim lahko kdo zameri?

Uvožene čistilne naprave pa so drage in terjajo devize. Teh pa ni v nobenem podjetju v izobilju, zato je treba pač domače tako izpopolniti, da bodo enakovredne tujim. Samo po tej poti si lahko proizvajalci povrnejo zaupanje...

PREDPISI SO POMANJKLJIVI

To drugo plat medalje, ki kaže, da vendarle ne smemo naprtiti vse krivde za pomanjkljivo čiščenje dima tovarniškim kolektivom, pa lahko izpopolnimo še z ugotovitvijo, da so sami predpisi glede tega pomanjkljivi. Zdravstveni delavci s sanitarnimi inšpektorji vred, ki odgovarjajo za industrijsko higieno, na primer ne morejo preprečiti gradnje in rekonstrukcije tovarne, če v načrtih niso predvidene ustrezne varnostne naprave. Prav tako ni predpisa, koliko prahu in plina sme biti v zraku in kakšne sankcije naj bodo za kršilce, ki se ne morejo opravičiti z nujnejšimi investicijskimi potrebami. S predpisi tudi ni nihče zadolžen ugotavljati onečiščenosti zraka v industrijskih krajih...

Toda, kakor rečeno, kljub vsem tem pomanjkljivostim v predpisih bi bila najbrž obtožnica zoper tovarniške dimnike precej milejša, če bi zdravstvena služba z najprepričljivejšo dokumentacijo, ki jo predstavljajo številke, opozorila na resnost tega vprašanja tovarniške kolektive, javnost in občinske ljudske odbore. Sanitarna inspekcija pa bi s pomočjo strokovnjakov dokazovala, da so tudi investicije v čistilne naprave gospodarske investicije, če začnemo dim izkoriščati. Problem dobrih in zadostnih čistilnih naprav bi bil potem hitro rešen.

MARIOLA KOBAL

V kmetijstvu se srečuje moderno s primitivnim: 430 milijard dinarjev so vredna osnovna sredstva in z njimi upravlja več kot 66 % nekvalificiranih delavcev

V kmetijskih gospodarskih organizacijah deluje v ekonomsko komercialnem sektorju tri četrtine ljudi samo z osnovno ali nepopolno srednjo šolo

V kmetijskih zadržkih je več kot polovica uradnikov na tako odgovornem delovnem mestu samo z osnovno šolo

Kmetijstvo ni nikoli doslej razpolagalo s tolikšno vrednostjo osnovnih sredstev, s tako modernimi stroji in sodobnimi zgradbami. Hkrati ob tem, ko je bil na razpolago denar za vse to, ga je bilo malo ali prav nič za izobrazbo kadra, za njegove življenjske in delovne pogoje. Ali je res potlej čudno, da so osnovna sredstva slabo izkoriščena, da so pridelki manjši od tistih, ki naj bi jih dosegali?

BREZ STROKOVNIH KADROV NI NAPREJKA

Koliko strokovnjakov imamo, koliko jih potrebujemo in koliko nam jih primanjkuje? Trenutno je v kmetijstvu zaposlenih samo nekaj nad 12.000 inženirjev, tehnikov, veterinarjev in ekonomistov. Glede na razvoj kmetijstva bomo potrebovali do 1965. leta vseh skupno kar 40.000. Torej bo potrebno priskrbeti še nad 27.000 strokovnjakov

predstavljajo ti 21 % zaposlenih, v kmetijstvu 53 %. Nekateri podatki pa celo govore, da je v kmetijstvu zaposlenih kar 66,6 % nekvalificiranih delavcev.

In bolj je verjeti tej drugi številki kot prvi. Podatki so namreč povzeti iz dosedanjih tarifnih pravilnikov. Zaradi dosedanje tarifne politike (pred letom, dvema) so si namreč prizadevali v vsaki gospodarski organizaciji — in kdo bi zameril kmetijcem — prikazati čim večje število kvalificiranih delavcev, pa čeprav samo s papirnati sprici, zato da so bile družbene obveznosti čim manjše in plačni skladi čim večji.

Trditve, da se na naših družbenih kmetijskih posevstvih in zadržkih srečujeja modernizacija in primitivnost, številke več kot zgornjo potrjujejo. Mogoče bo kdo dejal, da to ni tako hudo. V kmetijstvu pač prevladuje ročno delo. Da, prevladovalo je do nedavnega. Toda, sedaj je povsem drugače. Agrotehnični ukrepi terjajo tudi od zadnjega kmetijskega delavca vsaj osnovno znanje o strojih in gnojilih, o sodobni vzreji bekonov, baby beef in brojlerjev, o krmiljenju z močnimi krmili, o sanitarnih, veterinarskih ukrepih, ki so bili pred leti v kmetijstvu redkost. Napačna prehrana, preveliko trošenje močnih krmil, napačno gnojenje in — izguba je tu. Naraščajo stroški za prehrano, naraščajo režijski in upravni stroški, dohodek pa je manjši.

Nič bolje, pravzaprav še slabše je s kadri na drugih, doslej zelo malo cenjenih področjih, ki so v resnici še pomembnejša.

Gospodarske organizacije so bile glede kadra doslej usmerjene k temu, da so reševale, kar se je rešiti dalo, na področju neposredne proizvodnje. Skrbelo so, kolikor so pač mogle, da so imele na razpolago dovolj tehničnega kadra. Zanemarjale pa so skrb za potreben kader v ekonomsko-komercialni in knjigovodsko-finančni službi.

OSNOVNOŠOLSKA KOMERCIALNA

Vendar tudi glede tehničnega kadra ni vse tako, kot bi moralo biti. Pravimo, da je Vojvodina žitnica našega kmetijstva in hkrati moramo žal ugotoviti, da v 200 kmetijskih organizacijah v Vojvodini ni niti enega kmetijskega inženirja. Vsaka druga zadruga, samo 0,3 kmetijskih vseh državi nima okoli 50 % zadržkov kmetijskega strokovnjaka. V Hrvaški odpade na 1000 ha kmetijskih površin, ki jih imajo zadruga samo 0,3 kmetijskih strokovnjakov z visoko šolsko izobrazbo in 1,8 strokovnjakov s srednjo ter nižjo strokovno izobrazbo, kar je štirikrat manj, kot bi jih morali imeti.

Verjemite ali ne, toda tole nam povedo številke: V kmetijskih gospodarskih organizacijah ima 76,5 % kadra, zaposlenega v ekonomsko komercialnem sektorju, samo osnovno ali nepopolno srednjo šolo. Brez srednješolske izobrazbe opravlja komercialne posle 2,2 % uslužbencev na kmetijskih posevstvih in 42 % jih opravlja te posle v kmetijskih zadržkih. V knjigovodstvu družbenih kmetijskih posevstev je 7 % uslužbencev brez popolne osnovne šole in

komaj 0,9 % jih ima visoko ali višjo strokovno izobrazbo. V kmetijskih zadržkih je še slabše. Samo 0,2 % uslužbencev, ki opravljajo knjigovodske posle, ima visoko oziroma višjo strokovno izobrazbo in kar 38 % jih je brez ustrezne osnovnošolske izobrazbe. Predlansko je bilo v zadržkih zaposlenih 5130 uradnikov. Samo 6,3 % jih je imelo visoko strokovno izobrazbo, več kot polovica pa jih je bila na tako odgovornem mestu samo z osnovno šolo.

Na družbenih kmetijskih posevstvih in zadržkih so upravni stroški precejšnja postavka v ceni proizvodov. Ali niso morda precejšnja postavka tudi zato, ker je zaradi nizke kvalifikacijske strukture zaposlenih več uslužbencev, kot bi jih naj bilo. Zato, ker se kvaliteta zamenjuje s kvantiteto, ker ta številčen in nestrokoven kader obremenjuje še tako nizek dohodek v kmetijstvu? Najbrž bo ta zadnja trditev precej držala!

Posestvo, ki se je odločilo za sodobno farmo bekonov in baby beef telet ni zaprosilo niti za dinar, namenjen strokovnemu izobraževanju kadrov

Sestava kadra v kmetijstvu bi bila nedvomno ugodnejša, če bi ostali vsi tisti, ki so se odločili za poklic v kmetijstvu, tudi res na družbenih kmetijskih posevstvih in v zadržkih. Toda kje vse srečujemo danes kmetijske strokovnjake. Naravnost smešno je, toda podatki govore, da je recimo 40 agronomov dobrih — jazz godbenikov. Agronomi in tehniki so še v industriji in obrtništvu, v trgovini, gostinstvu, turizmu, opravljajo administrativne in finačne posle v drugih panogah, skratka so povsod drugod, samo — ne v kmetijstvu. Sicer pa, kdo bi tem in drugim zameril. Zaposlitev si poiščejo tam, kjer so boljši prejemki. In kar pravilo je že, da so prejemki skorajda povsod boljši kot v kmetijstvu. Trdimo, da so recimo prejemki prosvetnih delavcev slabi. Inženirji in

tehnik v Bosni sodijo, da so tu dokaj boljši in zato zapuščajo delovna mesta na posevstvih in se odločajo za poučevanje na osnovnih, tehničnih in drugih šolah. Dohodki delavcev v kmetijstvu so bili leta 1961 nižji od povprečnih dohodkov delavcev v gospodarstvu za 24 %. Prejemki uslužbencev pa so bili nižji v primerjavi s prejemki uslužbencev v gospodarstvu za 18 %. In zato ni nič čudnega, če je odtok kadra iz kmetijstva velik, večji kot ga lahko kmetijstvo sploh prenese. Delavci v kmetijstvu (pod tem razumemo tudi uslužbence, tehnike in inženirje) niso prikrajšani (v primerjavi z drugimi) samo pri osebnih dohodkih, ampak še pri marsičem drugem, bolje rečeno, na slabšem so. Recimo

— njihovi stanovanjski problemi so v primerjavi z drugimi najtežji. Zadnji so, ki pridejo na vrsto v komuni. Nimajo ali pa imajo zelo malo možnosti za strokovno izobrazbo. Zabavno in kulturno življenje ljudi, zaposlenih v kmetijstvu, je še vedno na ravni vaških prireditev. Družbena prehrana je enolična. Higijensko tehnična zaščita je komaj v povojih. Res, kmetijski delavci n. pr. dobre skornje, toda nimajo kabin na traktorjih in še in še. Ti in drugi vzroki so krivi, da je recimo v zadnjih dveh letih odšlo iz kmetijstva okoli 20.000 delavcev in strokovnjakov v razne druge panoge gospodarstva, na različna dela, čili, ko so se zaposlili v kmetijstvu, ali ko so se sklenili šolati za agronoma, tehnika veterinarja.

Milijarde in milijarde dinarjev smo doslej vložili v kmetijstvo iz splošnega investicijskega sklada in republiških investicijskih skladov. Toda ob odobranju kreditov za stroje, za moderne zgradbe ni bilo nikoli denarja za družbeni standard. To, nič manj pomembno breme, je bilo prepuščeno — komuni. In recimo sedaj, ko so občinski ljudski odbori vsi navdušeni za snovanje velikih kombinatov, ko so pripravljani podpisati garancijske izjave in dati posojila za nove stroje in nove zgradbe, je v komuni prav tako premalo razumevanja za družbeni standard kmetijskih delavcev. To breme, ki ni majhno in nepomembno, naj bi prevzele nase — komaj novo osnovane kmetijske gospodarske organizacije same. Kako

naj ga zmorejo, ko skoraj iz leta v leto ugotavljajo pri svojem poslovanju izgube. Izguba ni nastala vselej zavoljo slabega poslovanja, temveč zaradi objektivnih okoliščin, kot pravimo. Cene kmetijskih pridelkov so bile več let na enaki ravni. Čeprav je recimo cena reprodukcijskega materiala stalno naraščala (v povprečju do 90 %).

Od leta 1957 do 1960 so na primer porasle cene goriva in maziva za 57 %, cene traktorjev za 66 %, žitnim kombajnom za 71 %, transportnim sredstvom za okoli 93 %. Zato so vlaganja na hektar pšenice znašala 1957. leta 90.000 dinarjev, leta 1960 pa 122.000 dinarjev. Odkupne cene v teh letih pa so bile skoraj enake. Od tod nizka akumulativnost kmetijstva in na razpolago majhna sredstva, skladi skupne

Farmska vzgoja piščancev, bekonov in brojlerjev ali baby beef telet je nova proizvodnja v kmetijstvu. Zal na to marsikdaj ne pomislijo dovolj v gospodarskih organizacijah in si ne zagotovijo potrebnih strokovnih kadrov.

uporabe, iz katerih naj bi črpala družbena posvetila in zadrage sredstva za pospešen razvoj družbenega standarda.

In področje izobraževanja? Tu se srečujemo skoraj s podobnimi pojavi. Pregledi o razvoju v kmetijstvu, pa naj jih napišemo v tem ali onem sekretariatu, v banki ali kje drugje, vsebujejo nič koliko podatkov o izdatkih za stroje, za zgradbe, za moderna pitališča, niti besedice pa ni o izdatkih za — izobraževanje kadrov.

V bankah, ki odobravajo posojila kmetijskim organizacijam, za njihovo razširjenje in eno-

stavno reprodukcijo sicer zatrjujejo, da je denar za strokovno izobraževanje tudi na razpolago, le da ga kmetijske organizacije ne terjajo. V tem je najbrž le del resnice. Kmetijske organizacije največkrat za te pogoje niso vedele in priznajo še drugi del resnice, včasih se za to niso zmenile. Lani sta recimo iskali dve kmetijski organizaciji v naši republiki kredit, ki je znašal milijardo in več dinarjev. Ena od teh se je »spomnila« na strokovno izobraževanje. Vendar je zaprosila v ta namen le 0,7 % sredstev od celotnega investicijskega zneska. Druga, ki se je odločila za farmo nekaj tisoč bekonov, pa ni terjala za vzgojo strokovnega kadra — niti din.

Za vzgojo strokovnega kadra so resda še na razpolago sredstva iz skladov za šolstvo in republiških skladov za pospeševanje kmetijstva. Tu so tudi še sredstva komun in gospodarskih organizacij samih. Toda ostani pri sredstvih in republiških skladov za pospeševanje kmetijstva. Namesto, da bi sredstva za izobrazbo kadrov iz teh virov naraščala, so vsako leto manjša. Tako je bilo recimo 1960. leta v Srbiji potrošeno iz teh virov 50 milijonov dinarjev, lani pa so namenili samo 12 milijonov dinarjev. Republiški sklad za šolstvo pa ni za to obliko izobrazbe namenil niti dinarja. In tako je tudi približno v naši republiki. 1959. leta je bilo iz republiškega sklada za pospeševanje kmetijstva potrošeno okoli 64 milijonov dinarjev, leto nato 91 milijonov dinarjev. Toda predlansko je republiški sklad za pospeševanje kmetijstva namenil za izobrazbo kadrov v kmetijstvu samo 51 milijonov dinarjev in letos bo glede — na razpoložljiva sredstva — za to potrošeno le okoli 18 milijonov dinarjev.

BREZPROSTA RAČUNICA BREZ VIŠOKE ŠOLE!

Namesto komentarja k vsem dosedanjim številkam in pojmovnim mnenjem predsednika Centralnega odbora sindikata kmetijskih delavcev Jugoslavije Milana Pribiča na decembrskem razširjenem plenumu sindikata kmetijcev Slovenije o izobraževanju:

»Otrsteti se moramo birokratskih gledišč in se boriti proti stihiji. Mislim, da ne gre samo za denar, temveč da gre za drugačen odnos in drugačna gledišča na tem področju. Če bi imeli drugačen odnos in drugačna gledišča do vsega tega, bi tudi lahko našli potrebna sredstva. Če lahko danes dobimo 15 milijard za pokrivanje izgub, bi lahko našli tudi 1 milijardo dinarjev za izobrazbo kadrov. To je preprosta računica brez visoke šole...

... Mi smo zahtevali, da se od investicij, ki so namenjene za gospodarstvo 10 % obvezno izloči za standard. Mi zahtevamo, da se v organizacijah, komunah itd., oddvoji določen odstotek sredstev za šolanje kadrov. Če je potrebno, naj bodo ta sredstva samo dopolnilo, toda v centrih se naj ljudje šolajo tako, da bodo dobili kvalitetne visoko kvalificirane kadre. Na to moramo računati, kadar govorimo o rentabilnosti in podobnem v kmetijstvu...«

PETER DORNIK

Za farmski način vzgoje živine so še kako potrebni veterinarski strokovnjaki. Toda verjemite ali ne, v minulem 1960/61 letu je prišlo s treh veterinarskih fakultet manj strokovnjakov, kot povprečno iz dveh v letniku 1938/39. Minulo leto jih je namreč diplomiralo samo 340, prej, ko sta bili samo dve fakulteti, pa v enem šolskem letu 421. (Na sliki: operacija zob v Veterinarski bolnici v Ljubljani).

Proti vsem pričakovanjem

Vsega, kar smo se pač takrat pogovarjali, mi, mišlim, ni potrebno ponavljati. Bržčas niti ne bi bilo za vse dovolj zanimivo. Toda nekaj fragmentov iz tistega pogovora vsekakor! Zaradi njihovega poguma in uspehov, ki jih je le-ta rodil, ter zaradi precej manjše pogumnosti nekaterih drugih.

Pa čeprav sem imel priložnost veliko slišati o delovanju novih instrumentov, težko da bom spet kmalu slišal bolj odkritosrčno — a obenem bolj čudno, kritično — in hkrati samokritično mnenje o vplivu ali posledicah, kot pač že kdo hoče imenovati, novega gospodarskega sistema na gospodarske organizacije. Direktor ljubljanske tovarne koles Rog je namreč nekje proti koncu najinega več ali manj priložnostnega razgovora približno takole formuliral svojo misel:

»Novi instrumenti so nas v minulemu letu pošteno privili. In vsa sreča, da so nas.«

Morda se bo komu zdela ta izjava v prvem trenutku neložna, nekakšen bistroumni nesmisel, saj bi se najbrže tudi meni, če se ne bi še prav dobro spominjal razmer v ljubljanskem Rogu v minulemu letu in če ne bi zdaj slišal pripovedovati o letošnjih rezultatih gospodarjenja. Protislovnost, ki se skriva v podtonu te misli, je zato samo navidezna in protislovnost samo v toliko, kolikor se skriva protislovnosti v perspektivah tega podjetja v februarju minulega leta in letošnjem februarju.

A naj razložim to mnenje.

Perspektive v februarju minulega leta so bile za podjetje Rog približno take: novi devizni instrumenti in spremenjeni carinski predpisi so pobrali dober del čistega dohodka pri proizvodnji koles in rezervnih delov. V skladiščih podjetja je bilo kakih šest tisoč neprodanih koles, kar je toliko kot celotna enomesečna proizvodnja. Ob vsem tem nova pretnja: iz intervencijskega uvoza je dobila jugoslovanska trgovska mreža 50.000 uvoženih koles. Izhod iz zagate je torej lahko pomenilo samo znižanje cen proizvodov, ustvarjanje dohodka pa le povečana proizvodnja. Znižati cene pa je bilo pri takratni produktivnosti v podjetju povsem nemogoče, saj bi komaj osebne dohodke zaslužili. O perspektivnosti potemtakem sploh ne bi mogli govoriti, če...

V letošnjem februarju podatki zagotavljajo, da bo plan podjetja — 80.000 koles — dosežen in presežen, da bo produktivnost porasla za kakih 20 odstotkov v primerjavi z minulim letom, da bo prav ta povečana produktivnost zagotovila tudi letos bogate sklade, čeprav so bili le-ti že v minulemu letu najbogatejši, odkar obstoji podjetje.

Prej zamegljeni horizonti so pa postali čisto jasni.

Pa zjasnil se niso sami po sebi...

V resnici, novi instrumenti pomenijo ekonomski pritisk. — Tudi za Rog.

Povečanje proizvodnje je prav gotovo eden izmed najpomembnejših elementov krepitve ekonomske moči gospodarske organizacije. Doseči to pa vselej ne pomeni povečevati števila zaposlenih ali imeti kdo ve kolikšna sredstva za investicijske naložbe v osnovna sredstva.

Rekonstrukcija tehnološkega procesa, ki jo je podjetje sicer začelo pred tremi leti, a najbolj intenzivno izvajalo v najtežjem obdobju, to je v minulemu letu, je bistveno skrajšala proizvodni čas, kar pomeni po eni strani osnovo za povečanje proizvodnje, po drugi strani pa osnovo

za znižanje lastne cene in s tem za znižanje prodajne cene. Tako so na primer v Rogu porabili še leta 1955 v povprečju 11 delovnih ur za izdelavo enega kolesa, zdaj pa že samo šest. In še drug primer: pri enem paru pedal je podjetje z novim proizvodnim postopkom znižalo lastno ceno za 400 dinarjev, kar je pri proizvodnji 200.000 parov pedal 80 milijonov dinarjev znižanja lastne cene.

Med poglavje odkrivanja notranjih rezerv pa lahko prištejemo tudi uvajanje tekočega traku na vseh tistih delovnih mestih, kjer je pač to mogoče. Potem uvajanje novih proizvodnih postopkov, ki skrajšujejo proizvodni čas ali pa prinašajo prihranke na reprodukcijskem materialu. Tako so na primer pred nedavnimi uvedli v lakirnici nov način lakiranja: delavec lakira hkrati štiri blatnike, ker pa so namagneteni in ker je barva na poseben način pripravljena, tako da jo magnetno polje privlači, se enakomerno oprime ploskev z vseh strani, čeprav jih delavec obrizga samo z ene. Izguba lakov je malenkostna, razen tega pa še občuten prihranek na času: delavec prelakira po novem postopku štiri blatnike skoraj v enakem času kot prej enega samega.

Izredno velike notranje rezerve pa so v ljubljanskem Rogu odkrili tudi v večji delovni disciplini, večji intenzivnosti dela, skratka, v večanju produktivnosti zaposlenih. Stare norme-ure so že na večini delovnih mest zamenjali s standardnimi časi. Delovne operacije so namreč razdelili na posamezne gibe ali elemente, zanje določili povprečen čas, seštevek vseh teh časov pa je dal tako imenovani standardni čas za določeno delovno operacijo. Menda prvi v državi so tako začeli meriti in nagravati intenzivnost dela. In čeprav v povprečju kolektiv dosega te standardne čase šele v višini 80 odstotkov, pa je intenzivnost dela že bistveno narasla. To se skriva tudi v naslednjih podatkih: v januarju minulega leta je 699 članov kolektiva izdelalo 4670 koles, v decembru istega leta pa je bilo v kolektivu kar 86 manj zaposlenih, izdelali pa so 6208 koles.

In v prvih dveh mesecih letošnjega leta so v podjetju presegli plan proizvodnje za 17 odstotkov, produktivnost pa je v primerjavi z minulim letom narasla za približno 20 odstotkov. Perspektiv v februarju minulega leta in v letošnjem letu tako res ni mogoče primerjati.

BOJAN SAMARIN

Ko stopi človek v upravne prostore Mizarske produktivne zadruge Sevnica, se mu nehote ustavi oko na lepih kosih pohištva. Stilne vitrine, različne mizice in fotelji so pisarnam le v okras. Slike na stenah pa dokazujejo obiskovalcem, da izdelujejo tudi najmodernejšo opremo za pisarne, hotele in javne prostore.

V sedemnajstih letih svojega obstoja si je omenjena zadruga s svojimi kvalitetnimi izdelki pridobila ugled ne le v naši domovini, temveč tudi izven nje.

Ce se ozremo za teh nekaj let nazaj, ko je direktor tov. Jože Durn zadruge ustanovil in delal v njej mesec dni popolnoma sam, (šele pozneje so se začeli vključevati tudi drugi), vidimo, da se je v tem času marsikaj spremenilo. Majhna delavnica je prerasla v velike hale, ki so pa danes že pretesne.

Proizvodnjo iz leta v leto povečujejo in ni čudno torej, da si želijo oziroma nujno potrebujejo večje prostore. V ilustraciji naj navedemo le nekaj števil, ki zgovorno govorijo o tem marljivem kolektivu. V letu 1960 so imeli 150 zaposlenih in so ustvarili preko 233 milijonov dinarjev družbenega bruto produkta, medtem ko so v letu 1961 povečali delovno silo za 8 ljudi in dosegli 317

S specializacijo in kvaliteto so osvojili tržišče

milijonov din družbenega bruto produkta. Letos ga pa nameravajo povečati še za okrog 50 milijonov din in to pri enakem številu zaposlenih.

Ni čudno, da se ta kolektiv pripravljajo na razširitev. Investicijski program je že potrjen. Z denarjem pa je takole: iz lastnih skladov bodo za rekonstrukcijo prispevali 50 milijonov, od občine bodo dobili 10, od OLO 20, od republike pričakujejo 70, iz splošnega investicijskega sklada si bodo izposodili preko 128 milijonov din. To bi pa bilo tudi vse. Celotna investicija za rekonstrukcijo prve etape bi znašala okrog 279 milijonov din.

Med dozidavo novih prostorov bi proizvodnja nemoteno tekla dalje, ker bo star obrat ostal neizpremenjen.

Med drugim me je zanimalo, zakaj so se odločili za rekonstrukcijo in kolikšna je možnost plasiranja proizvodnje na tržišču.

S tem si sevniki kolektiv Mizarske produktivne zadruge ne bely preveč glave. Proučili so vse, od surovinske baze do tržišča. Lesa je v tem okolišju več kot dovolj. Okoliški kmetje ga hodijo stalno ponujati po najnižjih dnevnih cenah. Pa tržišče? Res je pri nas lesna industrija močno razvita in konkurenca silno huda. Ob vsem tem pa je povpraševanje po individualnem — stilnem pohištju, kakršnega v tej zadruzi izdelujejo, izredno veliko. V tej proizvodnji se je podjetje prav na domačem tržišču že močno uveljavilo. Poleg tega pa so v veliki meri neizkoriščene možnosti za izvoz, saj vsako leto odklanjajo naročila iz inozemstva. Doslej so delali za izvoz le zato, da so ustvarili zanimanje za svoje izdelke na svetovnem tržišču.

Po rekonstrukciji bodo skušali zadosti povpraševanju na zunanem trgu. V načrtu imajo povečati izvoz na 91 milijonov od sedanjih 10 milijonov dinarjev.

Trdimo lahko, da je ta zadruga dosegla doslej zavidljive uspehe, kar je zasloga celotnega kolektiva, ki skrbi za strokovno tehnični kader in ga stalno izpopolnjuje, tako da lahko v glavnem izdeluje načrte za svoje izdelke sami doma.

Ko bodo izvedli rekonstrukcijo, ne bodo v zagati zaradi pomanjkanja tehnično-strokovnega kadra, saj imajo svoje študente na tehniški srednji in industrijski šoli, na šoli za umetno obrt in na univerzi. Vsi ti ljudje bodo v na novo urejenih prostorih zaupanje, ki jim ga je izkazal kolektiv, opravičili s tem, da bodo pripomogli k še kvalitetnejši in višji proizvodnji in nadaljnjem perspektivnem razvoju.

ALBINA ROŠ

Republiški inšpektorat za delo meni, da je po občinah preveč inšpektorjev. Dvajset da bi jih lahko odpustili, če bi bil nadzor smotrni in bi vsakdo skrbel za delovno varnost 8000 do 10.000 zaposlenih.

Inšpektorji - administratorji

da o dnevih (delovnih) ne govorimo!

Absurdnost teh zbirnih števil pa je tem večja, če upoštevamo, da na primer delovni inšpektor v črnomeljski občini nadzoruje samo 2800 delovnih mest, metliški še manj, mnogi drugi pa globoko pod veljavno normo za te posle.

In vendar bi bili mnogi delovni inšpektorji upravljeno ujaljeni, če bi jim očitali nedelavnost. Dostikrat namreč ne vedo, kje se jih glava drži, tako so preobremenjeni z delom.

Samo, s kakšnim? Namesto, da bi hodili po tovarnah, gradbiščih, kmetijskih posestvih in ugotavljali, v kakšnih pogojih se dela, ali so stroji varni, kako je z

zračenjem delovnih prostorov in z osvetlitvijo delovnih mest, izdajajo delovne knjižice v občinski pisarni, pregledujejo učne pogodbe, ugotavljajo delovno dobo, prelistujejo pravilnike o delitvi osebnih dohodkov in tako dalje in tako dalje. Skratka — za obiske po podjetjih preprosto zmanjka časa oziroma ga najdejo samo takrat, kadar se kdo ponesreči. Mnogi inšpektorji dela so tako postali referenti za delo, ki samo občasno opravljajo svojo glavno funkcijo.

S to dvojno vlogo niso zadovoljni in žele biti inšpek-

torji, ne pa inšpektorji-administratorji. Upravni mehanizem občine pa jih tako uklepa, da primarne naloge ne morejo v redu opravljati.

Kaj potem? Naj odgovore zbori proizvajalec. Poprej pa naj si ogledajo podatke o številu nesreč pri delu, ki so v republiškem merilu lani spet porasle, in stroške za zdravljenje ter delovno rehabilitacijo in jih primerjajo s prihrankom pri personalnih izdatkih, ker ne nameste referentov za delo...

Za lažjo odločitev še tole: nekaj industrijsko slabo razvitih občin je inšpekcijo dela združilo, da je inšpektor polno zaposlen s tistim delom, za katerega je usposobljen. M. K.

Z ZDRUŽEVANJEM SREDSTEV V TRBOVLJAH

520 novih stanovanj

Po dolgoročnem načrtu za zidavo stanovanjskih hiš bodo Trbovlje pridobile iz združenih sredstev do 1965. leta 520, letno pa okoli 105 stanovanj različnih tipov. Nove gradnje bodo predvidoma zadoščale porastu prebivalstva

Stanovanjsko vprašanje je v Trbovljah tako zaostreno kakor v velikih mestih, ker doslej gradnja ni potekala načrtno niti skladno z naraščajočimi potrebami. Po vojni zgrajene tovarne so investirale sredstva predvsem v proizvodnjo, stanovanjsko stisko svojih delavcev pa so le občasno reševale. Pomanjkanje stanovanj se je iz leta v leto večalo ne samo zaradi razširjene proizvodnje in gospodarskih organizacij in pritegovanja novih delavcev, ampak tudi zaradi tega, ker upokojenci preživljajo leta zaslužnega počitka v tovarniških stanovanjih.

Obdobje stihijske gradnje stanovanj, odvisne od trenutne finančne zmogljivosti predvsem večjih (in starejših) gospodarskih organizacij, pa se je lani zaključilo. Po dolgoročnem načrtu za zidavo stanovanjskih hiš, ki naj bi bil v celoti realiziran do 1965. leta, bodo Trbovlje pridobile v petih letih 520 stanovanj, letno pa okoli 105 stanovanj iz združenih sredstev. Predvidoma bodo gospodarske organizacije in ustanove pokrivalo 30 % gradbenih stroškov, posamezni interesi pa 5 % v obliki predplačila na stanovanjske pravice. Razen republiškega posejila v višini 30 milijonov letno so vsa potrebna sredstva zagotovljena, tako da vsaj s te plati Zavod za zidanje stanovanjskih hiš, ki je prevzel gradnjo, ne bo imel večjih težav.

Načrte že realizirajo. Zavod za zidavo stanovanjskih hiš bo spomladi začel graditi devet velikih objektov — 60-stanovanjsko stolpnico, tri stolpce in več blokov, skupno pa 290 stanovanj, od katerih jih bo precej že letos vseljivih. Mimo tega bo dogradil več lani začetih stanovanjskih stavb. Upravičeno torej sodimo, da združevanje sredstev v Trbovljah zelo ugodno vpliva na stanovanjski fond in tudi lahko verjamemo, da bodo nove gradnje zadoščale za naravn porast prebivalstva in preselitev družin, ki stanujejo v neprimernih, že zdavnaj amortiziranih hišah.

DVOMLJIVA CENENOST

Pohvalno je tudi prizadevanje, da bi nova stanovanja prilagodili različnim zahtevam in finančnim zmogljivostim interesentov. Predvideli so tri tipe stanovanj:

- 17 % stanovaj visokega standarda, ki bodo po obsegu in izvedbi različna in predvidoma 20 % dražja od standardnih,
- 54 % standardnih stanovanj z okoli 50 kvadratnimi

metri površine, ki bodo po približnostnih izračunih stala po 2 milijona 800.000 dinarjev, in

— 29 % cenenih stanovanj z okoli 40 kvadratnimi metri površine, gradbeni stroški pa naj bi se sukali okoli 2 milijonov.

Nedvomno lepi načrti! Upajmo, da jih bo graditeljem uspelo izvesti po predvidenih skromnih cenah in dokazati številnim drugim gradbenim izvajalcem, da so računali, ki jih izstavljajo investitorjem, bodisi preveč zasoljeni bodisi gradnja neekonomična in zato predraga.

Preseneča pa — žal neugodno — samo pojmovanje cenenih stanovanj. Iz navedenih števil je razvidno, da bodo skoraj za milijon dinarjev cenejša od normalnih, vendar hkrati za deset kvadratnih metrov manjša! Kvadratni meter bo potemtakem stal samo 5000 dinarjev manj kot pri standardnem stanovanju in bo cenenost dosežena predvsem na račun utesnitve. To pa, vsaj po mnenju laikov in stanovanjskih interesentov, ki so se potegovali za gradnjo različnih tipov stanovanj, ni najbolj idealno. Resda so v teh cenenih stanovanjih predvideni vsi prostori, ki jih potrebuje veččlanska družina — dnevna soba, spalnica, kuhinja in sanitarije — vendar bo vse skupaj tako miniaturno, da bodo družinski člani drug drugemu ne-nehno v napoto.

ZA VSE ENAKA PREDPLAČILA

Omenili smo že, da naj bi del gradbenih sredstev prispevali posamezni interesi v obliki predplačila na stanovanjsko pravico. Do zdaj sta ta prispevek pobirala samo Rudnik in Strojne tovarne, in sicer v pavšalnem znesku 100.000 dinarjev.

Občinski ljudski odbor je na svoji zadnji skupni seji obeh zborov razpravljal o predplačilu na stanovanjsko pravico in priporočil vsem gospodarskim organizacijam, naj začnejo pobirati individualne deleže stanovanjskih prisilcev, in sicer po 100.000 dinarjev. Mogoče smo preveč neučakani in je za začetek uravnilovka v individualnih deležih na mestu in upravičena, vendar pa utegne sčasoma povzročiti hudo kri. Slej ko prej bodo reflektanti na cenena stanovanja javno vprašali, zakaj morajo ravno toliko prispevati za gradnjo novega stanovanja kakor tisti, ki žele komfortne prostore, in tudi dosegli, da bo njihova zahteva uveljavljena. Sicer pa je razlika v predplačilih predvidena že v samem finanč-

nem načrtu dolgoročnih gradenj. Posamezni prisilci naj bi prispevali 5 % sredstev, tako da razen tistih, ki se zadovoljijo s cenenimi stanovanji, nihče ne bo s 100.000 dinarji v celoti poravnal svoje individualne obveznosti. Doplačevanje pa bo marsikoga veliko bolj vznejevolilo kakor enkratno plačilo (še celo, ker se utegne individualni prispevek zaradi podražene gradnje večkrat povečati). Oškodovan pa bo tudi sam sklad, če se bo realna vrednost dinarja med gradnjo zmanjševala.

Vsi ti pomisleki so seveda spričo velikih in ostvarljivih gradbenih načrtov malenkostni in ne bodo predstavljali večje ovire pri korenitem reševanju stanovanjskega vprašanja v Trbovljah M. K.

PRAZNIK »METKE« V CELJU

Vendar zaslužek po delu

Z veliko nestrpnostjo pa tudi z nezaupanjem so pričakovali prvi obračun osebnih dohodkov po novem pravilniku. Celjska »Metka« je namreč z novim letom zamenjala tarifne postavke s pravičnejšim načinom delitve na osnovi analitične ocene delovnih mest. Ze prvo izplačilo je razpršilo skoraj vse dvome. V januarju, ko proizvodnja navadno pade precej pod decembrsko raven, v času, ko je zadržek za surovine in ostali pomožni material vsak dan več, so zabeležili za 6,29 % višjo proizvodnost kot decembra lani!

Vendar priprave za uvedbo spodbudnejšega nagrajevanja, čemur predvsem pripisujejo omenjeni uspeh, v tej edini celjski tekstilni tovarni niso potekale najbolj gladko. Kolektiv se je kajpak strinjal s tem, naj najnižji osebni dohodki ne bi bili manjši kot 15.000 dinarjev. Strinjal se je tudi z razlago, da bodo dosegli vsaj lanskoletne proizvodne rezultate in če bodo zmanjšali razpore v osebnih dohodkih od 1:5 na 1:4,4. Po utemeljitvi, da je treba nadaljevati z rekonstrukcijo, so ekonomske enote tudi pristale, naj bi letos še imeli centralizirane sklade, vendar tako, da o uporabi sredstev najprej sklepajo ekonomske enote.

Takrat, ko je pogovor nanesel na norme, pa se je zataknilo. Vodstvo podjetja je namreč predlagalo, da bi zvišali norme, sorazmerno s tem pa popravili tudi cenike del. Delavci so bili prepričani, da so že stare norme precej napete.

V tisto drugo — višji cenik — pa niso dosti verjeli...

Tovariši iz uprave podjetja so potem prepričevali, da brez večje, cenejše in boljše proizvodnje ne bo višjih osebnih dohodkov. Proizvodnost naj bi v njihovem podjetju dvignili tako, da bi izpolnjevanje višjih norm stimulirali z višjim osebnim dohodkom. Na kratko: če tkalka streže šestim strojem, namesto štirim, bo bolje zaposlena, proizvodnja pa cenejša. Koliko pa bo proizvodnja višja, ni odvisno zgolj od tehnične zmogljivosti strojev, ampak tudi od tega, kako si bo delavec sam organiziral delo oziroma kako bodo njegovo delovno mesto pripravili drugi. Za večji trud pa tak delavec (na primer tkalka) zasluži večjo nagrado, kajti delal in naredil bo več kot prej.

Taka razlaga je bila razumljiva. Pravilnik o normah (predstavlja pa sestavni del pravilnika o razdeljevanju osebnih do-

hodkov) je bil potrjen. Nekaj nezaupanja je seveda ostalo, toda to zdaj ni več važno.

Zdaj v podjetju pravijo: »Enkrat smo vendarle prišli do tega, da so osebni dohodki bolj realno razdeljeni. Toda spoznavamo, kaj nas še čaka. Na primer: pokazalo se je, da smo nekatera delovna mesta nesorazmerno ocenili. To bomo spriti popravljali. Potem — proizvajalci terjajo odgovor na vprašanje, zakaj kar naprej menjamo surovine, zakaj nam po več mesecev manjkajo posamezna barvila iz uvoza, zakaj...«

Takih in drugih vprašanj je še veliko, kakor jih je bilo in so še v vseh kolektivih, kjer so se odločili za resnično decentralizacijo upravljanja; kjer so — za uvod v decentralizacijo — vpeljali nagrajevanje po delu. Celjska »Metka« je zdaj šele na začetku. Zato ni rečeno, da so njihove rešitve in mnenja najboljše, najbolj primerna za njihove razmere. Toda začeli so in pred problemi se niso umaknili; to pa pomeni njihovo največjo zmago in največji praznik.

Nemara prav zato ne bom pozabil zadovoljnih obrazov večine delavk, ko so pred kratkim dočakali prvo izplačilo osebnih dohodkov po novem načinu nagrajevanja. Ugotavljali so, da so bili nagrajeni po svojem delu: delali so več in zaslužili so tudi več. To pa jih, pravijo, spodbuja, da se bodo še bolj zagrizli v delo. -mG

● KOPER:

Ali se je za gostinske delavce čas ustavil

V Koprju je bila okrajna konferenca sindikata gostinskih, trgovskih in turističnih delavcev z edino točko dnevnega reda: aktualni problemi notranje delitve in upravljanja. Namenjena je bila izključno omenjenemu vprašanju, vendar so številni problemi, predvsem gospodarskega značaja, potisnili osrednjo razpravo ob stran.

Zastopniki sindikalnih organizacij kakor tudi gostje pa se niso zadovoljili z ugotovitvijo, da trgovina, še bolj pa gostinstvo močno zaostaja za ostalimi gospodarskimi panogami. Vzrok za tako stanje je v zavlačevanju in naglici, ko so gostinska podjetja sprejela površno proučene rešitve, največkrat mimo razprav kolektivov.

V pravnih gostinskih in delno tudi v trgovskih podjetjih je moč že na prvi pogled ugotoviti, da je v njih posvečeno premalo skrbi produktivnosti itd.

Večina trgovskih in gostinskih podjetij se še ni odločila za decentralizacijo obračunavanja dohodkov po ekonomskih enotah, ampak so sprostili samo razdeljevanje osebnih dohodkov, zaradi česar je povsem zvedeno prizadevanje kolektivov, da bi podredili svoje osebne dohodke rezultatom gospodarjenja.

Zastopniki sindikalnih podružnic in predsedniki občinskih sindikalnih svetov so ugotovili, da večina vodstev gostinskih podjetij izkorišča politično pasivnost delavcev. Zato torej ni nič čudno, da so se marsikje izrodili poskusi sindikalnih podružnic, ali posameznikov, ki so nastopili proti diktatorstvu vodilnega kadra. Če upoštevamo, da je na Koprskem 327 gostinskih obratov oziroma podjetij, lahko ugotovimo, da so gostinski delavci tu močno zastopani.

Marsikje opravčujejo poslovne neuspehe s sezonsko delovno silo. Izkazalo pa se je, da doslej še v nobenem tovrstnem podjetju niso sezonski delavci upoštevani in ekonomskih enotah, zaradi česar niso stimulirani, ampak težijo za kar najboljšim zaslužkom ne glede na gospodarjenje podjetja v celoti. Kočno tudi niso upoštevali pri udeležbi po letnem obračunu.

Kljub temu, da na okrajni konferenci sindikata gostinskih in trgovskih ter turističnih delavcev niso sprejeli posebnih sklepov, bodo zastopniki sindikalnih podružnic lahko prav sedaj prenesli bogato gradivo na sindikalne organizacije, ki se pripravljajo na volitve novih delavskih svetov.

B. B.

● RADOVLJICA:

Imajo svoj klub gospodarstvenikov

Preteklo soboto so tudi v Radovljici odprli in izročili svojemu namenu prostore kluba gospodarstvenikov. Privatno hišo so preuredili tako, da imajo v njej prostore občinski politični forumi, inštitut inženirjev in tehnikov ter klub gospodarstvenikov.

Ob otvoritvi novih prostorov so imeli gospodarstveniki v Radovljici tudi občni zbor. Pri klubu bodo delovale sekcije za razne panoge gospodarske dejavnosti.

Ker so pri vseh občinah take klube že ustanovili, je s tem okrajni klub gospodarstvenikov prenehal delati, ostal je samo še koordinacijski odbor v okrajnem merilu.

Naloge kluba gospodarstvenikov v radovljiški občini je, da prouči gospodarstvo in predlaga občinskimi forumom ukrepe za napredek in izboljšave.

N. B.

● SLOVENSKO PRIMORJE:

Koristna pobuda

Slaba izkoriščenost vseh 163 počitniških domov ob slovenski obali je boleča rana našega delavskega turizma, saj je znano, da večina podjetij odpre svoje domove v času visoke sezone. Tako beležijo n. pr. za preteklo leto komaj 8-odst. izkoriščenost počitniških domov, kar praktično pomeni izgubo 4500 ležišč za skoraj deset mesecev.

Prav zaradi tega je razveseljiva pobuda OSS v Koprju in turističnih zvez obalnih občin, da bi že letos uvedli v Koprju, Izoli in Piranu centralno recepcijsko službo, ki bi vodila točno evidenco o izkoriščenosti posameznih domov, ki naj bi bili na razpolago tudi ostalim domačim turistom. Razen tega, naj bi že letos, po predhodnem sporazumu seveda, kolektivni menjavali med seboj svoje počitniške domove, kajti po večletnem zaporednem letovanju v istem kraju, si večina članov želi spremembo.

Na nedavnih okrajnih konferenci trgovskih, gostinskih in turističnih delavcev v Koprju je bil med drugim sprejet tudi predlog, da bi se počitniških domov posluževali lahko tudi prosvetni delavci, ki doslej niso imeli skoro nobene možnosti za cenena letovanja.

Seveda je večina teh pobud in predlogov odvisna od razumevanja samih delovnih kolektivov, ki so vse doslej ograjevali svoje domove v ozke meje lastnih potreb.

B. C.

● AJDOVŠČINA:

Uspel sindikalni občni zbor

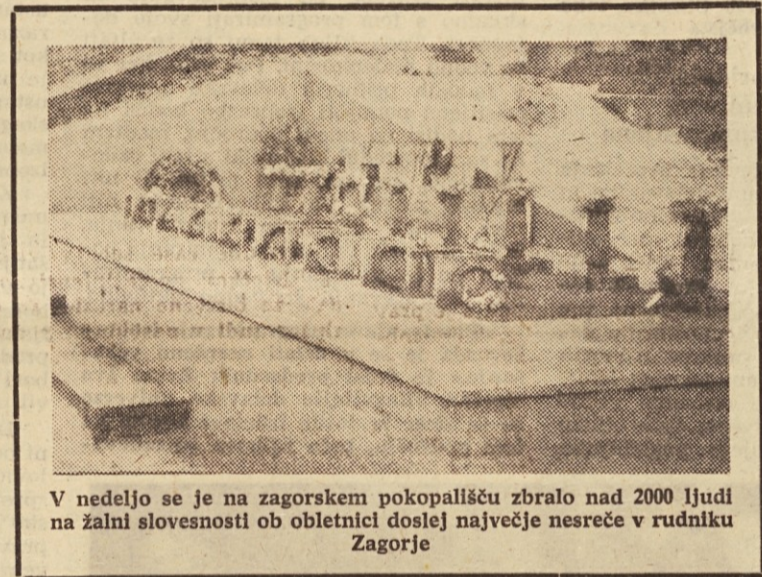
Pred nedavnim je bil občni zbor prve večje sindikalne podružnice na ajdovškem področju, podružnice ekonomskih enot lesnoindustrijskega podjetja. Poročilo osrednjega odbora sindikata lesnih delavcev na LIP v Ajdovščini je govorilo o plodnem poteku lanskoletnih prizadevanj sindikalne podružnice za dvig delovne storilnosti, pravilne tarifne politike, izboljšanje kadrov in ekonomske rasti. Lani so za 7 odst. zvišali število članstva.

Lanskoletni proizvodni plan so dosegli z 112 odst. in to predvsem s povečano delovno storilnostjo. Tako so ustvarili za 200 milijonov dinarjev več čistega dohodka kot v letu 1960, kljub zmanjšani delovni sili. Hkrati so se osebni dohodki delavstva v primerjavi s predan-

skim povečali za 17,4 odst., tako da znaša povprečje 20.596 dinarjev mesečno.

Ekonomske enote v tem podjetju so se že povsem osamosvojile in dosegajo lepe uspehe.

Podjetje LIP v Ajdovščini je v zadnjih dveh letih vložilo nad 100 milijonov dinarjev lastnih sredstev v modernizacijo obratov, predvsem nove kotlarnice in žagarnice. V tem letu pa bodo vložili nadaljnjih 75,5 milijona din za nabavo

V nedeljo se je na zagorskem pokopališču zbralo nad 2000 ljudi na žalni slovesnosti ob obletnici doslej največje nesreče v rudniku Zagorje

novih strojev in opreme, ker je sedanja že povsem zastarela.

Na ta način skušajo ne le povečati proizvodnjo, temveč tudi izboljšati kakovost izdelkov predvsem za izvoz.

● NOVO MESTO:

ZTP ima svojo sindikalno podružnico

Ob reorganizaciji železnice je bila uprava ZTP v Novem mestu v zelo težavnem položaju, tako glede pomanjkanja službenih prostorov kakor tudi kadra na sistemiziranih delovnih mestih. Pisarniški prostori so bili raztreseni na večih mestih.

V začetku tega leta se je uprava preselila v nove prostore na postaji. Tako se je uprava ZTP priključila sindikalni organizaciji postaje. Pri sestavljanju novih pravil so imeli obilico dela. Na zadnjem sindikalnem sestanku pa so sprejeli sklep, da uprava ZTP ustanovi samostojno sindikalno podružnico, ker ima vse pogoje za to. Tako je bil konec prejšnjega meseca osnovni občni zbor sindikalne podružnice uprave ZTP.

J. U.

● LESCE:

Za boljšo kvaliteto

V tovarni verig Lesce pri Bledu bodo odslej posvečali večjo pozornost kvaliteti vijačnega blaga. V ta namen so iz uvoza nabavili sodobno električno peč za žarjenje. V tej peči (delo pri njej je popolnoma avtomatizirano), bodo poleg črnega žarjenja lahko žarili tudi svetlo. S tem načinom bodo v medfazni izdelavi posameznih vrst vijakov prihranili na vzdržljivosti orodja, kvaliteta kakor tudi zunanji videz vijakov, pa bo veliko boljša.

Nova žarilna peč bo pripomogla, da bodo vijačni izdelki cenejši in boljši. Pri njej je zaposlen le en sam delavec, ki hkrati nadzira generatorske naprave za proizvodnjo zaščitnega plina.

N. B.

● ZAGORJE OB SAVI:

Več pomoči mladini

Mladina pri rudniku Zagorje ob Savi je pripravila široko posvetovalno konferenco, kjer so razpravljali o vlogi mladih proizvajalcev v sistemu delitve dohodka, vlogi mladih v organih samoupravljanja ter o reševanju stanovanjskih problemov za samce.

Med drugim so ugotovili, da bi bilo delo mladinske organizacije boljše, če bi bila leta deležna pomoči sindikalne organizacije in rudniškega komiteja ZKS. Mladina dostikrat ni bila seznanjena s problemi in razvojem rudnika, kajti vse doslej je bil v obratnih, pa tudi v osrednjem delavskem svetu le en mladinec.

Na konferenci so sklenili, da bodo v prihodnje skrbeli za uveljavljanje mladih v samoupravnih organih in opočetili večjo pozornost obratu družbene prehrane ter tesno sodelovali z vsemi organizacijami.

(k)

● LITIJA:

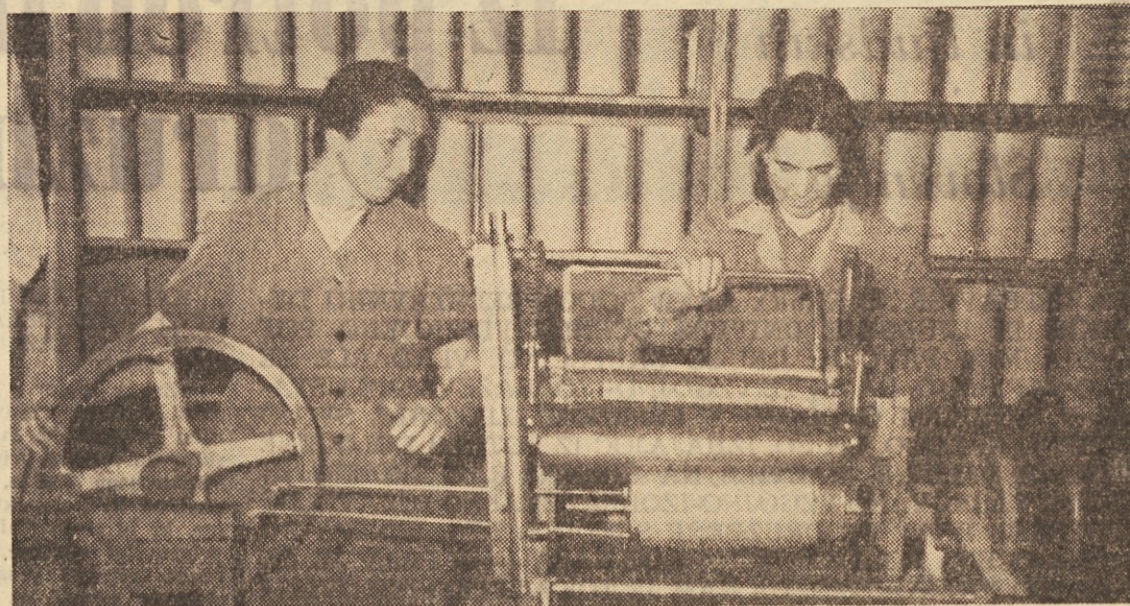
Nova stanovanja za zaposlene

Predilnici v Litiji vse češče razpravljajo o nadaljnji stanovanjski izgradnji. Ker bi mnogi člani kolektiva želeli manjša stanovanja, je bil sprejet sklep o gradnji stanovanjskega bloka, v katerem bi bilo 8 garsonjev, več enosobnih in dvosobnih stanovanj. Blok naj bi bil dograjen prihodnje leto in bi veljal okrog 40 milijonov dinarjev.

Predilnica bi naj prispevala 50 odst. sredstev proračunske vrednosti do vselitve, medtem ko bi za ostali del morali najeti posojilo pri ObLO.

Med drugim so tudi sklenili, da bodo podprli individualno gradnjo stanovanj svojih članov kolektiva. Posojila bodo dajali izključno preko sklada za zidanje stanovanjskih hiš in pri tem upoštevali pogoje, ki jih zahteva sklad.

(k)

Prihranjene devize: Ljubljanska kartonažna tovarna je začela izdelovati za potrebe domačega tržišča ohišje za sesalce praht, ki jih sicer tudi pri nas izdelujemo. Ta ohišja smo doslej uvajali. Njihova proizvodnja je dokaj zahtevna, vsaj mora ohišje vzdržati 60 kg pritiska. Nov proizvod! Kartonažne tovarne se posebej vrednoti doma izdelan stroj za proizvodnjo teh ohišij, ki ga je skonstruiral član kolektiva, ključavničarski mojster Andrej Pirš.

● JEZERSKO:

Preobrazba v gozdovih kokrško-jezerskega bazena

Še pred leti se je zdelo mehanizacija gozdne proizvodnje v kokrško-jezerskem bazenu le neuresničljiva želja. Ljudje, posebno starejši, si niso mogli predstavljati dela v gozdovih drugače kot v prvotni klasični obliki.

V začetku je ta preobrazba naltela na nekatere težave, vendar z utemeljevanjem, posebno pa s tehničnim izobraževanjem so proces mehanizacije v celoti osvojili. Tako danes obratujejo na vseh področjih obširnega in težkega terena motorne žičnice vseh tipov. Seveda nismo povsem ovrgli gravitacijskih naprav, ker imajo te ponekod še vedno svojo tehnično vrednost. V veliki meri smo s traktorji-goseničarji zamašili vrzel. Konjska prevlaka je bila povezana z velikimi težavami in nič manjšimi stroški. Pri vseh teh nevesočnostih nam je pa le v veliki meri reševala probleme spravila.

Ob vsem tem pa ne smemo prezreti motornih žag, ki so do temeljev porušile star način proizvodnje. Imeli smo tečaj za upravljalce motornih žag. Izбира kandidatur ni bila lahka, kajti težili smo za mlajšim kadrom. Tečaj so uspešno zaključili. Za lansko leto lahko trdimo, da smo planske obveze poseka opravili le po zaslugi v proizvodnjo vključenih motornih žag. Finančni rezultat seveda ni izostal. Vsi smo bili zadovoljni, tudi tisti, ki so v začetku imeli pomisleke.

R. J.

● HRASTNIK:

Zakaj se 2 obratna delavska sveta še nista sestala?

V hrastniški Steklarni ugotavljajo, da nekateri obratni delavski sveti še niso našli primernih oblik za delo. Predlagali so, da bi v podjetju pripravili seminar za članne obratnih delavskih svetov, vendar tega doslej še niso izvedli. Zato ni čudno, če se obratna delavska sveta tako v brusilnici, kakor tudi v slikarnici doslej še nista sestala, čeprav je problemov za reševanje več kot dovolj.

(k)

● LITIJA:

Nedograjena šola v Šmartnem

Med številnimi problemi šolstva v občini Litija vsekakor najbolj izstopa nedograjena osemletna šola v Šmartnem. Graditi so jo začeli v letu 1960, investirali pa so doslej že okrog 28 milijonov di-

narjev. Ker jim je denarja zmanjkalo, so lani prenehali z delom, tako da je sedaj nedograjen objekt izpostavljen vsem mogočim vremenskim neprivikam. Po mnenju strokovnjakov je že doslej nastala znatna materialna škoda, ki se bo še povečala, če ne bodo v kratkem poslopje dogradili.

Občinski ljudski odbor Litija je proučil vse možnosti, vendar doslej še ni našel izhoda. Zato se upravičeno poraja vprašanje, kdaj bo dograjena šola v Šmartnem?

(k)

● TRZIC:

Nezanimanje za izobraževanje proizvajalcev

V letošnji izobraževalni sezoni je delavska inuerverza Trzic pripravila seminar za delavski svet v Bombažni predilnici in tkalnici ter za izvršni odbor podružnice sindikata gozdnih delavcev. To je bilo tudi vse.

Občinski sindikalni svet je prav zaradi tega priredil poseben razgovor z vsemi direktorji, predsedniki sindikalnih podružnic, delavskih svetov in upravnih odborov, kjer je bilo govora o družbeno-ekonomskem izobraževanju članov samoupravnih organov in političnih organizacij v podjetjih. Razprava je bila nadvse živahna, iz česar je bilo razvidno, da je pri proizvajalcih zanimanje za tovrstno izobraževanje prav tako veliko kot za strokovno izpopolnjevanje.

Na razgovor so prišli skoraj vsi predstavniki organov samoupravljanja ter sindikalnih podružnic, medtem ko so prišli le trje direktorji.

Zakaj potem družbeno-ekonomsko izobraževanje ni zavzelo širšega razmaha in zakaj podjetja ne naročajo seminarjev pri delavski univerzi? Ponekod direktorji še danes radi vidijo, da kolektiv ni razgledan in da se ne razume na poslovanje podjetja. Tako lahko potem res sami upravljajo in gospodarijo.

VE

● IZOLA:

Stimulacija zoper odpovedi

V trgovskem podjetju »Mavrica« v Izoli so se morali zaradi nič kaj zavidljivega položaja manjših trgovskih podjetij odpovedati nekaterim zdravim načelom stimulativne in gospodarskim rezultatom podrejene notranje delitve. Sicer pravijo, da so osebne dohodke in sklade — razmerje 74:26 v korist osebnih dohodkov — kolikor mogoče vskladili s planskimi naloga-

mi in na osnovi prejšnjih ekonomskih pokazateljev, vendar so pri analitičnih ocenah delovnih mest morali upoštevati predvsem stimulacijo za svoje trgovske delavce, predvsem za vodilni strokovni kader, ki je že omahoval spričo vabljenih ponudb večjih trgovskih podjetij, kot je n. pr. koperski »Impex«.

S tem, da so določili točki visoko vrednost, so žal povsem pozabili na to, da naj bo točka oziroma njena vrednost le eden izmed ključev za dobiivanje realnih notranjih finančnih razmerij in rezultatov ter regulator osebnih dohodkov zaposlenih. Razen tega so sklenili in tudi uzakonili v pravilniku o delitvi osebnih dohodkov, da vrednost točke ne bodo spreminjali do konca leta, šele letni gospodarski obračun naj bi pokazal ev. prekoračenje planskih nalog in s tem izplačilo gibljivega dela osebnih dohodkov.

Povsem umestno nastane torej vprašanje, ali je takšen sistem notranje delitve dovolj stimulativen in hkrati tudi ekonomsko utemeljen, saj se lahko zgodi, da posamezne ekonomske enote ne bodo izpolnile svojih planskih nalog, katerih maksimalni razpon je že ujet v fiksirani vrednosti točke. Sicer pravijo, da se bodo proti temu zavarovali s četrtletnim obračunom, vendar v nobenem primeru z znižanjem osebnih dohodkov, ki da so v tem trgovskem podjetju že tako sorazmerno nizki. Seveda lahko izboljšajo svoj finančni položaj v takem primeru edino le s povišanjem cen. Preprost račun sicer, vendar za potrošnika vse prej kot simpatičen.

B. C.

● SLOVENJSKE KONJICE:

Več pozornosti manjšim podjetjem

Občinski sindikalni svet v Slovenskih Konjicah je namenil razpravo na plenumu pripravam na volitve novih delavskih svetov, hkrati pa občnim zborom sindikalnih organizacij. Težišče letošnjih gospodarskih nalog bo vsekakor v izpolnjevanju proizvodnih planov, v nadaljnjem razvijanju delavskega upravljanja in utrditvi dela obratnih delavskih svetov. Pri upravljanju v manjših podjetjih bodo morale sindikalne podružnice posvetiti večjo skrb. Prav sedaj, ko se pripravljajo na občne zборе, bo najboljša prilika, da podrobno analizirajo delo in uspehe, še bolj pa slabosti in pomanjkljivosti, ki ovirajo proizvodnjo in delovanje organov delavskega samoupravljanja. Sami občni zbori pa bodo lahko dali odgovor na marsikatero odprto vprašanje, kako delati in gospodariti v letošnjem letu.

V. L.

V litostroju so pred dnevi odprli novo sodobno prehrano svojih delavcev. Zaradi ugodne lokacije (menza stoji poleg glavne vhoda v tovarno) bo delavcem omogočeno redno hranjenje, obenem pa bodo za pot porabili manj časa. Jedinica meri 588 m² in ima 420 sedežev. S pravilno organizacijo poslovanja, po sistemu samopostrežbe bodo v dveh in pol ure lahko razdelili do 1600 obrokov hrane.

Iz potreb in za potrebe družbene sredine

PA ČEPRAV ŠE NE VEMO, KAKO BODO PREDSTAVNIKI DELAVSKIH IN LJUDSKIH UNIVERZ OCENILI PREHOJENO POT RAZVOJA MED PRVO IN DRUGO SKUPŠČINO, VENDARLE ŽE LAHKO ZAPISEMO, DA SO TE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNE USTANOVE V MINULEM OBDOBJU Z USPEHOM IZPOLNILE SVOJO DRUŽBENO NALOGO, DA SO, IZHAJAJOČ IZ POTREB DOLOČENE DRUŽBENE SREDINE, RAZVILE NA ŠIROKO RAZPREDENO IN NAČRTO ZASNOVANO VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO DEJAVNOST ZA POTREBE PRAV TE DRUŽBENE SREDINE. RES, MORDA BO NJIHOVA OCENA BOLJ KRITIČNA KOT NAŠA — IN PRAV JE, ČE BO — ZATO NAJ POVEMO, DA NAM JE TOKRAT ŠLO PREDVSEM ZA TO SPLOŠNO OCENO IN NE ZA PODROBNEJŠE UGOTOVITVE. HOTELI SMO NAMREČ OPOZORITI LE NA NEKATERE NAJPOMEMBNEJŠE PROBLEME, KI SO SE PORODILI V PRETEKLOSTI, IN V RAZGOVORU S PREDSEDNIKOM ZVEZE IVOM TAVČARJEM POKAZATI NA NAJPOMEMBNEJŠE NALOGE V PRIHODNJEM OBDOBJU.

Vsakašna ocena razvojne poti in posebnosti prizadevanj delavskih oziroma ljudskih univerz v minulem obdobju, bi bila zelo pavšalna in enostranska — pa čeprav bi morda slovela na še tako popolnem faktografskem sistemu — če ne bi vloga in pomena teh vzgojno-izobraževalnih institucij ocenjevali v neposredni zvezi s celotnim ekonomskim in družbenim dogajanjem minulega obdobja. Zato naj najprej naše izhodišče utrdimo s tem, da vsaj nanizamo najpomembnejše ekonomske in družbene premike v tem času. Tako velja predvsem opozoriti na pospešeni ritem razvoja proizvajalnih sil, na vedno večjo krepitve materialne baze delavskega in družbenega upravljanja, na proces prenašanja pravic in dolžnosti gospodarjenja na vse proizvajalce, na vse večjo demokratizacijo vsega našega družbenega življenja; opozoriti je treba na krepitve komune kot osnovnega organa vsega ekonomskega in družbenega razvoja, na postopno uveljavljanje novega gospodarskega sistema in novih načel v delitvi dohodka tako med gospodarskimi organizacijami in družbo kot tudi znotraj delovnih kolektivov, treba je opozoriti na resolucijo Zveze ljudske skupščine o strokovnem izobraževanju, ki je strnila dotlej v mnogočem razbit sistem izobraževanja, slednjic pa je treba omeniti novi Zakon o financiranju šolstva in njegov pomen za uveljavljanje novih odnosov na tem področju družbene dejavnosti. Vse to so namreč elementi družbenega dogajanja, ki so v minulem obdobju tako ali drugače determinirali družbeno vlogo in pomen delavskih in ljudskih univerz.

Celovite vzgojno-izobraževalne ustanove

In če tako s tega širšega, zornega kota, lahko bi rekli s splošno družbenega stališča ovrednotimo dosedanja razvoja delavskih in ljudskih univerz, potem nedvomno lahko ugotovimo, da so se razvile v celovite vzgojno-izobraževalne ustanove in da z njimi uspešno izpolnjujemo vrzel, ki je bila doslej med izobraževanjem v šolah in izobraževanjem na delovnih mestih, da so se razvile v institucije, ki načrtno in poglobljeno skrbijo za družbeno vzgojo državljanov. Večina med njimi se je samostojno razvila v svoji družbeni sredini ter v programski politiki uveljavila sebi lasten sistem in način dela, tak, ki omogoča raznovrstnost in nepretrganost v programih, ki hkrati zagotavljajo strokovno-metodološko poglobljanje in načinu in oblikah izobraževalnega procesa. Po drugi strani pa si je spet treba priznati, da nekatere delavske in ljudske univerze tudi doslej še niso našle svojega mesta in so tako ali ostale nekakšen servis družbeno-političnih organizacij za pojasnjevanje mnogoterih političnih akcij, ali pa, kar je bržčas še slabše, niso se znale izmotati iz spon prosvetiteljstva.

Premalo in preveč delavskih univerz

Korak dlje v analizi dejavnosti delavskih in ljudskih univerz pa si je najprej potrebno odgovoriti na vprašanje, ali je obstoječa mreža tovrstnih institucij dovolj na široko razpredena, da lahko zadovolji nenehno naraščajoče potrebe po izobraževanju. Po statističnih podatkih iz začetka letošnjega leta je zdaj na Slovenskem 65 delavskih in ljudskih univerz ter dva zavoda za izobraževanje odraslih. Številka je nekaj manjša, kot je bila prejšnja leta in tudi sicer lahko opazimo v zadnjih dveh letih občutno nihanje števila delavskih in ljudskih univerz. Pri tem gre v glavnem za dva pojavi: na eni strani za spajanje nekdanjih okrajnih delavskih univerz v občinski, po drugi pa spet za nihanja, ki jih je povzročilo krčenje in širjenje občinskih meja.

»Mislimo,« pripovedujejo predsednik zveze delavskih in ljudskih univerz Slovenije Ivo Tavčar, »da naj bi bil obstoj delavskih univerz pogojen z določeno družbeno sredino, rasle in razvijale naj bi se skladno s potrebami po izobraževanju v tej sredini. Zaključnost te sredine pa ni vselej vzorec na z občinskimi mejami. Zato je po-

vsem upravičeno in smiselno, da imajo v nekaterih občinah po dve univerzi, medtem ko so drugod ustanovili delavske univerze skupaj s sosednjo komuno. Toge mreže ali sistema tovrstnih ustanov ne kaže graditi.«

Ob tem pa opozarja tovariš Tavčar tudi na primere, ko so občine povsem administrativno ustanovljale delavske univerze in jih kasneje, ob združevanju z drugimi občinami, prav tako administrativno ukinjale, čeprav so bili vsi pogoji, da bi v razširjeni občini delovali dve univerzi. Zato bo potrebno v prihodnje ustanovljati te institucije na osnovi temeljitih analiz o pogojih in potrebah za razvoj takšne ustanove.

»Če upoštevamo potrebe po izobraževanju in sedanjo razvitost mreže delavskih in ljudskih univerz, potem moramo zaključiti dvoje. Premalo jih je in preveč. Premalo zaradi tega, ker njihova dejavnost ne seže v vsa krajevna območja, čeprav bi to potrebe po izobraževanju zahtevalo. Za primer vzemimo občino Vič-Rudnik. Po svoji razsežnosti je občina izredno velika, saj sega tja do Velikih Lašč, toda za vse to področje je ena sama univerza s sedežem v Ljubljani. Tako je povsem razumljivo, da o kakem zadovoljevanju potreb po izobraževanju v okviru vse občine sploh ne more biti govora. In vendar bi lahko tudi v tem — in v vseh drugih primerih — lahko našli primerne rešitve bodisi v tem, da bi občina osnovala še eno delavsko univerzo pa naj že bo potem poklicna, polpoklicna ali amaterska, lahko bi delavska univerza osnovala eno ali več svojih podružnic, lahko pa bi svojo dejavnost razvijala tudi preko klubov Svobod. Rešitev je v vsakem primeru več.

KAKŠNO NAJ BI BILO POSLANSTVO ZVEZE DELAVSKIH IN LJUDSKIH UNIVERZ V PRIHODNJEM OBDOBJU?

»Zveza lahko v mnogočem razbremeni delavske univerze,« pripoveduje njen predsednik Ivo Tavčar. »Delavskim univerzam primanjkuje predvsem strokovnega kadra, ki bi pripravljali okvirne in perspektivne učne programe, ki bi sestavljali učne pripomočke, pripravljali okvirne teze za tečaje, cikluse oziroma posamična predavanja. Zato bo pomoč na tem področju tudi v prihodnje ena najpomembnejših nalog zveze. Prav tako tudi vzgoja strokovnih sodelovancev delavskih univerz, dopolnilno izobraževanje predavateljev v andragogiki. Še naprej bo potrebno razvijati založniško dejavnost Zveze...«

IN SODELOVANJE MED DELAVSKIMI UNIVERZAMI?

»Nedvomno lahko mnogo pripomore k uspešnosti dejavnosti delavskih univerz tudi njihovo medsebojno sodelovanje. Potrebe po izobraževanju, vse večje zahteve po strokovnosti in vedno večja specifičnost posameznih področij, smotrna izobrazba sil in sredstev delavskih univerz, nič manj pa tudi zahteve, da se izobraževanje pocieni, naravnost terjajo takšno sodelovanje. Tako bi razvitejšee delavske univerze lahko pripravljale okvirne programe izobraževanja za določeno območje, izdelovale okvirne programe izobraževanja za določeno območje, izdelovale okvirne teze za predavanja, cikluse predavanj in seminarje, ki bi jih kasneje predavatelj v drugih delavskih univerzah prilagajali zahtevam in potrebam terena. Nič manj pomembna ni tudi vzgoja predavateljskih aktivov, pomoč v učnih pripomočkih, tehničnih sredstvih, avdio-vizualnih sredstvih. Skratka, tako rekoč neomejena področja.«

Programska orientacija delavskih univerz v prihodnje nespremenjena

Čeprav lahko ugotovimo precejšnje razlike med posameznimi delavskimi in ljudskimi univerzami — od stopnje njihove razvitosti je v dobri meri odvisna osnovna programska orientacija — razkriva programska struktura večine izmed njih, da so posegle na vsa področja izobraževanja, upoštevajo pač pri tem potrebe in zahteve njihovih območij. Po drugi strani pa spet lahko opazimo, da delavske univerze vedno hitreje razvijajo predvsem tiste oblike izobraževanja, ki dajejo poglobljeno,

nizirati ali pa niso imele zato prostih kapacitet. Zato je tudi naše stališče, naj bi v prihodnje te šolske oblike izobraževanja odraslih organizirale šolske ustanove same, resneje pa bi se morale začeti z njimi ukvarjati tudi pedagoške službe, kajti izobraževalni procesi so v njih vse prepesto nekvalitetni bodisi zaradi površnosti predavateljev bodisi zaradi njihovega šibkega znanja o delu z odraslimi. S tem pa seveda še nisem mislil reči, da naj bi delavske univerze v prihodnje v celoti opustile skrb za te oddelke. Nasprotno, tam kjer ni ustreznih šol, bodo delavske univerze morale organizirati dodatne sile za vzgojo v teh oddelkih, razširjati njihovo zmožljivost tako pri številu predavateljev, pri prostorih, učilih in učnih pripomočkih kot tudi pri zagotavljanju materialnih sredstev.«

Vzgojno-izobraževalna dejavnost delavskih univerz bo tudi v prihodnje usmerjena v vzgojo in izobraževanje odraslih. Ali pa bo pri tem prevladovala tematika družbenega izobraževanja ali povsem strokovnega ali splošnega in morda celo poljudno-znanstvenega izobraževanja, je pač odvisno od potreb in razširjenosti izobraževalnih ustanov v družbeni sredini, kjer deluje delavska univerza. Pri tem bo potrebno uresničiti le načelo, da bo delavska univerza razširila svojo dejavnost na vse prebivalce, na vse člane delovnih kolektivov v gospodarskih organizacijah, družbenih službah in ustanovah.

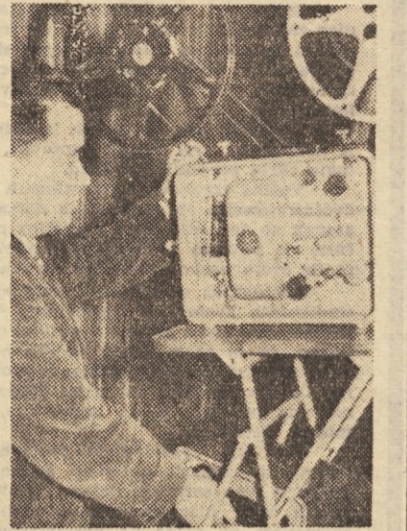
Planiranje in programiranje izobraževanja še vedno samo zahteva

V celoti velja, da so delavske in ljudske univerze že začele načrtno analizirati potrebe po izobraževanju in skladno s tem programirati svojo dejavnost. Toda kljub temu so rezultati še vedno malenkostni. Pač zato, ker so v mnogih primerih delavske univerze prisiljene ponujati izobrazbo bodisi na tem bodisi na onem področju, medtem ko se neposredni koristniki s tem zadovoljujejo, ker pač niso pripravili niti analize potreb po izobraževanju niti niso izdelali programa izobraževanja. Tako je ostalo vprašanje planiranja potreb po izobraževanju in programiranju izobraževanja še vedno aktualno.

»Planiranje in programiranje izobraževanja je še v celoti nerešeno vprašanje,« je dejal predsednik Zveze Ivo Tavčar. »Razvitejšee delavske univerze so se sicer že lotile izdelave analiz na tem področju, toda njihova prizadeva-

Delavske univerze zaključujejo vzgojno izobraževalni sistem v zaključno celoto.

Imperativ prihodnosti: dejavnost mora pronicati v kapilare vsega družbenega življenja komune.

Eden izmed pomembnih problemov v dejavnosti ljudskih univerz: kako okrepiti in smotrno organizirati tehnično bazo.

tudi razvejanost njenega vzgojno-izobraževalnega dela, pa je skoraj 74 odstotkov vseh ustanov brez njih, če seveda ne upoštevamo upravnikov. In če neposredna organizacija celotnega izobraževanja v komuni sloni na upravniku — kar pa ni redek primer — in če mora ta upravnik po vrhu vsega opraviti še vsa administrativna opravila, potem tudi v tem primeru bržčas ne moremo govoriti o kdo ve kako razviti vzgojno-izobraževalni dejavnosti ustanove. Kriviti za take in podobne razmere ustanovo samo, pa bi bilo več kot nesmiselno. Krivda za tako stanje je namreč v veliki večini primerov na ustanoviteljih — v tem primeru občinskega ljudskega odbora — na nerazumevanju in nepoznavanju potreb po izobraževanju v lastni občini.

Zaradi tega je še toliko bolj pomembno ob analizi dejavnosti delavskih in ljudskih univerz odgovoriti na vprašanje, kakšne naloge in dolžnosti čakajo v prihodnjem obdobju upravne odbore — to je organe družbenega upravljanja na teh ustanovah. In morda še pred tem, ali so dosedanja upravni odbori v sedanjem sestavu v celoti opravili svoje naloge?

Dokaj zadovoljivo so opravili upravni odbori svoje naloge samo v prvi polovici svoje mandatne dobe, ko so sproti usmerjali kadrovske in programsko politiko delavskih univerz, razpravljali o dejavnosti ustanov, njihovem finančno-materialnem položaju... Zadnja poročila upravnikov delavskih univerz pa izpričujejo, da je dobršna polovica upravnih odborov preprosto zaspala. V veliki večini primerov pa je vzrok za to v tem, da je ustanovitelj zelo formalno kadroval v organ družbenega upravljanja delavske univerze in izbral ljudi, ki niso bili osebno prizadeti za delo ustanove.

»V prihodnje bo zato potrebno veliko bolj smotrno kadrovati v upravne odbore delavskih in ljudskih univerz,« je dejal predsednik Zveze Ivo Tavčar. »Vanje je treba izbrati predvsem predstavnike neposrednih koristnikov vzgojno-izobraževalnega dela ustanove, tiste, ki imajo čas, in ki so sposobni usmerjati tako vzgojno-izobraževalno dejavnost. Med najvažnejšimi nalogami pa, ki čakajo bodoče upravne odbore, je prav gotovo ta, da strnejo ob delavski univerzi vse intelektualne sile družbenega življenja komune in jih povežejo v trden kolektiv. Kvaliteta in pronicljivost dejavnosti delavske univerze je namreč odvisna predvsem od števila njenih sodelavcev, od tega, kako širok je krog njenih predavateljev, sodelavcev.«

Razen tega pa bo potrebno razmisliti o ustanavljanju upravnih odborov tudi pri vseh drugih organizacijah, preko katerih bodo delavske univerze delovale, pa naj že bo to pri podružnicah ali pri klubih ali krajevnih družbeno-političnih organizacijah. Le tako bo namreč delavska univerza lahko spoznala potrebe in zahteve po izobraževanju na njenem širšem zaledju, le tako bo s svojo dejavnostjo lahko pronicila v kapilare vsega družbenega življenja komune.

»Zato tudi mislim,« je dejal ob koncu razgovora tovariš Tavčar, »da bi bilo za dejavnost delavskih in ljudskih univerz zelo koristno, če bi enkrat na leto organizirale nekakšno skupščino vseh njenih sodelavcev in koristnikov njene dejavnosti. To bi namreč lahko bila idealna priložnost, da se delavska univerza seznanja z željami, zahtevami in potrebami svojih koristnikov, le-ti bi se lahko spet nekoliko boljše seznanili s problemi delavske univerze, hkrati pa bi lahko ustanova seznanila s svojo dejavnostjo tudi tiste činitele družbenega življenja v komuni, ki je doslej še ne poznajo oziroma še ne občutijo potreb po njeni dejavnosti.«

BOJAN SAMARIN

Sicer motiv iz dvorane ljubljanske Delavske univerze Boris Kidrič, a nešteto podobnih motivov bi lahko fotoreporter ujel na marsikateri slovenski delavski ali ljudski univerzi.

Če pa sem rekel, da je delavskih univerz po eni strani preveč, potem sem mislil na to, da vseh univerz ne bomo mogli enako razviti. Mislim, da bi povsem zadostili potrebam izobraževanja odraslih, če bi uspeli okrepiti in razviti delavske univerze vsaj v najpomembnejših gospodarskih in kulturnih središčih in ki bi naj razvijale potem svojo dejavnost bodisi preko manj razvitih delavskih univerz, podružnic, preko centrov za izobraževanje v gospodarskih organizacijah, klubov, preko krajevnih činiteljev...«

V prihodnje več sodelovanja

Vedno bolj naraščajoče potrebe po izobraževanju in s tem tudi vedno večja družbena vloga delavskih in ljudskih univerz, omejena sredstva in glede na potrebe še vedno preskromna sile pa z večjo neposrednostjo kot kdaj koli doslej zastavljajo vprašanje, kako organizirati poglobljeno in načrtno sodelovanje tovrstnih ustanov. Zato:

sistematično in kompleksno znanje, da se zaradi tega vedno bolj zmanjšuje število posamičnih predavanj oziroma ciklov predavanj z zgolj prosvetiteljskimi hotenji.

ALI PA MORDA PRIHODNOST ZAHTEVA DRUGAČNO PROGRAMSKO USMERJENOST DELAVSKIH IN LJUDSKIH UNIVERZ?

»Programska orientacija,« pripoveduje predsednik Ivo Tavčar, »bo v prihodnje ostala enaka kot doslej. Takšna, kot si jo že od vsega začetka prizadevamo uveljaviti, saj je pogojena z razvojem celotnega vzgojno-izobraževalnega sistema. Delavske univerze bodo morale zato tudi v prihodnje izpopolnjevati vrzel med izobraževanjem v šolah in izobraževanjem na delovnih mestih. Če pa so delavske univerze danes še nosile nekaterih povsem šolskih oblik izobraževanja, kot na primer različnih oddelkov za odrasle, potem so to pač samo zaradi tega, ker so bile potrebe po njih izredno velike, šole same pa jih ali niso bile pripravljene orga-

nja so za zdaj še zelo skromna. Glavni vzrok je v tem, da imajo vse premalo strokovnega kadra. V teh prizadevanjih pa bi se morale delavske univerze srečati tudi z drugimi činitelji v občini, predvsem z občinskimi ljudskimi odbori, gospodarskimi organizacijami, ustanovami. Vendar takih primerov za zdaj skorajda še ni. Zato je tudi to, za smotrnost in načrtnost v izobraževanju izredno pomembno področje še vedno skorajda povsem zanemarjeno.«

Upravni odbori pred odgovornimi nalogami

Analiza kadrovskega sestava delavskih in ljudskih univerz sicer v letošnjem letu razkriva precej ugodnejšo podobo kot kdaj koli doslej, toda njeni podatki so še vedno taki, da se velja o njih resno zamisliti. Tako ima samo približno sedemdeset odstotkov delavskih univerz profesionalnega upravnika. In čeprav je od števila profesionalnih strokovnih sodelavcev pravzaprav odvisna stopnja razvitosti delavske univerze, poglobljenost, smotrnost in

Režiser ing. arh. Bojan Stupica je kot gost pripravil v ljubljanski drami 13. III. 1962 že drugo premiero v letošnjem letu. To pot je zreziral komedij francoskega dramatika F. Marceauja »Jajce«, za katero je tudi sam izdelal sceno. V glavni vlogi nastopa Ali Raner, v ostalih vlogah pa sodeluje skoraj ves dramski ansambel. Komedia je pri občinstvu nalletela na lep sprejem.

Ocene informacije

Letošnje izdaje Prosvetnega servisa

Nove muzikalije

Pravkar sta se v polihah naših knjigarn pokazala dva nova, okusno opremljena in notografsko skoraj neoporečna zvezka — prva iz zbirke muzikalij Prosvetnega servisa za leto 1962. Kaj lahko letos še pričakujemo od založbe, ostaja, žal za seboj nobenega zaledja, kjer jih najamejo kot neko blago ne glede na njihovo kvaliteto, pa pride komercializem do polne veljave.

Seminar, ki je bil po mnenju vseh udeležencev koristen in potreben, pa je seveda samo prvi korak na poti večje skrbi za razvoj zabavnih ansamblov. Zveza Svobod in zlasti komisija za zabavno glasbo sta pripravljena nuditi vsem vso možno podporo z nasveti, posredovanjem notnega materiala in podobno. Prav tako bosta letos še dva podobna seminarja, ki naj bi po možnosti zajela še večje število vodij zabavnih ansamblov, tako tistih, ki so že pri Svobodah kot tudi drugih. Vsi, ki pa v teh ansamblih sodelujejo, se morajo tudi sami truditi, da bodo posredovali svojim poslušalcem čim kvalitetnejšo zabavno glasbo.

V. S.

Uspel seminar za vodje zabavnih ansamblov

PRVI KONTAKT

V nobenem statističnem pregledu ne bi mogli najti podatkov, koliko imamo v Sloveniji ansamblov in orkestrów zabavne glasbe. Vemo pa vsi, da jih je veliko, in to različnih vrst. Vsi ti orkestri »proizvajajo« glasbo, ki jo imenujemo zabavno, čeprav je v tem primeru pojem zabavnosti precej širok. Pod ta pojem pač spravimo vse, karkoli da slutiti na neke malo bolj poskočne viže. In tako se znajdejo pod isto firmo skupina dveh muzikantov pa že kar soliden manjši plesni ansambel. V svojem bistvu pravzaprav to ni nič tako hudega in kaže samo na naše velike želje po zabavni glasbi take ali drugačne vrste. Bolj pomembno in nenavadno pa je, da so kljub velikemu številu te grupe, orkestri in orkestri živeli še do pred kratkim — seveda z redkimi izjemami — v neke vrste javni ilegali. Ilegali zato, ker so kljub svojemu nedvoumnemu obstoju, kljub svojemu številnemu poslušalstvu, živeli nekako sami zase, nepriznani od kulturnih in glasbenih forumov. Nastajali so na osnovi entuziazma posameznikov, se razvijali, stagnirali ali propadali in prav nikomur ni bilo mar za njihov razvoj. Seveda se je tako poleg nekaterih kolikor toliko kvalitetnih rodila cela vrsta slabih ansamblov, ki so resda še vedno igrali, toda vprašanje je, kam bi to glasbo lahko uvrstili.

Sele pred dobrim letom in pol so se tudi tu začutile prve rahle sapice, ki so skušale zaobrtni razvoj v drugo smer. Zveza Svobod in prosvetnih društev je dala prve spodbude za vključevanje teh ansamblov v društva, kjer naj bi postali enakopravni člani ostalih amaterskih sekcij in kjer bi skrbeli za njihovo kvalitetno rast. Prvič je prišlo do izraza prepričanje, da tudi za zabavno glasbo še zdaleč ni vseeno, kakšne kvalitete je. Organizirale so se prve občinske, okrajne in republiške revije zabavnih ansamblov, ki so pokazale, kaj pravzaprav sploh imamo in lahko pokažemo. To so bili sicer samo skromni začetki, še vedno ni bilo povsod dovolj razumevanja za te pastorker našega amaterskega življenja, očitali so jim cel kup slabih stvari, predvsem skomercializiranost — ki je ponekod res imela precej veliko vlogo in zavirala kvaliteten razvoj ansamblov — vendar začetki so le bili. Danes je že dolga vrsta zabavnih ansamblov vključena v Svobode, njihovi pogoji za delo so postali tako nedvomno mnogo bolj, prav tako so postale večje njihove možnosti za afirmacijo. Ostalo pa je še mnogo nerazčiščenega, še vedno tako imenovani divji ansambli marsikje naravnost profanirajo to zvrst glasbe s slabimi izvedbami.

Da bi to začeto delo nekje načrtno nadaljevali, je prišlo do zamisli dvodnevne seminarja za vodje in dirigente narodnih zabavnih in zabavnih ansamblov, ki ga je pripravila komisija za zabavno glasbo pri Zvezi Svobod in prosvetnih društev Slovenije. Seminar, ki se ga je udeležilo čez 50 ljudi, je bil tako prvi javni sestanek in kontakt vodij zabavnih ansamblov Slovenije. Ne glede na sam program — tu so udeleženci poslušali več predavanj: o programski politiki zabavnih ansamblov, o osnovnih pojmih harmonije in aranžiranja, o narodnih ansamblih in njihovi zasedbi, kratko zgodovino jazza ter poslušali vajo plesnega orkestra RTV Ljubljana ter ljubljanskega jazz ansambla — je bil namen seminarja predvsem dati spodbudo vsem tem vodjem, v pretežni večini

mladim ljudem, za njihovo delo, jim pokazati, da se je nekdo že začel brigati tudi za njih, ter jih pripraviti, da bodo z večjim znanjem in prizadevnostjo čim bolj skušali kultivirati zabavno glasbo ter s svojim vplivom pritegniti tudi še druge ansamble. Skratka, gre za neko organizirano sodelovanje, za združevanje pod nekim okriljem — v tem primeru so to Svobode, kar bo omogočalo reševanje nekaterih problemov, s katerimi se srečujejo ti ansambli, ter vplivalo na njihovo kvaliteto.

V pogovorih na seminarju je kot prvi in največji problem izstopalo vprašanje notnega materiala. Tiskanih not za zabavne ansamble skorajda ni. Pomagajo si s prepisovanjem ali različnimi osebnimi zvezami tu in onstran meje. Zveza Svobod ima zdaj na razpolago nekaj sredstev za tiskanje not, vendar pa je težava v tem, ker imajo ansambli silno različne zasedbe in je tako težko tiskati neki aranžma za določeno zasedbo, če je premalo povpraševalcev. Morali bi ustvariti nekaj določenih tipov ansamblov, za katere bi se potem že splašalo tiskati notni material. Prav tako je upoštevanja vreden predlog, naj bi se že napisani aranžmaji — značilno in tudi edino pravilno je, da ima že skoraj vsak malo bolj razvit ansambel svojega bolj ali manj uspešnega aranžerja — odkupili, strokovno pregledali in nato bi jih posredovali dalje.

Drugo vprašanje je vprašanje odnosov do zabavnih ansamblov v društvih in v posameznih krajih sploh. Druge amaterske sekcije so po večini, zlasti pri razdeljevanju sredstev, še vedno v privilegiranim položaju. Prav tako se le malo glasbenih šol posveča tudi vzgoji kadrov za zabavne ansamble, čeprav bi prav tu lahko izredno mnogo storile za kvalitetni razvoj zabavne glasbe. Da se bodo ti odnosi spremenili, morajo nekaj narediti tudi ansambli sami: zdaj, ko na splošno le ne gre več za zapostavljanje njihove vloge v našem celotnem kulturno-zabavnem življenju, se morajo predvsem truditi, da bodo sposobni izva-

Prijetno in koristno presenečenje je udeležencem seminarja za vodje zabavnih ansamblov pripravil ljubljanski jazz ansambel, ko jim je ob zaključku seminarja izvajal s pevko Marjano Deržaj kratek program, izvajalci pa so tudi odgovarjali na vprašanja o svojemu delu in načinih aranžiranja.

ZA MLADINO

Leopold Suhodolčan ni neznani našemu čitajočemu občinstvu, zlasti mladini, saj je njegova uspešna mladinska povest Deček na črnem konju imela lep odmev. Tudi Skriti dnevnik, ki ga je izdala Mladinska knjiga, je mladinska povest. Priporočuje jo skupini mladih ljudi, ki iščejo v zapuščeni rudniku dnevnik, ki ga je oče enega od njih skrnil med narodnoosvobodilno vojno. Pri tem iskanju pa odkrijejo v rudniku zalogo starega železa, ki ga je tam skrila skupina delavcev iz železarne z namenom, da ga bodo prodali. Otroci zasledujejo te tatove in jih končno tudi razkrinkajo.

Zgodba sama ima nedvomno vse pogoje za dobro mladinsko povest. In

»Skriti dnevnik«

mladina bo tudi prav gotovo posegala po njej, zlasti še zaradi pomanjkanja tovrstnega branja. Vendar pa pisatelj to pot ni ponovil uspeha, ki ga je dosegel z Dečkom na črnem konju. Predvsem lahko zgodbi očitamo nerodno in prisiljeno konstrukcijo, ki potegne za seboj tudi pomanjkljivo in ohlapno gradnjo, značajni junakov pa so podani samo zunanje. Tako je namesto dobre mladinske detektivke nastala malo preveč naivna zgodba, v kateri se sicer za tako delo nujna razmišljanja o dobrem in zlu manifestirajo preveč z deklarativnimi besedami junakov. Vsekakor pisatelj ni v celoti dosegel tistega namena, ki si ga je zadal, njegova ustvarjalna moč se je ustavila na pol poti.

-m

PREPROSTA ZGODBA

Pred kinom se gnetejo ljudje. Vse kaže, da jih je novi film pritegnil. O tem pričajo tudi glasovi: karto odveč? Pred reklamnim okencem stoji gruča mladeničev, ki občudujejo plakat z golim dekletom. »To bo spet nekaj, fantje,« ozklikne nekdo in se izgubi v gneči.

V prospektu piše: italijansko-francoski koprodukcijski film »Mladoletnice« ali »Sladka utvara«. Režiser je Alberto Lattuada, v glavnih vlogah pa nastopajo: Christian Marquand, Katherine Spaak in Jean Sorel. In potem zelo površna osebinska in sedemnajstletnem dekletu, njenih mladostnih sanjah, prvih življenjskih spoznanjih, ljubebnem prebujanju in iskanju nečesa, kar doslej ni poznala, a je nekoč morala spoznati in doživeti.

Pred nami je solidno filmsko delo, tako po svoji vsebinski zasnovi, kakor tudi po umetniški izraznosti. Povsem vsakdanja zgodba, ki odkriva del na videz drobnih in vsakdanjih skrinosti doraščajočega dekleta, ki v svoji zdravi pronatornosti, mladostni sproščenosti, iskanju in normalni življenjski radovednosti in prvič začuti, da se v njeni notranjosti prebujata ženska, bolj pa s kričim plaka-polna koprnjenja. Vse to se poraja tako enostavno in klamo.

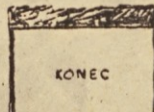
I. B.

preprosto med razgovori v šoli, bežnem sanjarjenju, srečanju s sošolci in prijatelji. Zbližanje z dosti starijšim Enricom, ki je treknutno utelosenje njenih hrepenenja in hkrati proo žioljenjsko spoznanje, a brez globljeje čustvovanja, je samo srečanje ter trenutna uteha njeni mladostni radovednosti in iskanju. Vendar pa zdaj ve odgovor na nešteto vprašanj. Ve, da je za resnično, globoko človeško čustvovanje potrebno veliko več kot samo enkratno, bežno doživetje dveh mimoidečih.

Tako malo besed je izpovedanih, zgovoren pa je obraz mladega dekleta, njen pogled in prisrčnost vsega, kar doživi v enem samem dnevu in noči. Tako malo se v filmu zgodi in tako veliko se dogaja v dekletovi duševnosti. To je znal Lattuada enostavno, a vendar dovolj prepričljivo povedati in podoživeti. In kako odveč je prav zaradi tega površna osebinska razlaga o prospektu, ki se ne ujema s osebnimi, niti z dekletom, niti z zdravim pronatornostmi, mladostni sproščenosti, iskanju in normalni življenjski radovednosti in prvič začuti, da se v njeni notranjosti prebujata ženska, bolj pa s kričim plaka-polna koprnjenja. Vse to se poraja tako enostavno in klamo.

I. B.

Italijanski film »Mladoletnice«

SIGNALI

Pred nalogami

Nalašč nisem napisal ne velikimi ne pomembnimi ne nujnimi. Zato, ker smo o njih že govorili in ker bo verjetno sleherni resni opazovalec našega amaterskega glasbenega življenja potrdil, da obstajajo in jih je treba zgrabititi za roge. Cim prej — tem bolje.

Misli so se namreč sprožile ob imenitni novici, da bo v Mariboru junija letos zvezni festival pevskih zborov. Vest je vsekakor razveseljiva in kdor se spominja slovenske revije pred letom dni, se bo zlahka spomnil na odlično organizacijo Mariborčanov ter sprejemljivo, kritično, predvsem pa zelo številno občinstvo.

Koristi letošnjega festivala bodo prav gotovo mnogotere in čutili jih bomo lahko prav kmalu. In to v razvoju zborovskega petja sploh, v kvaliteti in usmerjenosti amaterske vokalne reprodukcije pa tudi v vzponu in kvantitativnem razmahu skladateljskega dela. Vse naštetu nam je na vso moč potrebno. Bilo je potrebno vedno in vsakomur, še celo pa je potrebno deželi, ki velja za domovino zborovskega petja in ji daje ugled bogata, visoka tradicija.

Vprašanje in pomislek, ki si ga zastavljamo, zadeva le programsko plat bodočega festivala — na dlani pa je, da sta si program in tehnična zmogljivost zbora v premem sorazmerju, da rasteča drug z drugim, širita ob tem možnosti skladateljskega ustvarjalnega razpota — z njim pa tudi raven nacionalne glasbene kulture. To je končni, idejni cilj, zato problema programske fiziognomije pevškega festivala zveznega obsega ne moremo odpraviti kar mimo grede. O sporedih gostov iz drugih republik ne vemo za grede. O sponzorih in tudi vplivati ne moremo nanje. Toliko bolj pa nam je poskrbeti za programe domačih treh najboljših zborov — pa najsi bodo izbrani od tod ali od drugod. Važno je le, da se bo borilo za priznanje in nastop

čimveč ansamblov (prvi in ne najmanj pozitivni vpliv festivala!) in važno je — kaj bodo prepevali.

Ne smemo si namreč zatiskati oči pred dejstvom, da repertoarji slovenskih pevskih zborov marsikje niso vzorni in skoraj nikjer dovolj sodobni. Pustimo ob strani našega razmišljanja preobširne subjektivne in objektivne vzroke in težave za tako stanje in povejmo naravnost, da take razmere ne morejo koristiti ne našemu razvoju ne našemu ugledu. Koliko pri tem lahko pomagajo načrtna vzgoja, temeljita posvetovanja, pomoč v najrazličnejših oblikah ter stalno, kritično nadzorstvo dogodkov »na terenu«, sta v zadnjem času najbolje dokazala repertoarna fiziognomija in raven mladinskega zborovskega petja, ki stalno, nenehno raste. Kako natančno se pri tem zaveda svojih nalog glasbeni svet Zveze Svobod in prosvetnih društev, je izpričal natečaj za kompozicije mladinskih zborov (njegov žetev nam bo — upajmo, da kmalu — posredoval Prosvetni servis), ki se ga je udeležilo presenetljivo število skladateljev, razen tega pa jamči za sveže, sodobne in (predvidoma vsaj) moderne repertoarje slovenskega mladinskega petja.

Ob tem se pač moramo vprašati, zakaj naši odrasli zbori programsko skoraj ne napredujejo. Nikakor nismo storili zanje premalo, premisliti pa bi kazalo, ali smo storili dovolj — na pravem koncu. Zveza Svobod in prosvetnih društev je pred leti že razpisala natečaj za nova dela in žetev je bila plodna, četudi ne vselej pravilno (bolje: dostopno) izoblikovana. To je gotovo ena od stvari, ki bi jo bilo treba nadaljevati in usmerjati, da bi si čez nekaj let še vedno zastavljali istih vprašanj. In načelo sodobnosti pa modernosti bi moralo biti med prvimi vodili pri oblikovanju repertoarja, s katerim se bomo predstavili na mariborskem festivalu.

L. B.

Domov ne pojdel več

Bila sta še mlada, ko sta se naskrivaj sestajala. Odločila sta se za skupno življenjsko pot, saj jo bosta oba laže prenašala kot pa en sam.

Po poroki je prišla mlada žena na njegov dom, skromno kmečko posestvo. Ni ju motilo, da se je vsa družina stiskala v eni sami spalnici, saj sta se imela tako zelo rada.

Ko je tašča opazila, da je snaha noseča, je bilo ljubeča miru pri hiši konec. V razmerah, kakršne so vladale, si tudi mlada dva nista želela otroka, toda bilo je prepozno. Premičvala sta, naj li ostaneta doma in poslušata prepire? Sla bi, toda kam? Težko je dobiti stanovanje, še težje pa zaposlitev.

Mladi mož je končno le našel zaposlitev, pa tudi stanovanje, čeprav leseno s slamo krito kočico. Vselila sta se in začela novo življenje. Prvi mesec sta imela domotožje, nato se je tudi ona zaposlila. Konec meseca sta prinesla vsak svojo plačo. Nekaj od tega sta odštela sosedu, ki je pazila na otroka.

Cestokrat sta se pogovarjala o domu in o tem, kako lepo jima je sedaj, ko nista od nikogar odvisna. Življenje si krojita po svoji volji.

Nekega dne pa se je nepričakovano pojavila na pragu tašča. Vsem je bilo neprijetno. Sčasoma je govedala vzrok svojega obiska, hotela je, da se vrneta domov, na domačo zemljo.

Po krajšem premoru sta se le ojunčila in dejala: »Domov ne pojdeva, ker nama je tu lepše!«

S. Sobočan

Ljudje so iz leta v leto bolj ogorčeni, saj morajo za slednji nakup v 12 km oddaljeni Koper, kar pomeni samo za prevoz z avtobusom 200 dinarjev izdatkov, da ne omenjamo izgube časa. Kolikšna bo šele nejevolja preskrbovalcev počitniških domov v sezoni.

-sky

Desetletnica »Gospodarskega vestnika«

Te dni je kolektiv »Gospodarskega vestnika« slavil desetletnico, kajti pred desetimi leti so tedanje in perspektivne potrebe našega gospodarskega razvoja, vsestranska gospodarska rast, nova smer v naši gospodarski politiki narekovala izid prvih številik tega gospodarskega časopisa. »Gospodarski vestnik« je doslej razen splošnih vprašanj spremljal tudi problematiko posameznih družbeno ekonomskih področij skoraj vseh gospodarskih panog in organizacij.

Kolektiv časopisa pa je pomagal gospodarskim organizacijam in gospodarstvenikom tudi z izdajanjem različnih publikacij, skratka z zelo pestro in obsežno založniško dejavnostjo.

Ob desetletnici so izrekli pohvalno mnenje o prizadevnosti kolektiva in lista številni gospodarstveniki in predstavniki obsevnih organov. Cestitkam se pridružujemo tudi mi.

POMURJE:

Asfaltirani bodo cesto Rakičan-Beltinci-Lendava

V zadnjih letih se tudi Pomurje lepo razvija. Gradijo nove, moderne zgradbe in tovarne, tako da bi

zelo dobro gospodarilo. Uspeh celote pa bi bil nedvomno še večji, če bi jih ne prizadela redukcija električne energije. To je občutila predvsem ekonomska enota aluminija, ki je dosegla le 97,9 odst. predvidene letne proizvodnje. Nasprotno pa je obrat glinice kljub rekonstrukciji napravil 58.330 od 50.000 ton planirane glinice.

Cisti dohodek bodo usmerili predvsem v rekonstrukcijo. Delovni kolektiv bo v kratkem razpravljal o vključitvi nekaterih novih strojev v poskusno obratovanje. Naloga, ki stojijo pred njimi, so vse prej kot lahke, vendar upajo, da bodo tudi te kot vse doslej ugodno rešili.

Franc Meško

SOSTANJ:

Želja po znanju

Nagel razvoj tehnike, kateremu se mora prilagoditi tudi lesna industrija, zahteva od neposrednih proizvajalcev z vsakim dnem več strokovnega kakor tudi splošnega znanja. Tega se zavedajo vodstva podjetij in proizvajalci sami.

Uprava lesno industrijskega kombinata Sostanj je priredila tečaj za kvalifikacijo članov ZB in polkvalifikacijo delavcev. Na izpitih so pokazali obiskovalci tečaja presenetljivo znanje.

Poleg navedenega, skrbi podjetje tudi za izobraževanje višjih strokovno-tehničnih kadrov, saj obiskuje več članov kolektiva razne srednje in višje šole. V kratkem imajo namen prirediti več tečajev za člane delavskega sveta in za celoten kolektiv, kjer se bodo proizvajalci seznanili s higiensko-tehnično in požarno varnostjo. T. H.

ANKARAN:

Najslabše oskrbovano turistično podjetje

Prebivalci Miljskega polotoka — Ankarana, Valdoltra in obsežne okolice se že pet let potegujejo za ureditev vsaj dveh prodajal, ki bi jih oskrbovali z osnovnim potrošniškim blagom. Bilo je že nič koliko sestankov, programov in obljub, vendar je še danes, kljub dobri volji domačinov in kolektivov, ki imajo tamkaj urejene počitniške domove, vse pri starem.

Kolektiv teh počitniških domov so celo pristali na večjo finančno pomoč, domače prebivalstvo pa se je obvezalo urediti okoli počitniških domov. Na žalost je načrt padel v vodo, ker občina, ni sodelovala s svojim že obljubljenim deležem.

Društvo za raziskovanje morja, kopna in podvodne športe organizira v ljubljanskem zimskem bazenu potapljaško šolo. Poleg vrste navdušenih pristavev tega športa, sodelujejo na tem natečaju tudi člani Ljudske milice in gasilci, ki bodo pridobile ne večšine lahko z pridom uporabljal v svojem poklicnem delu.

zaposlili čimveč odvišne delovne sile.

Dolgo časa so govorili o podaljšku »severne magistrale« Rakičan-Beltinci-Lendava. Letos bodo končno pričeli z gradnjo te prepotrebne ceste. Mladinski aktivni bodo organizirali delovne akcije, krajevni odbori SZDL pa so že razpravljali o prevozih.

Po končanih delih na cesti Rakičan-Beltinci-Lendava, bodo gradili cesto naprej proti Ljutomeru. Tako bo čez nekaj let imelo Pomurje enakovredne ceste ostalim predelom v Sloveniji.

PTUJ:

Več kot razveseljivi rezultati

Ptujsko Avtoopremo lahko uvrstimo med tista podjetja, ki so v prvih letošnjih dveh mesecih dosegla dobre gospodarske rezultate. Pravzaprav so podatki o proizvodnji v letošnjih prvih dveh mesecih v primerjavi z dosegeno ravniyo proizvodnje lani v februarju skorajda neverjetni. Toda upoštevati moramo, da je proizvodnja v tem podjetju odvisna od tega, koliko motornih vozil izdelajo v drugih tovarnah, natančneje povedano koliko različnih sestavnih delov naroča motorna industrija v Avtoopremi.

V Avtoopremi so sklenili letos izdelati za 18% več proizvodov kot v minulem letu. Januarja so izpolnili plan s 106%, februarja resda samo s 96%. Vzrok za nekoliko manjšo izpolnitve plana v februarju, pravijo, je v tem, ker je zavirala proizvodnjo bolezen številnih delavcev in ker niso pravi čas osvojili nekaterih vrst novih proizvodov. Mislijo pa, da bodo v tekočem mesecu primanjkljaj ne samo izpolnili, temveč bo proizvodnja v prvem četrtletju po vsej verjetnosti večja, kot so računali tedaj, ko so sestavljali plan.

Primerjava med gibanjem proizvodnje v letošnjih prvih dveh mesecih z ravniyo proizvodnje januarja in februarja lani pa daje še bolj razveseljive rezultate. Letos januarja je bila količinska proizvodnja za 34,2% večja kot lani in februarja za 39% večja. Januarja letos so prodali za 46% več proizvodov kot lani v istem mesecu in februarja letos kar za 42% več, (januarja letos so v primerjavi z planom dosegli realizacijo s 116% in februarja s 118%). Tolične razlike med rastjo količinske proizvodnje in realizacijo v lanskih in letošnjih prvih dveh mesecih je treba pripisati prav živahnejši proizvodnji in prodaji motornih vozil v tistih tovarnah, ki jim Avtooprema pošilja svoje sestavne dele. Znano je, da je v minulem letu v prvih dveh mesecih zastala recimo prodaja težkih tovornih vozil in to je seveda tudi občutno vplivalo na proizvodnjo v Avtoopremi. Letos je drugače. Motorna industrija dobro vnovčuje svoje proizvode in v Avtoopremi slede tem naročilom in pospešujejo proizvodnjo in realizacijo.

V Avtoopremi s tem tudi še bolj pospešujejo obračanje svojih obratnih sredstev. Lani so osnovna sredstva »obrnili« 2,99 krat (v motorni industriji je koeficient 2,2), letos pa računajo, da bodo z manjšo zalogo, torej s hitrejšim vnovčenjem dosegli to, da se bodo obratna sredstva povrnila 3,2 do 3,3 krat.

Napak bi bilo, če ne bi ob tem pripomnili tudi kolikšen je delež Avtoopreme pri osvajanju raznih proizvodov, ki smo jih doslej uvažali. Recimo samo z osvojitvijo komandne ročice za Tomosov moped bodo letos skupnosti prihranili za 70 milijonov deviznih dinarjev. Z osvojitvijo še nekaterih drugih novih proizvodov pa bo treba uvoziti za 400 milijonov deviznih dinarjev manj. Torej k že doseženim proizvodnim rezultatom v januarju in obetanim v marcu je tudi to pomemben delež Avtoopreme vsemu našemu gospodarstvu. P. D.

ZAGORJE OB SAVI:

Letos 700.000 ton premoga

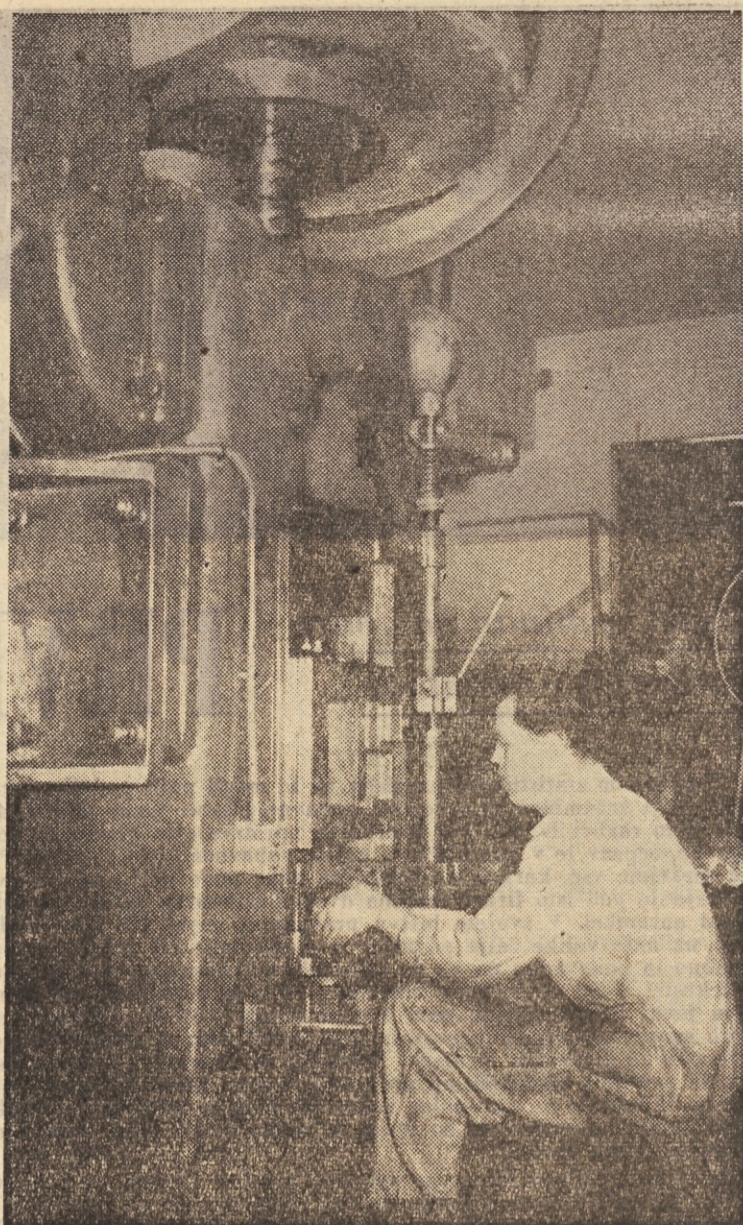
Rudarji bodo letos v Zagorju predvidoma nakopali 700.000 ton premoga, pri čemer poudarjajo, da je načrt proizvodnje prilagojen tržnim potrebam in zahtevam. Storitnost v zagorskem rudniku narašča, obenem pa si prizadevajo izboljšati tehnične postopke za nemoteno izkoriščanje kapacitet.

Nova separacija že sedaj služi svojem namenu, do pomladi pa jo bodo v celoti opremili. Poleg dograditve nove separacije bodo letos zgradili tudi nekaj jamskih objektov z novimi horizonti. (k)

CELJE:

Seminar za tehnične sekretarje družbenih organizacij

Občinski sindikalni svet Celje je po daljši razpravi v sindikalnih podružnicah organiziral šolo za tehnične sekretarje družbenih organizacij. Šola bo

Frikijska stiskalnica je bila še do pred nedavnim ozko proizvodno grlo v tovarni koles »Rog« v Ljubljani. Toda z uvedbo ekonomskih enot ter standardnih časov kot merila proizvodne storitnosti, so s točno analizo odkrili se marsikatero rezervo, obenem poenostavili delovni proces ter tako povečali storitnost. Pred uvedbo ekonomskih enot in standardnih časov so na stiskalnici v eni izmenici izdelali 178 komadov raznih delov za dvokoleso, sedaj pa delavca Feliks Marinčič ter Albin Vidic vsak v svoji izmenici redno izdelata istih delov več kot 500 komadov. Z intenzivnostjo dela sta si seveda temu primerno zvišala tudi osebni dohodek (cca. 80%). Podobnih delavcev in strojev v tovarni »Rog« ni malo, saj o tem najbolje govore podatki, da so še v letu 1960 porabili za izdelavo dvokolesa skoraj dvakrat več časa kot v letu 1961

delovala v obliki krajših seminarjev. V soboto je bil zaključen prvi seminar te šole. Obiskovalci bodo v roku desetih dni pripravili naloge, ki jih bodo v mesecu marcu zagovarjali pred izpitno komisijo. Na podlagi zagovora naloge in ustnih izpitov bodo člani komisije ugotovili, kaj vse je še nujno nuditi bodočim tehničnim sekretarjem družbenih organizacij.

Tehnične sekretarje bodo imeli v večjih podjetjih ločeno

zaposlenih. V letu 1960 je bilo izgubljenih 8.723 delovnih dni zaradi bolovanja in nezgod, lani pa kar 12.337 delovnih dni.

Gospodarstvo v radovljiški občini je bilo zaradi tega prikrajšano za 240.000.000 dinarjev. V tem znesku seveda niso zaračunani stroški zdravljenja, zdravila, invalidnine, pokojnine, izplačila za telesne okvare, rehabilitacija za invalidne osebe in drugi stroški. Brez dvoma te številke odkrivajo nadaljnje možnosti za povečanje narodnega dohodka oziroma čistih in osebnih dohodkov, če bi zmanjšali število nesreč.

Analiza opozarja, da se največ poškodujejo mladi in novo sprejeti delavci (34 odstotkov). Kljub temu nimajo skoro nikjer seminarjev, preproje ko novi delavci začno delati. Poškodbe na rokah je bilo na primer 39 odstotkov. Delavci pa ne uporabljajo zaščitnih rokavov.

V radovljiški občini so za HTV službo izdali (vsa podjetja) okoli 40 milijonov dinarjev ali povprečno na enega zaposlenega okoli 4.400 dinarjev. To je v primerjavi z izgubljenim narodnim dohodkom zaradi nesreč zelo malo.

Pri občinskem sindikalnem svetu in občinskem zdravstvenem centru so sklenili ustanoviti (zaradi takšnega položaja) ustrezne komisije. Te so na skupni seji (ob sodelovanju varnostnih tehnikov v občini in drugih zainteresiranih) razpravljale o tem važnem problemu in sprejele priporočila vsem gospodarskim organizacijam in upravnim ter političnim vodstvom v občini s pozivom, da se lotijo sistematično dela na področju varnosti. N. B.

Veleslalom na Starem vrhu

Občinski sindikalni svet Skofja Loka je preteklo nedeljo priredil na Starem vrhu III. tradicionalno tekmovanje v veleslalomu za pokal Loške tovarne hladilnikov. Kljub neugodnemu vremenu je nastopilo 44 tekmovalcev, ki so se pomerili na tehnično dobro pripravljeni progi. Potekala je s Starega vrha mimo koč do vasi Zapreval in bila dolga 1300 m z 32 vrzati.

REZULTATI:

Starejši člani: 1. Kalan Urh (Sesir) 1,02, 2. Simk Igor (Tehnik) 1,05,2, članice: 1. Alč Nežka (Tehnik) 2,42; člani: 1. Porenta Srečko (obrne stroke) 1,00,2, 2. Gartner Filip (NIKO) 1,00,4, 3. Zitnik Rajko (NIKO) 1,02,2; mladinci: 1. Košir Franci (LTH) 1,39. Prehodni pokal LTH je osvojila ekipa NIKA Zelezniki s časom 3,05,3 pred Gorenjsko predilnico z 3,29,9 in ELRA 4,14.

VIDEM-KRŠKO:

V enem letu 152 novo zaposlenih

Na občnem zboru sindikalne podružnice tovarne celuloze in papirja »Djuro Salaj« v Vidmu-Krškem so razpravljali o delitvi osebnih dohodkov. Mnenja so bila, da pri nagrajevanju nastajajo prevelike razlike. Osebnih dohodkov naj bi se ugotovljalo po ekonomskih enotah. Obremenjujejo ga pa tudi novo zaposleni, saj so v enem letu na novo zaposlili kar 152 ljudi.

Predlagali so, naj bi podjetje posvečalo več skrbi ljudem, ki delajo na lesnem prostoru, in jih sčasoma zaposlilo v proizvodnji. Nekateri novo zaposleni so namreč takoj dobili delo v proizvodnji, medtem ko so delavci na lesnem prostoru še v naprej ostali na težkih delovnih mestih.

Med drugim so obravnavali tudi obrat družbene prehrane. Zavzeli so se za ponovno uvedbo regresa za enolončnico, tako da bodo delavci spet dobivali vsak dan topel obrok hrane. ra

samo za sindikalne podružnice (torej plačano delovno mesto za tehnične sekretarje sindikalnih podružnic). V manjših podjetjih pa bo to delovno mesto združeno za vse družbene organizacije. ZE

RADOVLJICA:

Četrtilijarde opozarja

Ze večkrat smo pisali o nesrečah pri delu, o škodi, ki nastane. O tem so razpravljali na konferencah in na posvetovanjih, predlagali so razne ukrepe, in zdí se, da bo treba o tem še in še razpravljati. Na to nas opozarja na primer analiza nesreč pri delu za leto 1961 v radovljiški občini.

Res, da je zavarovancev v letu 1961 nekoliko več, vendar so nezgode naraščale še hitreje. Tako je bilo v letu 1960 poškodovanih 9,14 odstotka, v letu 1961 pa 9,38 odstotka od vseh

Mladi »akrobati« norčavost domiselnih fantičev ob Ljubljani vsakekar niha med prežeto nevarnostjo in nepremišljenostjo. Igra otrok ob narasli vodi nas nehoti opozori na sicer zapuščeno otroško igrišče ki sameva le 100 metrov od tega kraja.

NESREČNE SMUČKE

Pisali smo že o tem, kako so naši tekmovalci odpotovali v Zakopane brez rezervnih smuč in kako Pečar zaradi zlomljene smučke ni mogel nastopiti v drugi seriji skokov. Prav ta teden je prišlo podobno poročilo iz Lahtija, kjer Jemc zaradi počene smučke ni mogel do konca sodelovati v konkurenci. Pravezprav nič posebnega, saj romamo že vsa leta s pomanjkljivo opremo na večino prireditev v tujini.

Nečesa pa človek vendarle ne razume: Dobro, zlomiš smuč, drugih ni, pa odstopiš. Prav! Ampak potem bi pričakoval, da bo vodstvo te žalostne odprave povežalo trske v butarico, potočilo solzo in se s siromaki odpravilo domov. Pa glej rogača — namesto tega fantje lepo odpotujejo na naslednjo prireditev — in tam, o čudo, spet skačejo! Sicer še vedno nimajo rezervnih smuč, imajo pa spet vsak svoj par. In če zlomijo tega, se zadeva ponovi: odstop, do naslednje prireditve pa mu iznajdljivi organizator že pricopra nove smuč.

Neki hudobnež je nekoč dejal: Imam občutek, da damo našim tekmovalcem rav-

no toliko, kolikor je nujno potrebno, da lahko spremljajo svoje »vodje puta« po turnejah...

Pa še nekaj je čudnega: Da je ob tolikšnem pomanjkanju rezervne opreme odpotoval eden naših skakalcev v Zakopane sploh brez smuč? Pozabili so jih namreč v Planici!!!

Oh, saj pravim! To nesrečno pomanjkanje nas bo še zvilo...

KAJ TEKMOVALEC, OBLEKA!

Tisto, kar so napovedali Janezu Šumiju že ob letošnjem državnem prvenstvu (takrat je za las manjkalo, da mu niso preprečili nastopa) — se je uresničilo. Ni odpotoval na tekmovalce za pokal Kandahar, pa čeprav je svoje opreme je že uničil kot državni reprezentant, koliko nesporno naš najboljši smučkač. Ostal je doma — zaradi nesrečne obleke.

Janez namreč ni hotel vrniti obleke, ki so jo za svetovno prvenstvo ukrojili prav zanj. 31 takih oblek so sešili v ljubljanskem podjetju, 15 za tekmovalce — ostale pa za vse tiste, ki bi tudi odpotovali na svetovno prvenstvo pod okriljem majke Jugoslavije. No, in ker je svetovno prvenstvo v alpskih disciplinah padlo v vodo, je zveza sporočila reprezentantom: Obleke brezpopojno vrniti do tega in tega dne! Ko bo znana njih dejanska cena, jih bo lahko — kdor jih bo pač hotel — za to ceno kupil...

Janez pa jim je — najsi je imel prav ali ne — pokazal fige. Ne zavoljo obleke, ampak zaradi principa. Koliko

svojih smuč je že polomil ob težkih padcih, koliko svojih vetrovk strgal ob njih, koliko svojih hlač razcefral, koliko zasluzka izgubil — pa ni nikoli spraševal, kolikšna je »dejanska cena«. Tudi zdaj ni prosil, da bi krojili zanj posebne obleke. Če pa so jo že krojili, če so mu prvič v njegovi športni karieri nekaj namenili, če so obleko krojili po njegovi meri in jo zanj sešili — ja, potem jo bo pa obdržal.

Vse kaže, da izguba dobrega tekmovalca, v že tako ubogih razmerah, ne vznemirja nikogar. Izgubo nove obleke pa bo naša osrednja smučarska organizacija le težko prebolela...

SILO

Trinajst takihle miniaturnih kegljišč že imajo litostrožani, da se v polurnem odmoru ob njih razvedrijo. Če je dovolj zanimanja? Presodite po sliki! Najbolj zagrizeni niti pozimi niso opustili priljubljene igre z žogo.

VSAM TREJI ČLAN KOLEKTIVA — ŠPORTNIK!

ZE SAMO DEJSTVO, DA JE V LITOSTROJU PREKO 900 ŠPORTNIKOV IN DA TO ŠTEVILO IZ DNEVA V DAN RASTE, POVE MNOGO. ČE POMISLIMO, DA IMA VES KOLEKTIV NEKAJ MANJ KOT 3400 ČLANOV, POTEM LAHKO ZA GOTOVO ZAPIŠEMO, DA BO MORDA ŽE JUTRI VSAK TRETI LITOKTROJČAN V VRSTAH ONIH, KI PREŽIVLJAJO SVOJ PROSTI ČAS NA IGRISČU ALI V NARAVI.

Vse tja do leta 1960 se je športno življenje v kolektivu odvijalo le v okviru posameznih sekcij, ki so živele in delale vsaka po svoje. Kolektiv je uvidel, da nikakor ne morejo več tako nadaljevati, da bo le treba vse skupaj postaviti na trdne temelje in pri vsej stvari v prvi vrsti zasledovati množičnost, ne pa kvaliteto...

Rečeno — storjeno. Danes je življenje športnih sekcij v Litostroju združeno v enotnem športnem društvu. In rezultat ni samo v tem, da je od takrat vse delo bolj smotno in da je število sekcij močno naraslo. Ne. Iz dneva v dan raste tudi število ljubiteljev aktivnega odhoda, kajti želja litostrožev, da bi šport postal pristopen slehernemu delovnemu človeku, postaja stvarnost...

REKREACIJA MED ODMOROM

Če je marsikje danes še temeljno vprašanje, kdaj organizirati aktiven odhod v posamezni enoti, v odmoru ali po končanem delu, kje najti za to primerne površine in ustrezne prostore, lahko s precejšnjo samozavestjo trdimo — da so to vprašanje v Litostroju rešili delavci kar sami.

»Obišči naše delavce in poglejva, s čim vse se ukvarjajo v svojem prostem času,« me je povabil tovariš Stine, referent za rekreacijo, ko je zvočnik najavil pričetek odmora.

Ze prej mi je referent za rekreacijo zaupal, da je v njihovem kolektivu ob odmorih najpopularnejša igra miniaturno kegljanje. In res. Kjerkoli sva odrinila težka vrata, se nama je nutil podoben prizor: deset do petnajst delavcev, ponekod tudi več, je bilo zbranih okoli enega kegljišča in človek bi lahko trdil, da so bili vsi globoko zatopljeni v svojo igro. Kegljjišča so si napravili sami in tudi pravila so si sami sestavili.

Na vsak način, iznajdljivi ljudje! Dejstvo, da se v podjetju keglja

kar na trinajstih mestih, potrjuje, da je ta igra med delavci zares priljubljena.

Tudi vse polno vnetih šahistov je med delavci. Med odmori prirejajo turnirje in to kar na dvajsetih deskah.

»Kadar imamo lepo vreme,« je pripovedoval tovariš Stine, »so naši ljudje zunaj. Njihovo najbolj priljubljeno sredstvo za razvedrilo je igra z žogo in balinanje.« In čeprav je bil dan, ko sem jih obiskal, pust ter je narahlo deževalo, to ni motilo nekaj skupin, da ne bi na obsežnih prostorih med obrati igrali odbojko.

ZNAJO SI POMAGATI!

»Pri nas težimo predvsem za to,« je nadaljeval tovariš Stine, ko sva spet sedela v njegovi pisarni, »da bi v športno življenje vključili čimveč ljudi. Danes ima naše društvo že enajst sekcij, medtem ko smo imeli še pred dobrim letom samo štiri. Največje zanimanje vlada za kegljanje, nogomet, smučanje, odbojko, šah, judo in dviganje uteži. Ker imamo, kot vsi, težave s sredstvi, smo sklenili, da bo tista sekcija, ki se bo bolje odrezala, ki bo organizirala več masovnih tekmovalj in vanje vključila več delavcev — predvsem nešportnikov — deležna večjih dotacij.«

Seveda, tudi v Litostroju ni na razpolago toliko sredstev, da bi jih bilo dovolj za vse. Lanskoletni proračun je znašal za športno dejavnost 1.800.000 dinarjev, letos pa so potrebe močno narasle. Društvo je izračunalo, da bi letos potrebovalo 3.900.000 dinarjev, upravni odbor in sindikalni svet pa sta mu jih odobrila le 2.300.000. Tudi OBZTK bo prispevala svoj delež za športno življenje v Litostroju pol milijona dinarjev.

Seveda, če ne bi bili litostrožci tako prizadevni in iznajdljivi kot so, bi bila ta vsota še vedno premajhna. Vendar, priznati jim moramo:

znajo si pomagati! Sami si izdelujejo drage športne rekvizite, kot so ročke za dviganje uteži, goli za nogomet in rokomet, kegljišča in tako naprej.

Toda to še ni vse. Tu so še številne udarniške ure, ki jih je opravil kolektiv za gradnjo športnih naprav. Samo lani je bilo opravljenih preko 5000 udarniških ur, kar pomeni 1.300.000 dinarjev!

PROBLEMOV NE MANJKA...

»Ogromno denarja potrošimo za najemnine,« je pripovedoval tovariš Stine. »Svojih objektov pravzaprav še nimamo, zato moramo gostovati v drugih domovih. V svojem podjetju imamo le prostor za namizni tenis in streljanje. Kegljji in dvigalci imajo svoje prostore v Domu Ilirije, šahisti gostujejo v Samskem domu, rokometaši vadijo v Bloudkovem parku, judoisti pa v Sercejevem domu. Igrišča za rokomet, nogomet in balinanje šele gradimo in uporabljamo za sedaj še zasnila.«

V Litostroju so tudi zaupali, da bo že v nekaj dneh prišel buldozer ter začel z deli za nov olimpijski plavalni bazen.

»Če bomo imeli količčaj sreče, se bomo letos že kopali,« so veselo zatrdjevali litostrožci.

Na vprašanje, kdo bo finansiral gradnjo bazena, je tovariš Stine

povedal, da Litostroji, ter da je nalog občine le ta, da poskrbi za dokumentacijo, ki pa bo stala okoli šest milijonov dinarjev. Gradnja bazena pa bo predvidoma stala 220 do 250 milijonov dinarjev!

Med številnimi problemi, s katerimi se delavci v Litostroju srečujejo vsak dan, je tudi vprašanje, kako vključiti v športno življenje več žena in deklet. Število športnice je namreč precej zaskrbiljujoče. Od 600 žensk, ki so zaposlene v Litostroju, je le 25 takih, ki včasih najdejo nekaj časa za športno razvedrilo. To pomeni, da je športnica, če jo tako lahko imenujemo, le vsaka 24 žena v kolektivu.

»Problem se tako kmalu še ne bo dal rešiti,« je dejal tovariš Stine.

»V kolikor žene niso poročene in nimajo ob svojem prostem času več kot dovolj dela doma, potem v popoldanskem času iščejo honorarnih zaposlitev. Njihovi dohodki so namreč še vedno tako nizki, da je ta pojav v celoti popolnoma razumljiv, in da za šport kratkoročno ne najdejo časa.«

Ko sem se poslavljaval od litostrojskih športnikov, sem imel občutek, da so globoko pognale koranine tega mladega drevesa, pa čeprav tudi v tem velikem kolektivu športnikov ni vedno posejano z rožicami.

ANDREJ ULAGA

PRED SKUPŠČINO SMUČARSKÉ ZVEZE SLOVENIJE

»Precej vetrovno bo«, bi dejali vremenoslovci, če bi hoteli v svojem jeziku povzeti vse tisto, kar se je zbralo nad našo smučarsko organizacijo, oziroma v njej sami.

Zahteve po koreniti spremembi dosedanjega načina dela, dosedanjega koncepta in kadrovske strukture, so danes postale že tako vsepobne, da pomenijo sklepi izvršnega odbora Zveze za telesno kulturo Slovenije, ki je na svoji zadnji sezi obširno razpravljal o razmerah v našem smučarskem športu, samo logičen povzetek razpoloženja vse naše javnosti. Le-ta namreč upravičeno pričakuje, da bodo športni forumi z odločnim posegom skušali spremeniti žalostne razmere, v katerih je obtičal slovenski smučarski šport.

Da so razmere zares nevzdržne, so v razpravi potrdili tudi vsi navzoči funkcionarji Smučarske zveze, tako tisti, ki sami zahtevajo reorganizacijo in ki so nizali žalostne podobe v dokaz nezadostne in neučinkovite dejavnosti našega republiškega smučarskega foruma, kakor tudi oni, ki so te žalostne razmere nizali kot opravičilo za slabe uspehe. Rezultat v obeh primerih je bil enak. Če bi ga spravili pod skupni imenovalec, bi zapisali:

Nimamo! Nimamo sredstev. Nimamo vrhunskih tekmovalcev. Nimamo naraščajo. Nimamo trenerjev. Nimamo učiteljev. Nimamo mladih kadrov, mladih funkcionarjev in strokovnjakov. Nimamo kontrole

nad resnično množičnostjo. Nimamo dovolj širokega koncepta. Nimamo enotnega strokovnega mnenja. Nimamo posluha za desetstične mladih smučarjev, ki jih ne zna nihče mobilizirati. Nimamo čvrste organizacijske strukture, nimamo čvrstih klubov, utrjenih komisij za smučanje pri občinskih in okrajnih zvezah za telesno kulturo. Nimamo smučarskih klubov tam, kjer so za smučanje naravni pogoji. Nimamo kontakta z drugimi organizacijami in drugimi forumi, s katerimi bi lahko koordinirano zagrabili problem smučanja na širši fronti. Nimamo opreme. Nimamo, nimamo, nimamo...

Imamo pa smučarsko organizacijo s tolikimi mnenji in tolikimi slabimi mnenji drug o drugem, kolikor ljudi sedi v njej. Imamo razprtje na najvišjem in na najnižjem nivoju, na vseh relacijah, od saveza do kluba. Imamo...

Ker je bilo med razpravo nanizanih toliko problemov, toliko misli, vprašanj in ugotovitev, hkrati pa so vsi podarjali, da je vse to le delček mnogo širše problematike, ki tere ta naš ljudski šport, je izvršni odbor Zveze za telesno kulturo osvojil predlog, naj se razprava in analiza razmer nadaljujeta v posameznih komisijah smučarske organizacije, da bi tako zaslišali čim širši krog ljudi in pripravili čimbolj popolno poročilo. O vse tem pa naj se dokončno izreče skupščina Smučarske zveze Slovenije, ki mora biti sklicana najkasneje do konca aprila.

Morda ne bi bilo odveč prav v zvezi s tem sklepom omeniti, da je pravzaprav tudi skupščina Smučarske zveze Slovenije veren odraz te naše organizacije. Ze vrsto let nazaj srečujemo na skupščini iste obraze, slišimo iste besede, beležimo iste sklepe in ugotavljam iste pomanjkljivosti. Če bi kdo zavrtel magnetofonske posnetke zadnjih petih skupščin drugega za drugim ali pa če bi zavrtel samo enega izmed njih petkrat zapovrstje — razlike najbrž sploh ne bi opazil. In če je menda povprečna starost članov izvršnega odbora Smučarske zveze Slovenije tam nekje okrog petdeset let (tako je bilo rečeno), potem tudi povprečna starost udeležencev skupščine ni kaj dosti manjša.

Ni samo stvar republiških športnih forumov, da vnesejo v delo smučarske organizacije svežega vetra in novih, širših pogledov, ampak prav tako, če ne še bolj in v prvi vrsti, stvar osnovnih smučarskih organizacij! Če bodo le-te delegirale svoje predstavnike na skupščino ne da bi se poprej doma temeljito in odkrito pomenili z vsemi svojimi člani, če ne bodo pometli najprej pred svojim lastnim pragom in če bodo ostale funkcije tudi v smučarskih klubih še naprej fevd, ki se podeljuje v dosmrtno uživanje (pravzaprav bolje rečeno — v dosmrtno garanje!) potem bodo najbrž stari, preizkušeni delegati zavrteli skupščino — ki smo jo že slišali.

Res je pa tudi, da imajo smučarji na terenu še dovolj časa, da se to ne bi zgodilo...

MILAN MAVER

Niso šampioni — pa saj ne gre za to. Loparček in bela žogica preženetata skrbi za nekaj minut.

Prve žrtve v Beogradu

V svojem protiljudskem delovanju so izdajalci nemškimi gospodarjem pošiljali redna poročila.

Upravnik mesta Beograda, oziroma Dragi Jovanović, je poslal 5. marca 1943 enemu od šefov nemške tajne policije (Gestapo), višjemu SS vodji dr. Schäferju letno poročilo o delu specialne policije, ki je obravnaval čas od 22. junija 1941 kot dan »uradnega začetka akcije proti komunistom«. Tri dni kasneje je imel Dragomir Jovanović spet čast, da še bolj podrobno poroča o krvavih nečloveških obračunih na področju uničevanja komunistične propagande v Beogradu in na ozemlju Srbije.

VIŠJEMU SS VODJI DR. SCHÄFERJU

Prebral sem vaše pismo IV. a. 1 248/IV B. N. R. 1398 16 P in v zvezi z njim takoj zahteval poročilo od šefa oddelka specialne policije, pa mi je zato čast dostaviti vam naslednje:

Kolikišne rezultate je oddelek specialne policije dosegel na področju uničevanja komunistične propagande v Beogradu in na ozemlju Srbije, pri tem pa se opiral le na minimalna sredstva v tehniki, ljudstvu in materialu v času od 22. junija 1941 kot uradnega začetka akcije proti komunistom po vojni, je moč prebrati v poročilu, ki sem vam ga poslal kot strogo zapuno II. št. 38, datirano 5. marca tekočega leta.

V citiranem poročilu so opisane dve odkrite komunistične skupine leta 1942 in navedeno natančno število aretiranih funkcionarjev, članov KPJ.

V podrobnostih mi je čast poročiti vam naslednje podatke, oziroma povedati konkretna imena odkritih, aretiranih in likvidiranih vodilnih komunističnih funkcionarjev, ki so jih aretirali izključno organi oddelka specialne policije v Beogradu od junija meseca 1941. leta.

ODKRITI, ARETIRANI LIKVIDIRANI...

Za tem pisanjem so takoj napisana imena odkritih, aretiranih in likvidiranih vodilnih komunističnih funkcionarjev, in sicer:

I. Centralni komitee KPJ

1. Polgar Andrija, mizarski delavec iz Novega Sada, član CK KPJ v času, ko je imel svoj sedež še v Pragi; aretiran v Beogradu junija 1941 kot član CK KPJ za Vojvodino in zveza med komunisti na Madžarskem in v Srbiji.

II. Člani Pokrajinskega komiteja KPJ za Srbijo:

1. Tomić Mirko, advokatski pripravnik, sekretar CK KPJ za Srbijo, ubit v Beogradu januarja 1943.
2. Matijašević Miloš, tekstilni delavec, član CK KPJ za Srbijo, aretiran novembra 1941.
3. Mitrović Radko, sekretar CK KPJ za Srbijo, vodja teroristične akcije v Vojvodini, član CK KPJ SKOJ, aretiran junija 1941.

4. Sremčević Stanislav, kovinar, član CK KPJ za Srbijo, ubit v uličnem spopadu, februarja 1943.

5. Vojislav Ilić, advokatski pripravnik iz Sarajeva, član CK KPJ za Srbijo, aretiran avgusta 1942.

6. Drašković Bora, advokatski pripravnik iz Sarajeva, član CK KPJ za BiH, aretiran 1942 v Beogradu.

III. Člani Okrožnega komiteja KPJ za Beograd:

1. Dukin Todor, mizarski delavec, aretiran aprila 1942 v Beogradu,
2. Kovačević Mijo, keramični delavec, aretiran junija 1942 v Beogradu,
3. Strugar Djuro, advokatski pripravnik iz Beograda, aretiran oktobra 1942,
4. Lisjak Janko, monter, aretiran januarja 1943 v Beogradu,
5. Djura N., strugar, ubit v spopadu februarja 1942 v Beogradu,
6. Marković Vidak, profesor, član CK KPJ za Niš, aretiran meseca julija 1941 v Beogradu.

IV. Člani Mestnega komiteja KPJ Beograd:

- A) 1. David Bajić, čevljar,
 2. Vukica Mitrović, tekstilna delavka,
 3. Dušan Grupač, mizar,
 4. Stepić Savo, tramvajski sprevodnik.
- (Člani Mestnega komiteja KPJ za Beograd aretirani marca in likvidirani jeseni 1941.)
- B) 1. Cvetković Jelena, šivilja,
 2. Ristić Peter, precizni mehanik.
- (Člani Mestnega komiteja KPJ aretirani in likvidirani marca 1942.)
- C) Ivanović Vasilij, inženir tehnologije, član novoustanovljenega Mestnega komiteja KP Beograd, ubit, ko je poskušal pobegniti oktobra 1942.
- D) 1. Luka Šunka, krojač,
 2. Marija Rački, gospodinja iz Beograda (člana I. Mestnega komiteja, aretirana in likvidirana 1941. v Beogradu.)

V. Člani rajonskih komitejev MK KPJ Beograd:

1. Zečević dr. Milutin, asistent na univerzi, instruktor MK KPJ za Beograd, aretiran in likvidiran avgusta 1941 v Beogradu.
2. Parneta dr. Nenad, zdravnik, član PK in instruktor MK KPJ za Beograd, aretiran in likvidiran marca 1942 v Beogradu,
3. Stefanović Slobodanka, študentka agronomije, instruktor OK KPJ za Požarevac, aretirana julija 1942 v Velikem Gradišču,
4. Milutinović Olga, študentka medicine, politični instruktor OK

VI. Člani teroristične skupine: (sledi seznam.)

VII. Partijski instruktorji in organizatorji komunistične propagande med posameznimi poklici:

1. Zečević dr. Milutin, asistent na univerzi, instruktor MK KPJ za Beograd, aretiran in likvidiran avgusta 1941 v Beogradu.
2. Parneta dr. Nenad, zdravnik, član PK in instruktor MK KPJ za Beograd, aretiran in likvidiran marca 1942 v Beogradu,
3. Stefanović Slobodanka, študentka agronomije, instruktor OK KPJ za Požarevac, aretirana julija 1942 v Velikem Gradišču,
4. Milutinović Olga, študentka medicine, politični instruktor OK

KPJ za Kraljevo, aretirana februarja 1943 v Kraljevu,

5. Kornelija Popović-Sende, bivša španska borka, član Mestnega vojaško revolucionarnega vodstva, aretirana in likvidirana konec 1941 v Beogradu,

6. Leksić Jovan, privatni uradnik, pomembni partijski funkcionar in organizator komunistične propagande med bančnimi uradniki, likvidiran konec 1941 v Beogradu,

7. Belašević Bogdan, absolvent Srednje tehnične šole, glavni organizator komunistične propagande med dijaki omenjene šole, aretiran in likvidiran julija 1941 v Beogradu,

8. Žužek Kiril, višji poštni kontrolor, organizator komunistične propagande med poštними uslužbenci, aretiran in likvidiran julija 1941 v Beogradu,

9. Lunginović Bogoljub, uradnik Glavnega telegrafa, eden med glavnimi organizatorji komunistične propagande med uslužbenci PTT, aretiran in likvidiran konec 1941 v Beogradu,

10. Aleksić Radko, inženir agronomije, pomemben partijski funkcionar, organizator komunistične propagande med agronomi, aretiran in likvidiran avgusta 1941.

11. Mamić Miloš, kovinar, vodja sindikalistov pred vojno in pomemben partijski funkcionar, aretiran in likvidiran konec 1941,

12. Stegarević Nikola, tekstilni delavec, predvojni vodja in organizator komunistične propagande med tekstilci, aretiran in likvidiran septembra 1941 v Beogradu,

13. dr. Kosanović Belizar, zdravnik iz Beograda, predvojni vodja zdravniškega sindikata in organizator komunistične propagande med zdravniki, aretiran julija 1941 v Beogradu.

VIII. Funkcionarji in organizatorji narodne pomoči in narodno-osvobodilnega sklada:

(Vsi ti so kot člani rajonskih odborov nacionalno osvobodilnega sklada odkriti, aretirani in poslani v koncentracijsko taborišče na Banjici, kjer so jih večinoma likvidirali.)

Razen teh smo odkrili in poslali v koncentracijsko taborišče še večje število običajnih članov Komunistične partije, kar je moč videti iz letnega poročila.

IX. Aretirani in likvidirani člani Zveze komunistične mladine Jugoslavije — SKOJ:

A) Člani Centralnega komiteja SKOJ:

1. Mitrović Radko, diplomirani pravnik,
2. Stojisavljević Jovan, kovinar (oba aretirana in likvidirana 1941).

B) Člani Pokrajinskega komiteja SKOJ:

1. Gregora Marija, gospodinska pomočnica (aretirana in likvidirana 1941).

C) Člani Okrožnega komiteja SKOJ:

1. Šunka Luka, krojač (aretiran in likvidiran konec 1941. leta).

KAR ZADEVA TITA...

Na koncu poročila pa je upravnik mesta Beograda smatral za potrebno, da nekaj več pove svojim gospodarjem tudi o vodji Komunistične partije Jugoslavije, ki jim povzroča glavobol in podkaterega vodstvom, kot je moč videti v dokumentih specialne policije, običajno ugotavlja, vzgajajo in delajo »dobro zgrajeni... nevarni, nepopravljivi komunisti, ki ničesar ne priznajo«.

Kar zadeva Tita, za katerega identiteto oddelek specialne policije ni mogel ugotoviti, smatram, da to ni neuspeh in nesposobnost, kajti Tito se kot sekretar CK KPJ v tujini pojavlja šele 1938. leta, po tem, ko ga je Kominterneta pozvala v Moskvo in ustrelila tedanjega sekretarja CK KPJ Josipa Čizinskega, ki je imel partijsko ime Milan Gorkič.

Koliko je v teh dokumentih izmišljenega, koliko je občutiti, da se na vso moč išče razlogov, da bi potolažili svoje gospodarje in da bi se opravičili, ker oddelek specialne policije celo Titovo identiteto ni mogel ugotoviti, kažejo prav te vrstice.

Glede na vojno in glede na nerazumevanje boja proti komunizmu, bivša jugoslovanska oblast in uprava mesta nista mogli pravočasno poslati v tujino svojih uradnikov, ki naj bi identificirali Tita, ker je bil ta čas CK s Titom kot sekretarjem na čelu v tujini. Tito je prišel v Jugoslavijo šele konec 1939. leta ali na začetku leta 1940, vendar ne v Beograd, temveč v Zagreb, kjer je imel tedaj Centralni komitee svoj sedež.

Positivno vemo, da se je Tito prvokrat pojavil v Beogradu 28. marca 1941. Iz zaslišavanja dr. Levija, bivšega komisarja Uziške partijske republike, ki je v zaporih SD, je mogoče ugotoviti, da je tedaj slabo poznal Beograd in razmere v njem.

Po tem se Dragi Jovanović spet opravičuje svojim gospodarjem:

Prosim vas, da verjamete, da organi komunističnega odseka oziroma protikomunističnega odseka, vlagajo ves svoj trud, voljo in znanje in da so na področju uničevanja komunistične propagande v Beogradu in na ozemlju Srbije dosegli pod zelo težkimi okoliščinami brez dovolj tehničnih in materialnih sredstev velike rezultate, kar najbolj kaže razen že naštetih podatkov letno poročilo, ki sem vam ga pred kratkim predložil.

Na koncu pisma pa ponižno prosim:

Prosim vas, da verjamete, da sem organiziral vse, kar sem mogel, da oddelek specialne policije ne samo, da striktno izvršuje moje ukaze, temveč po svojih pobudah posreduje in organizira najdalekosežnejše ukrepe proti komunizmu...

Čeprav odločilni sestanek v Evianu med alžirsko in francosko delegacijo ni več tako temeljito zavil v kopreno tajnosti, časniki še na dolgo in široko ugibajo o podrobnostih tega tako pričakovanega sporazuma, ki bo zaključil posebno obdobje odnosov Francija—Alžirija.

Glavni del sporazuma je posvečen jamstvu Francozom v Alžiriji. Gre za to, da ti lahko postanejo Alžirci in pri tem ohranijo francosko narodnost, ali pa ostanejo v Alžiriji kot tujci, naseljenci na osnovi konvencije o naseljevanju, ali pa se vrnejo v Francijo. Znano je, da bodo Francozom v Alžiriji postavili rok treh let za odločitev. V tem času bodo uživali vse državljanske pravice, lahko bodo sodelovali na volitvah v ustavodajno skupščino, lahko bodo tudi izvoljeni v to skupščino in opravljali bodo lahko vse javne funkcije. Po tem obdobju bodo lahko s polno pravico optirali za alžirsko državljanstvo. Tedaj bodo morali le potrditi svoj vpis v volilne sezname. (Če niso bili vpisani, naj bi se vpisali.) Če ne bi privolili v to, pa bi kljub temu hoteli ostati v Alžiriji, bodo dobili status tučca.

Jamstva, ki jih bodo določili na podlagi sporazuma, bodo veljala samo za tiste, ki bodo v treh letih sprejeli alžirsko državljanstvo. Pomembno pa je, da bodo ta jamstva veljala avtomatično tudi za vse tiste, ki bodo v treh letih izkoristili pravico za odločitev. Ta jamstva zadevajo predvsem svoboščine Francozov v Alžiriji: svobodo veroizpovedi bodo spoštovali, gre pa tudi za nekatere kulturne svo-

SPORAZUM ALŽIR-PARIZ

boščine. Francozi bodo namreč lahko svobodno upravljali prosvetne ustanove in vzgajali svoje otroke, kakor želijo.

Drugo poglavje v osnutku francosko-alžirskega sporazuma obravnava prehodno obdobje. V sporazumu je posebej poudarjeno, da bo Francija ostala suverena v tem obdobju, ki bo trajalo od prekinitve ognja do rezultata referenduma o samoodločitvi. Francoska vlada bo v tem primeru imenovala visokega komisarja, ki bo zamenjal generalnega delegata, imenovala bo začasno izvršno oblast, ki bo upravljala Alžirijo in vodila administracijo v tem času, kajpada v tesnem sodelovanju z visokim komisarjem. V tej začasni izvršni oblasti bo predsednik, podpredsednik in 10 članov. Na voljo bo ta oblast imela 40.000 ljudi (niti enega člana oboroženih sil FLN ne bo moč vključiti v te oddelke), ki bodo pomagali ohranjevati notranji red. V tem času bodo v Alžiru, Oranu in Benou ustanovili »sodišča javnega gibanja«, ki bodo izrekala obsodbe vsem tistim, ki bodo nadaljevali teroristično aktivnost. V teh sodiških bodo tudi alžirski sodniki. Internirance v taboriščih in zaporih bodo postopoma odpuščali.

Francoska vlada bo sprejela dekret o samoodločitvi. Imenovala bo centralno kontrolno komisijo in komisije po okrožjih. Volilne sezname bodo znova prekontrolirali. Predvolilna kampanja se bo začela tri tedne pred volitvami. Novinarje z vsega sveta bodo med kampanjo in na dan volitev povabili v vse kraje Alžirije.

Francoski interesi v Sahari ostanejo. Napisano je posebno jamstvo dosedanjih pravic: zagotovljena je integriteta pravic, doseženih na podlagi rudarskih koncesij, ki jih je dala Francija v Sahari. Nafto bodo plačevali v frankih. Izdelani so načrti o trasiranju naftovodov, o rafinerijah itd. Skrbeli bodo za organsko sodelovanje s tem, da bodo imenovali paritetni francosko-alžirski odbor, ki bo skrbel za režim v rudnikih, ki bo administrativno kontroliral družbe, ki bodo skrbele za razvoj in za izkoriščanje tega bogastva.

V poglavju o vojaških vprašanjih precizirajo, da bo Francija vzdrževala še petnajst let pomorsko letalsko oporišče v Merce el Ceburu. Pet let bo lahko Francija izvrševala v Sahari svoje nuklearne eksperimente. Prav toliko časa bo uporabljala letališča v nekaterih alžirskih mestih.

Enote francoske armade bodo ostale v Alžiriji še približno tri leta po objavi rezultatov o volitvah o samoodločitvi. In naposled bodo francoske ladje lahko plule skozi alžirske teritorialne vode in uporabljale alžirska pristanišča.

Precej poglavij pa govori o francosko-alžirskem sodelovanju na ekonomskem, finančnem, tehničnem in kulturnem področju.

To so na kratko splošni obrisi sporazuma med Francijo in Alžirskim osvobodilnim gibanjem, ki so doslej znani.

PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE

Na nizozemski obali

Veslanje se je vedno bolj oddaljevalo. Stal sem v gluhi noči na nizozemski obali. Coln, ki me je izkrcal, se je zagotovo že vrnil na podmornico. Gledal sem še vedno na morje.

Premišljeval sem o zadnjem sestanku z gospodom Seniorjem. Pogovarjala sva se v Londonu.

Nemci so že izgubili vojno, mi je rekel, vendar pa se konec lahko zelo zavleče. Tudi mesece in mesece, lahko celo za leto dni, se lahko zavleče. Nemci imajo orožje, s katerim so precej opustošili London in druge kraje. To orožje in sestavne dele je potrebno uničiti.

Pristopila sva k nekemu zemljevidu, ki je prikazoval del Nemčije. Pokazal mi je neko točko med Bielefeldom in Hannoverjem.

Prav tod, vzdolž reke, vodi pot. Ob cesti se širi nekakšen breg. Precej strm je. V njem je precej predorov, ki so v resnici vhodi. Tri ali štiri kilometre dalje je neko veliko koncentracijsko taborišče. Po tem lahko sklepamo, da v notranjosti tega brega delajo ljudje iz taborišča. Želim, da se vključite v eno izmed delavskih skupin, kot da ste človek iz taborišča in delate tisto, kar delajo oni. Preskrbel vam bom vse potrebne papirje, prav tako pa tudi obleko. Vstopite v notranjost tistega brega in obveščajte me o vsem, kar boste odkrili. Malce preveč ste rejeni za človeka, ki je na prisilnem delu, vendar to bomo lahko kamufilirali z umazano

in nemarno zunanostjo. Kajpak vse to ne bo dolgo trajalo.

Nasmehnil se je in me rahlo dregnil pod rebra. Vsa zadeva je v resnici smešno enostavna.

V tem trenutku pa, ko sem se oziral proti kopnem, na tej mrzli nizozemski obali, se mi operacija ni zdela tako enostavna in gladka.

Zagledal sem nekakšno uto in v njej nekaj svetlobe. Upal sem, da je to signal, ki mi je zaželel dobrodoščilo. Neki človek z brado, prav nič simpatičen, me je pozdravil in potiril v uto.

Sedela sva globoko v noč. Povedal mi je vse in precej natančno, kako bi čim hitreje dosegel cilj. Najbolj neprijetno, kar me je zadelo, je bilo to, da sem moral potovati z vlakom, ki je prevažal ribe, potem pa še na neki stari jadralnici pod palubo kot mornar, ki je obolzel za gripo.

Slučajno sem preživel oboje in po dveh dneh prispel v Bielefeld.

Padal je mrzel dež. Ulice so bile umazane in vlažne, vse vzdrušje pa zelo čudno. Kmalu sem uspel najti naslov, ki sem ga iskal. Vendar se bil popolnoma izčrpan.

NA »PRISILNEM DELU«

Dal sem listek hišni pomočnici, ki mi je odprla vrata, vtem pa se je pojavil gospod Schneider. Njegov nastop in neposrednost sta mi bila dobro-

došla, kajti v resnici sem bil na koncu svojih moči.

To je bil velik človek, približno petdesetih let, podoben farmarju, kar je v resnici tudi bil.

Zasul me je z rafalom vprašanj: Kje sem se izkrcal? Po kateri poti sem potoval itd. Odgovarjal sem mu zelo na kratko, potem pa sem ga vprašal:

— Ali ste mogoče slišali za taborišče, v katerem ljudje prisilno delajo?

— Če sem slišal? Jasno, da sem, saj je pomočnik komandanta moj prijatelj. Dolžan mi je nekaj uslug. Daje pa mi tudi večasih jetnike, da delajo na mojih njivah.

Naslednje jutro se je namenil v taborišče po jetnike. Prav lahko se bom pomešal mednje. Ti ljudje vedo, da nima smisla bežati brez hrane, obleke in denarja. In, če delajo pri gospodu Schneiderju, dobijo vsaj hrano. Glede obleke, me bodo pa že oblekli, da bom takšen kot vsi drugi revni hudici.

Kontrola je bila slaba. Predstavil me bo vodniku moje delovne skupine. To je bil neki Francoz; imel je nekaj več šol. Znan je bil po tem, da je poznal vse kanale in ljudi, pa se je zaradi tega lahko zanesel nani.

— Ta bo najboljši, sem rekel. Zdi se mi pravzaprav, da gre vse preveč gladko.

— Da, je rekel. Zelo lahko je videti, vprašanje pa je, če boste lahko kaj vrednega odkrili. Običajni delavci nimajo dostopa do teh reči.

Dogovorila sva se, da bo čez nekaj dni najel skupino delavcev za svojo farmo, vodnik skupine pa se bo potrudil tudi mene vključiti v skupino.

Na ta način bi uspel, pa tudi pravočasno bi se vrnil domov.

Potem sva odšla spat. To je bilo zadnje udobno ležišče za nekaj časa, na katerem sem zaspal kot ubit.

Odšla sva takoj, ko je sonce vzhlo. Po približno petnajstih kilometrih vožnje v njegovem razmajanem avtomobilu, sva prišla do skupine poslopij, v katerih, kot je bilo videti, ni nihče stanoval. Schneider je odprl neka vrata. V kotu je bil kup stare obleke.

Izbral sem suknjič in hlače. Schneider me je pogledal in tekkel:

— Dobro bo.

Potem me je pustil samega. Kmalu pa se je vrnil s tistim Francozom, o katerem sva govorila. Z neznanecem sva prisrčno pozdravila. Nekaj minut smo se pogovarjali, potem pa sem odšel za Francozom. Nosil je lopato, jaz pa sem potiskal samokolnico.

Ker je skupina krenila prek polja, z njo pa tudi stražar, me je vodnik, ki se je pisal Schoke, poklical, naj se vrnem. Ko skupine ni bilo več videti, smo se vrnili v poslopje, kjer smo dobili črno kavo in kruh. Pojedli smo. Schneider je potem rekel, da mora na delo.

— Torej, sem vprašal Schokeja, in kaj sedaj?

— Prijatelj moj, je odgovoril Schoke, našemu dobremu Schneiderju prav gotovo ne bi bilo všeč, če bi se preveč utrujali. Predlagam, da ostanite tukaj in da se znajdete, kakor veste in znate.

— Nisem takšen norec, nisem za šalo dopotoval semkaj, da bi postal jetnik in to še prostovoljni jetnik. Prišel sem, da nekaj zovem, kar nas bo vse zanimalo.

— Vi niste ne Francoz ne Poljak. Tudi Rus niste. Potrebno bi bilo, da pripadate ljudstvu, ki se še bori proti Nemcem. Vaš naglas ni ameriški in potemtakem, dragi moj, ostane samo to, da ste Anglež, mar ni tako?

PREPOVEDANI PREDORI

Nisem vedel, kaj naj mu odgovorim. Po daljšem premoru sem mu rekel:

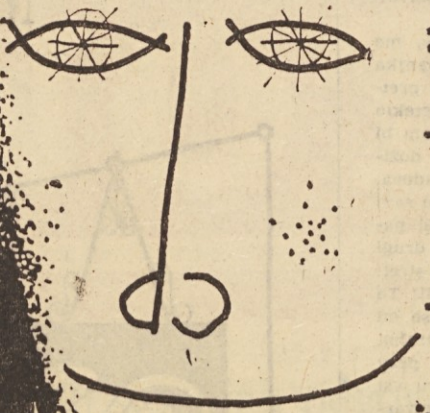
— Da, prav imate!

— Moj bog, kakšen norec sem, je nenadoma rekel predsed. Šele sedaj razumem. Če vas hoče Schneider v taborišče, potem mora vedeti, kdo ste. Potem je tudi Schneider angleški agent.

Gospod Schoke je v resnici hitro dojemal.

pravili smo mu obešenjak

hans hellmut kirst

»Jutri zjutraj,« reče Strick. Komaj premika jezik. Misli pa se mu krešejo. Ukaže jim, naj se pomirijo. Sam sebi ukaže, naj drži gobec. Brez ugovora, Strick! Samo to: »Za svoj urad bom potreboval zanesljivo osebo, Vogel. Ti mi boš svetloval. Tebi zaupam. Jutri zjutraj.«

»Mama Tikesova,« zakliče Vogel, »še eno steklenico. Da bo novorojenček sit.« Mati Tikesova prinese steklenico. Peto. »Ne prenese mnogo,« ugotovi mati Tikesova in zmaže z glavo. »Ne sili ga, ta se bo moral še marsičesa naučiti.«

Strick zapiha skozi nos. Zdi se mu, da imam na trepalnicah svinec. Kar koli pogleda: vse je nekako zvegano; same razvlečene predmete vidi. Nič trdega, nič ogletega ne vidi okoli sebe. Vse se razblinja in izginja. Ali pa se počasi maje proti njemu. Na jeziku ima uteži. Jezik, dobri častiljivi jezik se noče več premikati. Jezik, ki ve, kaj je dostojno. Trda klop, na kateri sedi, se je spreminila v blazino. Ne, saj ne sedi na njej, zavali se je nanjo. Klop ga objema in se mehko ovija okoli njega kot ljubica.

Ničesar ni več, vse je izginilo, odpovalo. Ničesar ni več, tudi sam je izginil. Vogel prav tako. Dobri, stari, prekliki, izgubljeni, dragi Vogel. Deček med živalmi, stara pijandura med steklenicami. Sto let se že poznata. Milijon let. In zdaj sta skrbasta starčka. Njuna hrbtenica laži v smeteh in iz njune krvi kuhajo juho. Tudi morilca sta. Toda kdor je prelivljal kri, bo prellil tudi svojo.

Strop se sesuje na Stricka in ga trešči po tilniku. Strickova glava pade na izprano mizo. Pade in obleži. Strick joče. Zdi se mu, da mu iz oči kaplja alkohol.

»Svinjsko življenje,« zavpije Vogel in jezik se mu zapleta, kot da se mu vse skupaj gnusi. »Svojo revščino izjokuješ, Strick. Odženi jo. Obrisaj jo z roko. Izpljuni na tla in poteptaj z nogami. Prav, svet je svinjak. Vsaj naš svet. Ampak kdo pravi, da bo takšen tudi ostal? Svet je izgubil ravnotežje? Prav. Brenimo ga krepko v zadnjico, pa se bo zravnal. Če ne, Strick... če ne... če ne...«

Vogel bulji v zakajeno krmo, kot bi strmel na zamegleno bojišče. Kinkajočo glavo podpira z dlanimi. In bulji: »Svinjsko življenje,« povsem tiho zašepeta. In potem zavpije, da Strick preplašeno plane: »Svinjarija!«

Mati Tikesova se približa. »Uboga fanta,« zamrmra, »preveč sta pila. Mnogo manj ga preneseta, kot si mislita. Strezni ta se! Če bi se v Nemčiji vsi nesrečni razjokali, bi se lahko vozili po njej s čolni. Pazita se. Ohranita vse zase. Kdo ve, zakaj je dobro. Do konca je še dolgo.«

Strick s težavo vstane. Solzen je. Od potu, solz in vina se ves svetli. »Spal bi rad. Nič več. Samo spal.« »No, no,« pra-

enakomernim curkom, po njegovi lobanji. Osvežuje ga in zbistri.

Obvladal je pošastno moro noči. Gorje, ki ga je navdihnil alkohol, je izginilo. Hladnokrvnih in odločen je. Krepko se otira po telesu, se zavije v karkalno brisačo, ki mu jo je posodil Raabe, in se vrne v sobo.

Raabe se pripravljala, da bo odšel. Pogleda po uniformi. Videti je, da je vse v najlepšem redu. »Tako zgodaj v službo, Raabe?« — »Od 7. do 8. predavam stražarski četi.« — »O čem?« — »O političnih vprašanjih.«

»Bi nasprotovali,« vpraša Strick in s širokimi zamahi zaplava v srajco, »če bi prisostvoval predavanju?« — »Morda kot nacionalnosocialistični častnik?« se ponorčuje Raabe. »Samo kot skromen poslušalec v kotu.« — »Ne morem vam prepovedati.«

Ceprav vljudno, mu da Raabe vedeti, da ne verjame, da ga predavanje kdo ve kako zanima. Sluti, da bi Strick rad pregel dolgočasje, ali, kar bo še verjetneje, da bi se rad posmehoval njegovim nazorom. Kakor koli, ne bo se mu izmikal.

»Torej bom prišel po vas malo pred sedmo,« reče Raabe in zapne svoj široki pas. »Medtem bom pregledal stražo; vi pa se pripravite.« In odide s prožnimi koraki.

Strick izvleče iz suknjiča, ki leži nemarno na stolu, nekaj kosov papirja. Osnovna navodila in naloge za nacionalnosocialistične častnike. Mehanično jih položi na mizo in zamišljeno pogleda svojo bojno uniformo. Podolž. Nato natančneje. Potem sname odlikovanja in medalje. Odveže široki trak odlikovanja železnega križa I. stopnje. Vse skupaj položi na posteljo. Odpne tudi nemški zlati križec in ga vrže na posteljo. S hitro, energično kretnjo odpara živordični trak železnega križa II. stopnje. Potem vse skupaj pobere in položi v predal omare. Na stolu obvisi prazen suknjič.

Strick se usede in preleti navodila. Strašansko mnogo zahtevajo. Torej mora nadzorovati najvišje položaje. Milo povedano, spremljati vse, kar se godi v Rehhausenu. Skratka: vse in nič; pomembno je, kje bo začel. Če bo uveljavil svoje zahteve — in odločil se je, da bo to storil — bo imel Rehhausen v pesti. In to brez izjem. Potrebovali bo ste teden dni, mu je dejal Kessler. Toda tako dolgo se ne bo obotavljal; ne sme. Boji se, da ima malo časa.

Ker ve, kaj hoče, in sluti svoj cilj, se ne bo izmikal. Moral bo pohiteti. Temeljito in naglo. Nobena ovira ga ne bo ustavila, poteptal jo bo kot tank.

Sklonil se je nad navodila na mizi, ki jo je najbrž uporabljal Raabe kot pisalno mizo. Razen »Treh stoletij nemške lirike« ne leži nič na njej. S to knjigo so si sinoči podprli možgane, si misli Strick. In nekaj sto kilometrov v stran vsak dan umirajo in to na veliko! Tile

ne gane. Kdaj pa kdaj kakšna kretnja. Stoji in govori s kapo na glavi, z zapetim pasom, brezhiben. Kot kip. Pred njim sede v vrstah po deset vojniki stražarske čete, okoli sto mož. Mladi in stari obrabi, gladki in nagubani, okrogli in koščeni, zadovoljni in utrujeni, neumni in pametni. Sto mož, sto obrazov. Nekateri, povečini tisti v prvih vrstah, se pretvarjajo, da z zanimanjem poslušajo, mnogi, med njimi tudi desetnik Vogel, prav nespretno; povečini utrujeni in ravnodušni obrabi, podobni maskam. Zadaj dva s težavo premagujeta jutranji dremez. Nekdo že trdno spi.

Soba je pobarvana s svetlozeleno barvo in brez okusa. Stene so oguljene, vrata obrabljena, tla izhojena. Glas podporočnika Raabeja jasno odmeva in brez težav prodira skozi gosto, zadušljivo ozračje, ki ga izpareva sto človeških teles.

O tekočih političnih problemih predava enkrat na teden. Pravzaprav bi moral predavati povelnik oddelka, to se pravi, stotnik Wolf. Toda on je prepričan, da je najmlajši častnik, torej Raabe, popolnoma pripraven za tako stvar. In Raabe si z iskrenim navdušenjem prizadeva.

Večina, to je Strick takoj opazil, se skuša izogniti predavanjem. In ne samo zaradi političnih predavanj. Ze samo dejstvo, da je mogoče izostati, omogoča najrazličnejše upravičene izgovore. Navada, ki se je s časom udomačila, nekaj podobnega kot tradicija. Nekateri strazi, drugi so komaj prišli s straže, tretji se pravkar pripravljajo nanjo. Čistilci čistijo, pisarji pišejo, kuharji kuhajo, podčastnik pri telefonskih zvezah preverja delo civilnih telefonistov.

Glede Vogla: on prisostvoval iz enega in edinega razloga: vse, kar ga zabava, načelno ne zamuja. Gotovo je tudi njegova zasluga, da sedi poleg Höpfnerja, kajti Vogla ne more nič bolj razveseliti, kot da svojemu sobnemu tovarišu napačno tolmači predavanja.

In Raabe predava. Pregleduje splošni položaj; še kar pošteno. Ne olepsuje, vendar vliva zaupanje. Govori o pramisljenih in dobro preračunanih bojnih na umiku. Strick opazi, da Vogel diho in neprestano prišepetava Höpfnerju. Videti je, da ga Höpfner zadovoljno poslušata, medtem ko Vogel pozorno spremlja predavanje podporočnika Raabeja.

»Kdor pogleda zemljevid,« pravi Raabe, »bo lahko ugotovil, da gre za skrajne črte.« Höpfner vzdigne roko in Raabe mu da besedo, ker je zadovoljen, da prihaja pobuda iz množice, ki sicer potuhnjeno molči. »Ali je res,« vpraša Höpfner naivno in važno, »da so se nekatere naše edinice v zadnjih sedmih dneh umaknile za 180 kilometrov?«

Strick pripravi opazil, da je Raabeja zasačil. Ali ni dobro poučen ali pa se boji povedati natančne številke. Kratek čas premišlja. Vtem vzdigne roko Vogel in takoj zine: »Saj to ni tako strašno,« pojasnjuje. Videti je, da Raabe še ne ve, kaj bi. In Vogel nadaljuje: »Kaj pa je 180 kilometrov? Prejšnji teden so se naše edinice umaknile za 210 kilometrov.«

Dvorana je v trenutku zaživela. V nekem kotu mrmrajo. Vojak, ki je zaspal, se preplašeno zdrzne. Vogel se udobno usede in čaka. Höpfner, ki ve, da je v središču pozornosti, zadovoljno stoji, Raabe naglo, živčno pogleda Stricka, ki se smehlja.

Raabe jih skuša pomiriti. »Vesel sem, ker vas tako zanima. Prav je tako. In kaj pomeni 200 kilometrov na teden? Spominjam se, da smo nekoč v tednu dni pritiskali sovražnika za 300 kilometrov nazaj. In to je povsem drugačna številka.«

Raabe preide na notranji politični položaj. Zelo resnobno govori o pravici, svobodi in enakopravnosti. Najljubša Raabejeva beseda je — Strick je to že opazil — socializem. »Socializem,« pravi Raabe »je poslednja beseda, kadar govorimo o ureditvi sveta. Moramo ga izbojevati. Sprejeti, izkoristiti in storiti moramo vse, da bi dosegli ta cilj.« Beseda, ki jih spregovori množici in nameni Stricku.

Toda dvorana spet počiva. Vsi na široko odpirajo oči: nihče ne poslušata. Besede, mislijo, besede, nič kot besede. Kar naprej poslušajo iste besede, vedno iste. Iz leta v leto. Besede! Iz glav se kade in jim meglijo obzorja. In neprestano jih stresajo. Od radia v vojaški pivnici do časopisnega papirja na stranišču. Noben hudic jih ne jemlje resno. Uspavalno sredstvo, ki ga izdeluje država. Počivaj v miru!

Samo Strick bedi. Čuti, da ga Vogel vprašujoče pogleduje, vendar ga ne pogleda. Kar naprej strmi v Raabeja. Kaj nihče ne sluti, se potihem vpraša, da misli Raabe resno? Da govori to, kar misli? In da bo tudi tako ravnal, če mu bodo dovolili, tako in nič drugače. Raabe je zares nenavadna prikazen iskrenosti ali pa je največji lažnivec na svetu.

»Svetli cilj, ki je vreden prizadevanj,« govori Raabe otopeni množici, »je velik in čist. Mislim, da je bedasta in krvava zmotna, če z njim primerjamo neznanstvo in nebitvenost. Kajti za ta cilj so padli mnogi poštenjaki in to daje vse stvari smisel.«

V dvorani ga komaj kdo razume. Navsezadnje bo nehal, z olajšanjem pomisliljo. Samo še zaključna pridiga o ljubezni do fuhrerja, reicha in ljudstva. In hitlerjanski pozdrav. Pobral bo zapiske in lahko bodo odšli. Spet bodo dobro prestali politično uro.

Toda, pomisli Strick, naj mu je še tako pri srcu, ampak vse je v bistvu zgrešeno. Velike vrednosti se potapljajo v lažeh. Velikih vrednosti ni več. Umazali so jih, prvotni smisel so jim vzeli, ostale so brez vrednosti. Plemeniti patos se je zrušil na tla in zdaj mu je ime laž, in kdor tega ne razume, je norec. Torej je Raabe norec. Kot Parsifal. Ali pa je znorel šele zdaj, v popolnem zlomu veličine in vzvišenosti.

Mati Tikesova pa misli popolnoma drugače. Toda ve, da ne sme misliti naglas. Samo Voglu sme povedati vse, kar si misli. Kajti Vogel je nekoč, ko je bil pijan kot mavra, izblebel vrsto najgrših kletvic, na katere mati Tikesova niti pomisliti ne bi upala. In ne samo to: Vogel je potlej tudi zapel! In to, kar je pel, je večkrat slišala po radiu, toda ne po nemških postajah.

Od tistega večera ljubi mati Tikesova Vogla kot sina. In kadar sta sama: kar je v srcu, je tudi na jeziku. Čeprav se jima jezika često zapletata zaradi vina, ne lažeta. In te pristne urice nadomeščajo vse porodne krče, otroške boleznin in skupne mladostne neumnosti, ki dozorevajo v materi in sinu.

Eno srce in ena duša sta, mladi Vogel s starikavim obrazom in stara mati Tikesova z mladim srcem.

Vogel vstopi s Strickom v skoro prazno gostilniško sobo. Težak, izrezljan strop visi tik nad glavami. Začutila potrebo, da se usedeta podenj in da tako kmalu ne vstaneta. Okoli čistih, umitih mizic stoji surovo tesnani stoli in ob zidovih klopi. Preprosta luč se guga pod stropom.

Mati Tikesova, ki je podobna polju, po katerem so podolž in počez orali, pristopi k Voglu in mu pomoli roko. Vogel seže vanjo, jo pritisne na srce in objame. »No, no,« se brani Tikesova, »svoje vino boš dobil tudi brez tega.« — »Ne samo svojega, mama Tikesova, tudi za prijatelja.«

Strick ji seže v zgarano roko. In jo stisne. Vogel razlaga: »Mama Tikesova, to je poročnik Strick. Pes, ampak dober pes. On je, dobro se primi za mizo, mama Tikesova, nacionalnosocialistični častnik. Pravkar uvožen.« »Tako,« reče mati Tikesova in si ovije roko s predpasnikom, kot bi jo hotela obrisati. »In to je tvoj prijatelj?«

Vogel dregne Tikesovo: »Vidiš, kakšne prijatelje imam.« In ona: »No, to bo zelo razveselilo mojega moža.« Drobna, zgarana ženska z nagubanim obličjem in redkimi lasmi na ves glas zakliče: »Oskar! Oskar! Oskar Tikes brž pride. Oskar je podoben nilskemu konju. Gora mesa. Zgoraj okrogla, spodaj dva tanka zobotrebca. In ta prikazen je skupinski zaupnik. Zgornjo ustnico mu skrivajo kratki, ščetinasti brki; hodi vnemarno, vendar ne brez dostojanstva. Kadar obleče uniformo, je podoben Goeringu, vsaj od daleč.«

Oskar Tikes ni vesel samo zaradi tega, ker v svojem lokalu lahko pozdravi častnika, posebno je vesel, ker gre za nacionalnosocialističnega častnika. Oba služita pod isto zastavo, dostojanstvo obeh izvira iz istega imena, oba vesta, kaj hočeta. Tam junak, tu junakov oče, oba družji ista misel. »Gospod poročnik,« mu zagotavlja Tikes, »v moji hiši ste vedno dobrodošli. Mati! Redelselski labod iz leta 1933! Všeč vam bo! Sicer pa: Heil Hitler!«

Gospod Tikes ju sili, naj sedeta za njegovo mizo, za mizo domačih prijateljev. Miza stoji na nekoliko vzvišenem prostoru, skrita za umetno trto v oddaljeni vdolbini. Na obeh zidovih vise zastave s kljukastim križem, v sredi Adolf Hitler v uniformi SA in ves okrašen s svežim zelenjem. Videti je, da se gospod Tikes zaveda, kaj mu dolguje kot skupinski zaupnik.

Sedli so si drug drugemu nasproti in vtaknili nosove v dišeče kozarce. Počasni vzdignejo kozarce. Strick vdihava vonj redelselskega laboda, kot bi pričakoval, da ga bo navdihnil z novim življenjskim pogumom. Opazujejo se z naklonjenimi pogledi. Vogel vzdigne kozarec in zamišljeno zamrmra: »Svinjin življenjski cilj je svečan pokol.« Strick skloni glavo in se reži. In nič ne reče.

Marijivo mater Tikesovo je videti skozi rahlo meglico dima. Umiva kozarce, jih briše in briše, dokler se ne svetijo kot zrcalo. Medtem ko vzdiguje kozarce proti luči, opazuje svojega Vogla in človeka, ki ga imenuje prijatelja, kako sedita kot oddaljeni, nejasni igrački pod Hitlerjevima zastavama. Sedita in molčita. Kakšen človek je, si misli mati Tikesova. Če je Voglov prijatelj, in v tem se lahkomišelnji Vogel ni nikoli šalil, bo postal del njenega življenja. In kaj bo prinesel v hišo? In kaj bo hotel imeti?

Mati Tikesova ve, da so človeške usode prepletene kot rogoznica. Šele zdaj, ko sta ji padla sinova, ji ukazujeta življenje, ki se mu ne more izogniti. Živela je z njima in zanju in zdaj ko ju ni več, čuti, da je trdneje kot kdaj koli prej povezana z njima. Toda to je premalo, si misli mati Tikesova. Potreba je tudi kaj storiti zanju.

Ze tretja steklenica stoji pred njimi, ampak spregovorili še niso. Drug drugega gledajo, vendar se ne vidijo. Ko bi se lahko vrnili za deset let... pet let... Da, pet let bi bilo dovolj. Toda kar vedo danes, obloženi z izkušnjami, okinčani z bogatim znanjem — in poleg vsega tega mladi in gladkih lic! In svet, v katerem živijo. Osamljena vas, cerkev, porasla pot, preplašeno dekle Irmgarda, surova capinka Klarica, cigareta, ki sta jo složno pokadila, sanjavi večer, ki se spušča kot svileni zastor. To je vse! Bilo je nekoč in je potrkalo na spomin!

In zdaj? Ples na vrvi nad nasajenimi bajoneti, nad prepadom, polnimi krvi. Življenje, ki so jim ga oblekli kot suknjič za norce. Morali bi se upirati, se prijeti za čvrsto oporo, se osvoboditi. Počasni spregovori Strick: »Moral bi kam

oditi. Do zdaj sem bil povsod, kjer so umirali v vrstah. Pogosto zelo dostojno, vendar vedno zelo nesmiselno. Počasni sem se privadil takšnemu življenju in zdaj se ga ne bom mogel odvaditi.«

Vogel izpije do dna: »Glavno delo naše dobe je, da polnimo grobove. Skrajnji čas je, da vržemo vanje tiste, to zaslužijo.«

Kaj pada strop nanje? Kaj se oži gostilniška soba? Se spreminjajo steklenice v ročne bombe? Kaj ni okoli in okoli neprodirna tema? Kaj si ne želijo, da bi izstrelili v zrak nekaj vložkov nabojev iz samokresa?

»Jutri zarana,« pravi Strick, »šele jutri zjutraj bom začel z delom...« In podrsa s kazalcem po robu kozarca. »Če je človek spreten, kozarci zapojejo. Nekeč sem to že slišal. Vsak kozarec ima svoj zven. Vsak pač po tem, koliko je v njej tekočine. Različne polni kozarci, različni toni. Takrat je igral pesem »Rano jutro«. Saj jo poznaš, Vogel. »Rano jutro — rana smrt!«

»Čvekaš,« ugotovi Vogel surovo in jezik se mu že nekoliko zapleta. »Preveč si se ga nacedil.« — »Verjetno. Skoraj da bo res tako. To potrebujem.« — »Nikoli ne smeš piti z otroki,« se razjezi Vogel. »Pri priči jim zdrknejo možgani v gate.«

vi mati Tikesova. »Čeprav samo danes,« zahlipa Strick, »čeprav samo danes.«

Majeta se po poti, navzgor proti vojašnici. Prijela sta se pod roko in s težavo premikata težke noge. Nič ne vidita razen svoje duševne revščine. Zdi se jima, da je noč gosta, nabrekla, da bi jo lahko otipala, kot bi jo napolnila tiha bolest. In edini cilj jima je: sen. Majeta se mimo ljudi, ki leže v grmovju. Ne vidita in ne slišita. Odtelovadita skozi vrata. Strick rjovi: »Svinje! Odvratne svinje!« In nihče ne ve, koga misli s tem.

Krepko se oprime zidu in bruha. Izbljuje vse gorje iz sebe. Iz njega brizga kot iz vodometu. V nos mu udari kiselskast vonj, ki se zbije kot balon. Vse se mu gnusi, vse mu je odvratno; še nikoli v življenju se ni tako zasovražil. Niti preziral.

Odmaje se v sobo, se vrže na posteljo in v trenutku zaspil. Raabe, ki se je zbudil, čuje, da joče v snu. Kot otrok, si misli. In to človeka potlači. Potlači, ker tega ne pričakuje. Če bi razgrajal, preklinjal, robantil, prav. Toda da joče? In ta človek — joče.

Ledena voda trdovratno prši iz do kraja odprtega tuša po njem, kot bi ga hotela zrušiti na kolena. Strick stoji razkoračen in zravnal. Sprva mu brenči po glavi kot v bobnu. In voda lije z

HUMORESKA

DRAGO GERVAIS:

OJ, TA KULTURA!

Torej, kolikor gre za kulturo in kulturno življenje, v celoti in v podrobnostih, ne bi mogel ničesar oporekati. Napredujemo, bratec moj, s koraki hipopotama, preorali in prekopalni smo naše kulturno polje vzdolž in počež, na njem smo posadili raznovrstno kulturno rastlinje ter razvili bujno kulturno floro, skratka: glejte in strmite!

Vendar pa je v vsej zadevi (vrag naj jo vzame!), kot pravijo, le en »hakelo«. Kaže namreč, da smo se preveč zagnali, da smo se nekako prepričevali in sploh pretirali, ker je žal ponudba večja od povpraševanja, kulturna produkcija večja od potrošnje, več blaga kot kupcev.

Ti kupci, žalostna jim majka, ti reveži, ki so žejni kulture, vsi izčrpani dirjajo od ene do druge kulturne prireditve: na koncerte, razstave, predavanja, gledališke predstave in podobno. Naš kulturni človek mora na ta način tako rekoč znoreti, če hoče obiskati vse kulturne prireditve. Če pa temu dodamo še kulturno izživljanje, vživljanje, drhtenje, trepetanje in podobne kulturne mrzlice, lahko rečemo, da je ta naš revež truden kot pes in da je bolj podoben kakemu kadavru kot pa kulturnemu bitju.

Zares, kulturna produkcija je tako velika, da ji ni videti konca. Na vsakem koraku je prilepjen kulturni lepak, a če si kulturni človek, in sploh lačen kulture, se ne moreš izogniti skušnjavi, se pravi — tistemu lepaku, pa boš dejal: »Naj bo, pejdem. Prav je, da se malo pozanimam za kulturo in da se, kot pravijo, »zgradim«. In tako te vrag zapelje na nekakšno predavanje, recimo »o hormonih«, ali... ne morem se spomniti ničesar drugega, pa sami dodajte!

In tako greš na predavanje, kjer zagledaš komaj kakih dvajset oseb. Dvorana naravnost zija od kulturne praznine. Nikogar ne vidiš, da bi z njim lahko pokramljajal o tekočih zadevah. Oni pa — prireditelji, organizatorji, zadolženi in z nalogami obremenjeni — se prav nič ne razburjajo zaradi kulturne zaostalosti našega ljudstva. Zdi se, da so se že privadili na tako udeležbo. Nasprotno, še tolažijo se z izgovorom, da se je običajno stanje celo popravilo, ker je to pot en obiskovalec več. Zadnjih jih je namreč bilo samo devtinašt.

Če pa število obiskovalcev zraste, recimo na petdeset (tudi to se včasih dogaja!), potem jim ni nihče več kos. Tem prirediteljem namreč. Dvigajo nos v višine in gledajo te zvišča. »Pri nas je,« pravijo »mnogi obisk ter že prodiramo v sfero ljudske množice, skratka — rastemo!« Ti ljudje so večin optimisti, tako da jim ne moreš do živoga.

Jaz pa, bratec moj dragi, iskreno spoštujem njihove napore, da celo smilijo se mi, zato se trudim, da bi jim pomagal, pa včasih pripelem s seboj kakega znanca, da bi tako povečal število kulturnih ljudi. Zgrabim možakarja enostavno za roko, ga odvedem s seboj in posadim poleg sebe rekoč: »Sedaj pa molči in se lepo kulturno izgrajuj!«

Tako sem pred kratkim privilegel na neki klavirski koncert tudi »trajerja« Macana, ki me je potem ves čas mrcvaril in gnjavil. Nekako takole me je zdelaval:

»Prava reč ta klavir! Jaz imam veliko rajši harmoniko, ker je le-ta v primerjavi s klavirjem imeniten instrument. Razen tega pa je tudi laže prenosljiv. In potem, takšna revščina — samo en klavir! Zakaj ne vsaj dva, pa še kakšna violina, kitara ali saksofon? In temu pravijo kultura! In zaradi te in takšne kulture naj bi poslušal eri sam klavir in pri tem izgubljal svoj čas in razmetaval svoj denar? In potem, kakšna vražja prireditev je to, brez plesa? In sploh — hvala — na tak način se mi ne ljubi, da bi se kulturno izgrajeval.«

Vse prav, toda jaz sem trmast in zlepa ne popuščam. Skratka, zadnjič sem odšel Macana tudi v gledališče, in sicer na predstavo »Othella«.

Sedi Macana tako poleg mene, brska po nosu, mrmra, godrnja in se jezi. Jaz pa, prismođa, prepričan, da se moj znanec razburja zaradi dogodkov na odru, da pozorno zasleduje črnca, ki se je zapletel v nekakšne neumnosti in ljubosumnosti, pravim:

»Kavelj je ta Shakespeare, ali ne?«

»Kakšne Shakespeare!« se razjezi Macan. »Pojdi rajši in glej Bearo, ko brani gol, pa boš videl, kaj je Shakespeare!«

Ko pa je Othella zgrabila jeza, ker mu je žena menda nasadila roge, prišepetam Macanu:

»Kakšna scena! Kakšno doživetje!«

»Pusti sceno in doživetje!«, me prekine Macan. »Nič mu ne manjka onemu tam gori, saj se samo pretvarja. Škoda, da nisi bil preteklo nedeljo na nogometni tekmi, tam bi bil videl tisto svojo sceno in doživetje. Bila je zares vražja zadeva. Nasprotnikov srednji napadalec sam pred vrati, vratar mu je stekel nasproti, en branilec na zemlji, drugi daleč proč, vrata prazna in — strel! Toda pomisli — idiot je zgrešil! To je bila scena in doživetje, da se mi je drobno prevačalo od strahu. To pa, bratec, ni nič. Mene prav nič ne gane, četudi se na odru vsi pobijejo. Delajo se važne, pretvarjajo se in zvijajo, kot da jim nekaj manjka, dejansko pa jim sploh nič ni. In sploh, kakšen pa je to črnc, ki sploh ni črn, temveč samo namazan?«

Ko sva odhajala iz gledališča, sem jaz globoko ganjen dejal Macanu:

»Kakšno finale, kako grozen finale! Zadavil je popolnoma nedolžno ženo!«

Macan me pa tolažil:

»Eh, ti si pa zares osel! Ne boj se, saj ga ne bodo zaprili. Po predstavi pojde z ono svojo Desdemono na črno kavo. Vse to je, bratec moj, narejeno, da bi prismojenim gledalcem zamazali oči. Toda meni jih ne bodo. Ko bi bil ti videl finale na zadnji tekmi, ko so se zares sprijeli, potem bi šele videl, kaj je pravi finale! To pa je prismođarija, razmetavanje denarja in nepotrebno razburjanje!«

In sedaj? Vrag vedi, morda ima Macan celo prav. Kdo pa ga sili na koncert, če ima harmoniko rajši kot klavir? In kdo ga sili na Shakespeara, če mu zadostuje Beara?

Toda kaj na potem, za vraga, počnemo s to našo kulturo?!

Križanka

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11		12		13	14				15
16		17		18				19	
20		21		22				23	
		24		25				26	
27	28			29		30		31	32
33				34				35	
36				37				38	
39				40				41	
42				43				44	
				45					

VODORAVNO: 1. veter skozi odprta vrata, 6. mesto v Vojvodini, 11. nota v solmizaciji, 12. privid, 13. kemični simbol za radij, 16. pivski vzklík, 18. žival iz izumrlega rodu glavožbovcov, kakršni so živel v trlasi, juri in kredi, 19. slavnostna pojedina, 20. alkaloid v čaju, 22. velika posoda jajčaste oblike, 23. rodbinski sorodnik, 24. zaščitna prevleka, 25. francoski veznik, 26. gozdlič, 27. bodca, rastlina, 29. letoviški kraj na Gorenjskem, 31. izraz pri tehtanju, 34. kazalni zaimek, 35. prvenstvo, 37. ne glasen, 38. španski spolnik, 39. vojak nekdanje Napoleonove armade, 41. kemični simbol za mazurji, 42. drzno dejanje, 43. naprava.

9. šarenica v očesu, 10. del noge, 13. vrsta bakrove rude, 14. prekletstvo, 17. močan človek, 19. karta pri taroku, 21. perje pri repi ali korenju, 23. vojvodinski šahovski mojster, 27. naročaj slame ali seasa, 28. tolišča, 29. vzpetina, 30. literarna smer, 32. pesniško izemanje besed, 33. poldrag kamen, 35. predlog, 36. vrsta, 39. različna soglasnika, 40. egiptanski bog Sonca.

REŠITEV PREJŠNJE KRIZANKE

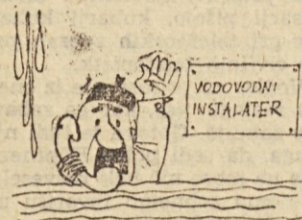
Vodoravno: 1. labirint, 8. koles, 13. delegati, 14. Malaga, 15. es, 16. trk, 17. tri, 19. okov, 20. Samoa, 22. Miami, 24. ari, e, 25. intka, 27. silos, n, 29. ton, 31. Irska, 33. Irtiš, 35. imun, 37. čar, 38. rak, 39. ve, 40. natiči, 42. poudarek, 45. anali, 46. nastanek.

NAVPIČNO: 1. žensko ogrinjalo, 2. žleb, po katerem teče voda na mlinsko kolo, 3. enaka soglasnika, 4. rimska boginja jeze, 5. mariborska tovarna hladilnih naprav, 6. zatočišče, 7. števnik, 8. indijski denar,

MOJSTRI DROBNIH USLUG

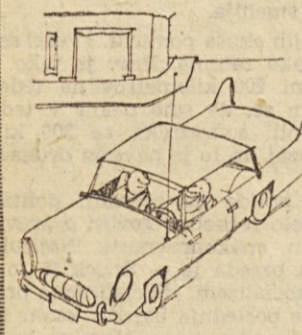
— Tako! Za danes bo držalo; jutri boste pa že spet koga dobili...

— Vi, idiot, zakaj pa niste takoj povedali, da stanujete ravno nad menoj.

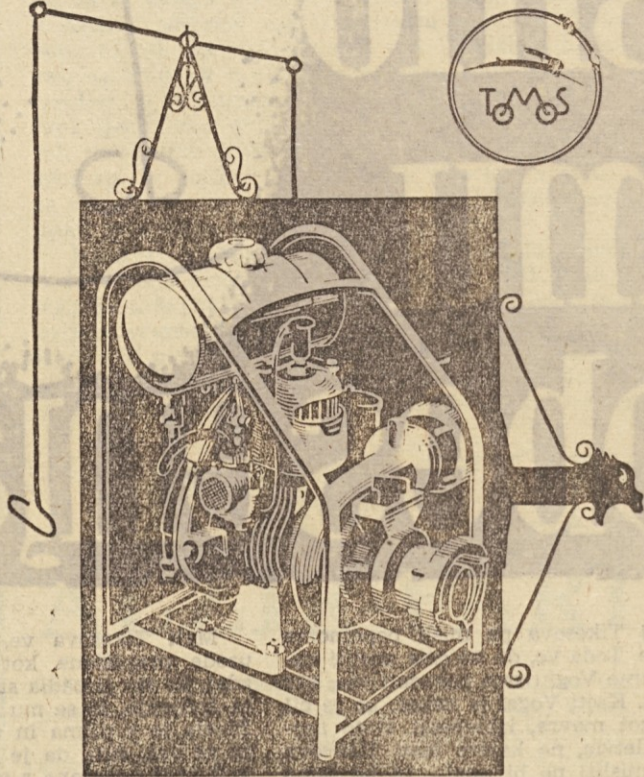

— Zdaj sem vas pa sit; letos sem vam najmanj petdesetkrat že popravil rezervoar v stranišču!

— Veš, če bi hotel vsakomur ustreči s temi drobnjarijami, bi še danes hodil peš!

Motorna črpalka MP 250/20

je te dni dospela s Tomosovega tekočega traku. Črpalka je centrifugalna, opremljena s 60 ccm bencinskim motorjem; moč 2,4 KS, kapaciteta 250 l v minuti pri tlačni višini 20 m. Teža z gorivom vred znaša 14 kg. Zelo je praktična in ekonomična ter se uporablja za črpanje vode iz čolnov in manjših ladij, za namakanje vrtov in polj, za opravevanje in škropljenje sadovnjakov in vinogradov ter kot pomožno gasilsko sredstvo.

Zahtevajte prospekte in ostale informacije pri Tomosovih prodajnih zastopnikih!

Tovarna motornih vozil Tomos Koper

Prodajni servis

LJUBLJANA Cigaletova ulica

vas vabi na ogled izdelkov svojih članov. Vaše želje in nasveti nam bodo koristno napotilo, ki ga bomo posredovali članom-proizvajalcem

Spored RTV Ljubljana za teden od 19. do 25. marca 1962

PONEDELJEK

TOREK

SREDA

ČETRTEK

PETER

SOBOTA

NEDELJA

19. marca
5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Pevke in melodije za vse — 8.40 Trije češki plesi Bedricha Smetane — 8.55 Za mlade radovedneže — 9.25 Koncertni pianist Cor de Groot — 10.15 Od tod in ondod — 11.00 Fihalni orkester Ljudske milice — 11.15 Naš podlistek — 11.35 Nekaj prizorov iz Bellinijeve »Mesečnice« — 12.05 Dobri znanci iz Celja — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Zvočni mozaik — 14.00 Medirga v folklorne tonu — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.20 Violinska glasba iz Bolgarije in Srbije — 15.40 Literarni sprehod — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 55 minut za ljubitelje operne glasbe — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Znanje melodije v izvedbi hollywoodskega promenaednega orkestra — 18.45 Radijska univerza — 19.00 Obvestila — 19.05 Slovenske popevke — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Koncert ansambla slovenskih solistov — 20.50-21.05 Kulturni globus — 21.30 Zabavne melodije — 22.15 Glasbena skrinja — 22.50 Literarni nočno — 23.05 Plesni orkester RTV Ljubljana — 23.20 Za ljubitelje popevk in latinskoameriških ritmov — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.

20. marca
5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Zborovske skladbe Antona Hajdriha — 8.20 Glasba ob delu — 8.55 Radijska šola za srednje stopnjo — 10.15 Izberite melodijo tedna! — 11.00 Fran Lhotka: Koncert za godalni kvartet — 11.15 Napreduje v angleščini — 11.30 Zvočna mavrica — 12.05 Veseli hribovci so v gosteh — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Domači napravi izpod zelenega Pohorja — 13.50 Centri ure z majhnimi ansambli — 14.05 Radijska šola za visjo stopnjo — 14.35 Skladatelj Pavle Merku — 15.20 Deset minut od segavi klaviruri — 15.30 V torku nasvidenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Izbor iz Cankarjevega doma in v svetu — 18.10 Količek za mlade ljubitelje glasbe — 18.45 Skrinjane trga — 19.00 Obvestila — 19.05 Veliki zabavni orkestri tega tedna — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Poje Komorni zbor RTV Ljubljana — 20.30 Radijska igra — 21.43 Heinz Bencker: Majhna satira za klavir — 21.50 Deset minut z zabavnim zborom Norman Luboff — 22.15 Uvod v glasbo 20. stoletja — 23.05 Pevke in plesne melodije — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.

21. marca
5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Orkestrne skladbe za prijeten začetek dneva — 8.55 Pisan svet pravič in zgodb — 9.25 Melodije na tekočem traku — 10.15 Od tod in ondod — 11.00 Hitri prsti — 11.15 Človek in zdravje — 11.25 Danilo Svara: Suita za violino in klavir — 11.40 Dva samospeva Maksa Ungerja — 11.45 Centri ure z ansambli Jožeta Kampača — 12.05 Ileana Bratuš — Kacjanova peja slovenske narodne pesmi — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Arje iz oper Evgenij Onegin in Pikova dama — 14.05 Radijska šola za srednje stopnjo — 14.35 Godnla in zabavni zbori — 15.20 Dva skladatelja — dve suiti — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Soferjem na pot — 17.50 Zabavni orkester Alfred Scholz — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Tega ne silite vsak dan — 18.45 Ljudski parlament — 19.00 Obvestila — 19.05 Dva umetnika iz Maribora: baritonist Karlo Kamučič in pianistka Jeml Srebot-Komarjeva — 19.30 Radijski dnevnik — 20.55 Naš varieté — 21.00 Prvo dejanje Smetanove opere »Prodana nevesta« z ansamblom ljubljanskih oper — 22.15 Po svetu jazza — 22.45 Glasbena medirga — 22.50 Literarni nočno

22. marca
5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Claude Debussy: Otroški količek — 8.20 Od Urala do Apeninov — 8.55 Radijska šola za visjo stopnjo — 9.25 Zabavni orkester Les Baxter — 9.40 Pet minut za novo pesmico — 10.15 Od tod in ondod — 11.00 Francosko Cilea: Zaključni prizor opere Adriana Lecouivreur — 11.15 Ruski tečaj za začetnike — 11.30 Ivo Petrić: Druga simfonija — 12.05 Ansambel Mileta Vitka — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Poje Mariborski komorni zbor — 13.50 Od fox — 14.15 Trije samospevi Ivana Zajca — 14.27 Dva lastna plesa — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.20 Orgle in orglice — 15.30 Turistična oddaja — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Koncert po željah poslušalcev — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in po svetu — 18.10 Nicolo Paganini: 24 kapric za violino solo — 18.34 Josef Mysliveček: Sonata za cembalo v D-duru — 18.45 Kulturna kronika — 19.00 Obvestila — 19.05 Radi bi vas zabavali — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Cenapevov — 20.45 Zabavni orkester Rapičle — 21.00 Literarni večer — 21.40 Milo Cipra: Simfonietta — 22.15 Naši tonski tehniki vam predvajajo

23. marca
5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Operni zbori — 8.40 Sovjetska zabavna glasba — 8.55 Pionirski tednik — 9.25 Količek za mlade ljubitelje glasbe — 10.15 Od tod in ondod — 11.00 Antonio Vitaldi: Concerto grosso v a-molu — 11.15 Naš podlistek — 11.35 Vesele melodije — 12.05 Trio Modic igra domače vize — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Igramo za vas — 13.50 Flavia, klarinet, fagot in 82 kaj — 14.05 Radijska šola za nizjo stopnjo — 14.35 Poje sopranistka Eileen Farrell — 15.20 Vedri zvoki — 15.45 Jezikovni pogovori — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Spomin Sergeja Djačuleva — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Poje Zenski vokalni kvartet — 18.25 Pesmi jugoslovanskih narodov — 18.45 Iz naših kolektivov — 19.00 Obvestila — 19.05 Ruleta zabavnih melodij — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Zabavni orkester RTV Beograd — 20.15 Tedenski zunanepolitični pregled — 20.30 Novi posnetki s pianistom Acijem Bertonejem in violonistom Rokom Klopčičem — 21.00 Hammond orgle, mandoline in kitara — 22.15 Oddaja o morju in pomorskih — 22.15 Iz opere »Rona« Borisa Papandopula — 22.35 Melodije za lahko noč — 22.50 Literarni nočno (Lermontov)

24. marca
5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.30-6.35 Napotki za turiste — 8.05 Poštarček v mladinski glasbeni redakciji — 8.35 Češka zabavna glasba — 8.55 Radijska šola za nizjo stopnjo — 9.25 Pevce Ivo Robić — 9.40 Koncertne drobne — 10.15 Od tod in ondod — 11.00 Operetne melodije — 11.15 Anglesčina za mladino — 11.30 Drugo dejanje Foersterjevega Gorenjskega slavčka — 12.05 Tri ameriške pesmi zapoje Komorni zbor RTV Ljubljana — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Instrument in glas — 14.00 Antonin Dvořak: Osmi simfonija — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.20 Napotki za turiste — 15.25 Scene iz Massenotovega Wertherja — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gremo v kino... — 17.50 Orkester Martin Gold — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Pevka Gaby Novak — 18.25 Frederic Chopin: 12 preludjev in 2 mazurki — 18.45 Popotniki na tujem — 19.00 Obvestila — 19.05 Mandolsolna v izvedbi Yehudija Menuhin — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Polke in valčki z velikimi zabavnimi orkestri — 20.20 Jacques Perret — Jean Forest: Korporala se drži smola — 21.00 Za prijeten konec tedna — 22.15 Oddaja za naše izseljence

25. marca
6.00-8.00 Vedri jutranji zvočki — 6.30-6.35 Napotki za turiste — 7.30-7.35 Radijski kolektor in prireditve dneva — 8.00 Mladinska radijska igra — 8.47 Iz albuma skladb za otroke — 9.05 Z zabavno glasbo v novi teden — 9.45 Blaž Arnič: Koncert za flavto, godala, harfo in celo — 10.00 Se pomnite, tovariši... — 10.30 Veliki David Ojstrah — 11.30 Nedeljska reportaža — 11.51 Orkester Roberto Rossi — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Za nas — 14.00 Zabavali vas bodo Zadovoljni Kranjci — 14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Trio Horwedel in ansambel Willy Fantel — 15.30 Arthur Rubinstein igra Chopina — 16.00 Humoreska tega tedna — 16.20 Za nedeljsko popoldne — 17.05 Vesela godala — 17.15 Radijska igra — 18.15 Dumka in Furiant iz Dvořakovega Klavirskesa kvinteta v A-duru — 18.30 Sportna nedelja — 19.00 Obvestila — 19.05 Panorama zabavnih zvokov — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Izberite melodijo tedna — 20.45 Centri ure z zabavnim orkestrom Mantovani — 21.00 Glasovi od večera in danes — 22.15 Orkestri in solisti RTV Beograd — 23.05 Plesna glasba — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje